

Deuteronômio peteĩ nhiruũa kuaxia
 Moisés ombopara va'ekue
 Jordão yakã yvýry Moisés ijayvu ppy'iague
 Deuteronômio peteĩ nhiruũa kuaxia
 Moisés ombopara va'ekue

Tery Deuteronômio ma “lei omombe'u porãveague” he'ia, mba'eta kova'e kuaxia para re Israel kuery pe Moisés omombe'u porãve Nhanderuete guigua lei. Omombe'u avi ha'e kuery tekoa e'ÿa rupi uguata jave Nhanderuete opena porãague, ha'e omongeta guive Canaã yvy re oo vy onhe'ẽ rendu aguã. Moabe yvy re teri ikuai jave omombe'u, Jordão yakã regua kuaray oua katy, Canaã yvy re oo ta jave.

Kova'e kuaxia para re Moisés omombe'u porãve avi Nhanderuete reko: “Pendu ke, Israel kuery. Peteĩ'i oiko Senhor, Senhor Nhanderuete ae. Ha'e nunga rupi peayvu 'rã Senhor Penderuete pendepy'a, penenhe'ẽ ha'e penembaraetea ha'e javi py”, he'i (6.4-5). Moisés ijayvu avi Nhanderuete renonde jajererokyjea rupi nhanhe'ẽ rendu aguã: “Ha'e nunga rupi Israel kuery, mba'e nunga tu Senhor oipota pejapo? Senhor Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã anho, heko rupi pendekuai, Senhor Penderuete peayvu ha'e ixupe peiko aguã pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py, ha'e pejapopa aguã Senhor ojapo uka va'e ha'e oayvu oeja va'ekue, aÿ pëvy amboaxa va'e, ha'e rami vy pendekuai porã aguã”, he'i (10.12-13).

Kuaxia para opaa py ijayvu Moisés omanoague re, mba'eta Meribá py Nhanderuete nonhe'ẽ rendui rire

ixupe noguerovaẽ ukai heta va'e kuery ijyvyrã ome'ẽ va'ekue py. Moisés rekovia Nhanderuate oiporavo uka ipytyvõare Josué heta va'e kuery ogueraa aguã. Ha'e rã Moisés ma Pisga vvyty oẽ, ha'e va'e gui Canaã vvy katy oma'ẽ ranhe aguã. Ha'e rire vvyty áry ae Moisés omano raka'e, Israel kuery pegua profeta yvateve va'e.

Israel kuery ikuaiague Moisés omombe'uague

¹ Kova'e ayvu rupi ma Israel kuery pe Moisés ijayvu raka'e Jordão yakã rovai teri ikuai jave, tekoa e'ÿa vvy joja reia py, Sufe ye'ẽ yvýry, Parã, Tofel, Labã, Hazerote ha'e Di-Zaabe mbyte ikuaia py.

² Onze ára ogueraa 'rã va'ekue Horebe vvyty guive Cades-Barnéia peve oguata oje'oivy aguã, Seir vvy'ã rupi tape oo va'e rupi.*

³ Quarenta ma'etÿa va'e onze jaxy ijypy'ia ára py Moisés ijayvu raka'e Israel kuery pe, SENHOR ha'e kuery re ijayvague rami ae,

⁴ amorreu kuery ruvixa Seom Hesbom pygua, ha'e Basã pygua kuery ruvixa Ogue Astarote py oiko va'ekue ha'e kuery ojuka rire Edrei py.

⁵ Jordão yakã rovai, Moabe vvy re teri ikuaia py Moisés omboypy kova'e lei omombe'u porãve aguã. Ha'e vy aipoe'i:

⁶ — SENHOR Nhanderuate ma ijayvu Horebe vvyty re nhande kuery nhandekuai jave. Ha'e vy aipoe'i va'ekue: “Kova'e vvyty re pepyta ranheague ha'eve ma.

⁷ Pejere ha'vy, pejepe'apa. Tapeo vvyty rupi amorreu kuery ikuaia katy, ha'e vvy joja reia re vvyty ikuaia katy,

---

* 1:2 Horebe ma Sinai vvyty ae (Êxodo 3.1, Malaquias 4.4). Onze ára ete'i oguata 'rãgue py quarenta ma'etÿ re ha'e kuery ikuai raka'e tekoa e'ÿa rupi, Nhanderuate ombopaga rã nonhe'ẽ renduiague re (Números 14.26-34).

Neguebe katy voi, ha'e ye'ẽ yvýry cananeu kuery ikuaia katy, Líbano katy Eufrates yakã guaxu peve.

⁸ Ne'exa, ha'e va'e yvy ha'e javi amoĩ penerenonde. Pevaẽ ha'vy, ha'e va'e yvy re penhemboekoa aguã, SENHOR oura reve peneramoĩ kuery pe ome'ẽ rire, Abraão, Isaque ha'e Jacó, ha'e gui ha'e kuery ikuai rire hamymino jevy-jevy kuery peguarã voi”, he'i va'ekue.

Êxodo 18.13-27

⁹ — Ha'e va'e jave py ae aipoa'e pendeivy: “Xee ae'i ndaxepo'aka reguai peẽ kuery rogueraa aguã,

¹⁰ SENHOR Penderuete penemboetave rire. Ha'e ramo aỹ pendereta ma jaxy-tata yva re ojekuaa va'e rami.

¹¹ Tove SENHOR peneramoĩ kuery Ruete tapenemboetave mil-kue peve ju, ha'e ijayvuague rami vy.

¹² Ha'e rami avi mba'exa tu xee ae'i aropo'aka ta pende-poyikue ha'e javi, pendevoiyi, ha'e pepu'ã reia?

¹³ Peiporavo ha'vy avakue hi'arandu, oiko kuaa ha'e opena kuaa va'e, peẽ kuery peteĩ-teĩ regua gui ae, amoĩ aguã pendere opena va'erã”, ha'e va'ekue.

¹⁴ — Ha'e rã xembovai vy “Ha'evea rami ndeayvu”, peje va'ekue.

¹⁵ Ha'e rã peẽ kuery peteĩ-teĩ regua akã aenoĩ vy amoĩ peẽ kuery ruvixarã, avakue hi'arandu ha'e opena va'e meme. Ha'e vy amoĩ mil ikuai va'e-va'e re opena va'erã, ha'e gui cem, cinqüenta ha'e dez ikuai va'e re opena va'erã, peẽ kuery peteĩ-teĩ regua re ae.

¹⁶ Ha'e va'e jave py xeyavu pendere opena va'ety kueryrã pe. Ha'e vy aipoa'e va'ekue: “Pendu 'rã penderegua kuery joe nda'evei reia, ha'evea'i rami 'rã peikuaa pota avakue joegua meme nda'evei rei va'e re, ha'e'ỹ vy amboae regua ha'e kuery reve ikuai va'e re teĩ.

¹⁷ Ha'e rami vy peikuaa potaa py peteĩ regua peayvuve eme joegui, pendu 'rã yvyĩgueve'i ha'e yvatekueve ijayvua

teĩ. Pekyje eme guive avave gui, mba'eta peikuaa pota kuaa aguã ma Nhanderuetete gui ae ou. Ha'e rami avi mba'emo peikuaa pota aguã haxy ete ri ramo pemboaxa 'rã xea py, ha'e rã xee voi aendu 'rã", ha'e va'ekue.

¹⁸ Ha'e rami ae ha'e va'e jave py xeayvu va'ekue mba'emo pejapo aguã ha'e javi re.

Números 13.1-24

¹⁹ — Ha'e gui ma Horebe yvyty gui jaje'oi vy jaguata tekoe e'ỹa ijava etea pexaague ha'e javi rupi. Tape amorreu kuery regua yvyty ikuai va'e rupi jaje'oi SENHOR Nhanderuetete ojapo ukaague rami vy. Ha'e vy Cades-Barnéia peve nhavaẽ karamboae.

²⁰ Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue peẽ kuery pe: “Amorreu kuery regua yvyty ikuai va'e re nhavaẽ ma, nhandeyvyrã SENHOR Nhanderuetete ome'ẽ va'e re ae.

²¹ Ne'exa, kova'e yvy ma SENHOR Nhanderuetete omoĩ ma penerenonde. Tapeo ha'vy penhemboekoa aguã, SENHOR peneramoĩ kuery Ruete aipoe'iague rami vy. Pekyje eme, penhemondyi eme guive”, ha'e va'ekue.

²² Ha'e ramo peẽ kuery xea py pevaẽmba vy aipopeje va'ekue: “Nhamondouka 'rã avakue nhanerenonde guarã, yvy re oexa pota aguã nhandevy, ha'e gui nhandevy omombe'u ju aguã tape jaa aguã, ha'e tetã oĩa py tema nhavaẽ aguã”, peje va'ekue.

²³ Ha'e rami pendeayvua xee ajou porã vy doze avakue aiporavo karamboae penembyte gui, peteĩ-teĩ regua peteĩ'i ava.

²⁴ Ha'e ramo ha'e kuery jogueraa vy yvyty ikuai va'e rupi oguata vy yvy re oexa pota oje'oivy raka'e. Ha'e vy Escol vvyugua peve ovaẽ vy

²⁵ yvy re mba'emo aju ikuai va'ekue opo py ojopy vy ha'e nunga ogueru okuapy nhandea py. Ha'e vy nhandevy omombe'u vy “Yvy porã ete SENHOR Nhanderuetete nhan-

devy ome'ẽ va'e", he'i va'ekue.

Números 13.25-33

²⁶ — Ha'e rami teĩ peẽ kuery ma ndapeoxei. Ha'e rami 'rãgue py SENHOR Penderuete ojapo ukaague rupi e'ỹ pendekuai.

²⁷ Ha'e rami vy pendero rupi voi penhembopoxy rivea rami pendeayvu tema pekuapy. Ha'e vy aipopeje va'ekue: “ SENHOR ma nanhandarayvui vy ae ma nhi'ã nhan-depe'apa Egito yvy gui, amorreu kuery po py nhanem-boaxapa rã ha'e kuery nhanemomba aguã rive.

²⁸ Ha'e gui marã katy 'rã tu jaje'oi aguã ha'eve? Mba'eta nhanderyvy kuery ojapo nhandepy'a ikangy rei aguã rami. Mba'eta ha'e kuery aipoe'i va'ekue: ‘Ha'e pygua kuery ma nhandegui tuvixakueve ha'e yvatekueve ikuai. Ha'e kuery retã voi tuvixave, ha'e yva peve ikorapa va'e. Ha'e gui roexa avi ha'e py Enaque ra'y kuery regua', he'i”, peje va'ekue.†

²⁹ Ha'e ramo xee aipoa'e va'ekue pendeivy: “Penhemondyi rei eme, pekyje eme guive.

³⁰ Mba'eta SENHOR Penderuete penerenonde rupi oo vy ha'e ae joe opu'ã 'rã peẽ kuery repy vy, Egito yvy re pexa pavẽa py nhandevy mba'emo ojapoague rami ae,

³¹ ha'e tekoa e'ỹa re nhandekuaia rupi ojapoague rami voi. Ha'e py ma pexapa karamboae ava gua'y ogueraa rami avi SENHOR Penderuete pendereraa henoiny tape peguataa ha'e javi rupi, apy pevaẽ peve.

³² Ha'e rami teĩ aỹ ma ndapejeroviai pekuapy SENHOR Penderuete re,

³³ penerenonde tape ha'e javi rupi oo teĩ, ojou uka vy peẽ kuery pepyta aguã. Pyávy ma tata py oexa uka tape peo

---

† 1:28 Enaque ra'y kuery ma gigante ikuai raka'e (Números 13.28).

aguã, ha'e rã ára py ma arai rupi”, ha'e va'ekue pendeivy.

Números 14.20-38

³⁴ — Ha'e rami pendeayvua SENHOR oendu vy ivai reve oura reve aipoe'i va'ekue:

³⁵ “Anhetê ete aipoa'e, kova'e avakue heko vai va'e regua peteïve ndoexai 'rã yvy porã, tamoĩ kuery pe ame'ê aguã xeayvuague,

³⁶ Jefoné ra'y Calebe anho e'ỹ vy. Ha'e va'e ma oexa 'rã. Ha'e rami vy yvy ha'e opyrõ ma oikovyague ame'ê 'rã ixupe ha'e ta'y kuery pe ju, SENHOR rupive oiko aguã onhea'ã rire”, he'i va'ekue SENHOR.

³⁷ Ha'e rami avi pendekáuxa xevy voi SENHOR ivai vy aipoe'i va'ekue: “Ha'e rami ae avi ndee voi ndereupityi 'rã ha'e va'e yvy.

³⁸ Ha'e rã Num Josué ra'y nerenonde rupi oiko va'e, ha'e va'e ae 'rã oupity. Embopy'a guaxu ke ha'vy, mba'eta ha'e va'e ojapo 'rã Israel kuery hekoa aguã rami yvy ame'ê va'e re.

³⁹ Ha'e gui pendera'y kue'iry, ha'e kuery pe ‘Ombo'a pyrã’ pejeague va'e, pendera'y kuery mba'emo vai neĩ mba'emo porã ma voi ndoikuaai va'e kuery ae oike 'rã ha'e py. Ha'e kuery pe ae 'rã ame'ê, ha'e ramo hekoa 'rã okuapy ha'e py.

⁴⁰ Ha'e rã peẽ kuery ma pejere, tapeopa ju tekoa e'ỹa katy, tape Ye'ê pytã katy oo va'e rupi”, he'i va'ekue SENHOR.

Números 14.39-45

⁴¹ — Ha'e ramo peẽ kuery aipopeje va'ekue xevy: “Ro-jejavý rima SENHOR rovai. Roje'oi nho 'rã joe ropu'ã vy, SENHOR Nhanderuete ijayvuague rami vy”, peje vy peteĩ-teĩ penerembiporu joe opu'ãa pygua pejopya vy pendepy'a py pemoĩ ae pekuapy yvyty ikuaia katy peje'oi aguã.

⁴² Ha'e ramo SENHOR aipoe'i karamboae xevy: “Aipo're ha'e kuery pe: ‘Tapeo eme, pepu'ã eme joe, mba'eta

xee ndaikoi 'rã peẽ kuery mbyte, penderovaigua kuery pendereitypa e'ỹ aguã', 're", he'i va'ekue.

⁴³ Ha'e rami pendeivy xeyvuu va'ekue ri napenduxei pekuapy. Ha'e rami 'rãgue py SENHOR nhe'ẽ rendua rupi e'ỹ, ha'e pendejee anho rei pejeroviaa rupi peje'oi karamboae vvyty ikuaia katy.

⁴⁴ Ha'e ramo ha'e va'e vvy re amorreu kuery ikuai va'e penerovaexĩ aguã joguerupa vy eiru rami penemonha. Ha'e rami vy pendereitypa Seir guive Horma peve.

⁴⁵ Ha'e ramo pejevypa ma vy pejae'oa va'ekue SENHOR renonde. Ha'e rami teĩ SENHOR noendui, ndojapyxakai ae pejapukaia re.

⁴⁶ Ha'e va'e rire mbovy ára rei e'ỹ pendekuai va'ekue Cades py ae.

2

Cades gui Zerede peve oguata oje'oiivy jave guare

¹ — Ha'e va'e rire ma jajeapa vy tekoa e'ỹa katy ju jaje'oi, tape ye'ẽ pytã katy oo va'e rupi, SENHOR xevy aipoe'iague rami vy. Ha'e rami vy mbovy ára re rei e'ỹ jajere-jere jakuapy Seir regua vvyty yv'ýry rupi.

² Ha'e rã SENHOR ijayvu vy aipoe'i xevy:

³ “Pejere-jere vaipa ma kova'e vvyty yv'ýry rupi. Pejeapa ju ke kuaray ijapu'a'ia katy.

⁴ Ha'e vy heta va'e kuery pe ndeayvu vy aipo're 'rã: ‘Peaxa 'rã penderyke'y kuery Esau ramymino kuery Seir re ikuaia rupi. Ha'e va'e kuery ma okyje 'rã peẽ kuery gui. Va'eri peiko kuaa pota ta'vy opa mba'e py.

⁵ Pejoguero'a rei eme ha'e kuery reve, mba'eta ha'e kuery vvy ma name'ei 'rã pendeivy, neĩ ruxã'i pepyrõ aguã rive voi. Mba'eta Esau kuery pe ae ame'ẽ raka'e Seir vvyty regua ha'e javi.

⁶ Ha'e kuery gui tembi'u pe'u va'erã pejogua 'rã peráta re ae. Yy pey'u va'erã voi pejogua peráta re', 're 'rã" he'i va'ekue SENHOR.

⁷ Mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã va'ekue pendepo py penemiapoa ha'e javi re. Ha'e ma oikuaapa kova'e tekoa e'ÿa rupi peguataa. Quarenta ma'etÿ re SENHOR Penderuete oiko pendereve. Ha'e ramo mba'eve rei ndoatai pendevy.

⁸ Ha'e gui jaaxa nhanderyvy Esaú ramymino kuery Seir re ikuaia yke rupi. Ha'e rami vy tape Elate ha'e Eziom-Geber gui yvy joja reia katy oo va'e gui jajeapa vy tape Moabe regua tekoa e'ÿa rupi oo va'e rupi ju jaa.

⁹ — Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy: “Pejavyky rei eme Moabe pygua kuery, neĩ pepu'ã rei eme guive ha'e kuery re, mba'eta ha'e kuery yvy ma name'ëi 'rã pendevy, mba'eta Ar tetã ame'ë ma voi Ló ramymino kuery pe”, he'i.

¹⁰ (Ha'e py ymave rupi ikuai va'ekue ma emim kuery. Ha'e va'e kuery ma tuvixakue, heta ete, ha'e anaquim kuery rami ipuku va'ekue raka'e.

¹¹ Ha'e kuery pe ma “Refaim ikuai” 'ea va'ekue, anaquim kuery pe rami avi. Ha'e rã ha'e kuery pe Moabe pygua kuery ma “Emim kuery” he'i.

¹² Ha'e horeu kuery voi ikuai va'ekue Seir py. Va'eri Esaú ra'y kuery omomba vy omondyipa guenonde gui, ha'e rami vy hekoague py ha'e kuery ju ikuai, Israel kuery ojapoague rami avi oyvyrã SENHOR ome'ë va'ekue py.)

¹³ Ha'e gui “Pepu'ã ke aÿ, ha'e peaxa Zerede yakã rovaigua re”, SENHOR he'iague rami vy jaaxa va'ekue Zerede yakã rovaigua re.

¹⁴ Cades-Barnéia guive Zerede yakã rovaigua peve jaguataague ha'e javi ma trinta e oito ma'etÿ, nhande kuery regua avakue joe opu'ã va'ety ha'e javi omanomba

peve nhandeaty mbyte py ae, SENHOR oura reve ijayvu ma voiaque rami vy.*

¹⁵ Ha'e rami vy SENHOR ae opo oupi ha'e kuery rovai, nhandeaty mbyte gui omomba ha'e omokanhymba peve.

Ar tetã rupi Arnom yakã oaxapa oje'oivyague re ima'endu'aague

¹⁶ — Ha'e gui heta va'e kuery mbyte gui avakue joe opu'ã va'ety omanomba ma rire

¹⁷ SENHOR ijayvu vy aipoe'i xeivy:

¹⁸ “Aỹ ma peaxa 'rã Ar rupi, Moabe pygua kuery yvy rupi,

¹⁹ ha'e pevaẽ 'rã Amom ra'y kuery renonde katy peve.

Ha'e rã pejavyky rei eme, neĩ pepu'ã rei eme ha'e kuery re, mba'eta Amom ra'y kuery yvy ma name'ẽi 'rã pendeyvyrã, Ló ra'y kuery yvyrã ame'ẽ ma voi rire.”

²⁰ (Ha'e rami avi ha'e va'e yvy pe “Refaim kuery yvy” 'ea avi, ha'e kuery voi ikuai ranhe rire, ha'e kuery pe amonita kuery “Zanzumim kuery” 'ea va'e ae.

²¹ Ha'e kuery ma tuvixakue, heta ete, ha'e anaquim kuery rami ipuku va'ekue raka'e. Ha'e gui SENHOR omomba va'ekue amonita kuery renonde gui. Ha'e ramo ha'e kuery ju omondyipa ma vy ikuai hekoague py.

²² Ha'e rami ae avi Esaú ra'y kuery re ojapo raka'e Seir py, mba'eta ha'e kuery renonde horeu kuery omomba rire Esaú ra'y kuery ju ikuai hekoague py, kova'e ára peve.

²³ Ha'e gui Caftor pygua kuery voi guekoa gui ae ou vy omomba avi raka'e aveu kuery Gaza tekoa peve ikuai va'ekue, ha'e vy ikuai hekoague py.)

²⁴ Ha'e gui “Pepu'ã ke ha'vy. Tapeo, ha'e peaxa Arnom yakã. Ne'exa, ndepo py ma amboaxa Hesbom pygua huvixa Seom amorreu regua, ha'e ijyvy ha'e javi. Tapeo ha'vy, pendekuai ha'e py, pepu'ã ha'e kuery re.

---

* 2:14 Números 14.28-35

²⁵ Aỹ gui amboypy 'rã yva guy rupi ikuai va'e ha'e javi re amoĩ aguã peẽ kuery gui okyjepa rei aguã. Ha'e kuery pendepo'akaa omombe'ua rã oendu vy oryryipa 'rã okuapy pendegui, ndaekorãvei rei vy”, SENHOR he'i va'ekue.

Números 21.21-30

²⁶ — Ha'e ramo Quedemote tekoa e'ỹa gui xee amon-douka ayvu mombe'uarã kuery Hesbom pygua huvixa Seom-a py. Ayvu ha'evépa rei aguã regua amombe'u uka vy aipoa'e:

²⁷ “Tove toroaxa ndeyvy rupi. Tape rupi anho 'rã roo. Ndorrojepe'ai 'rã roiporu kuaa katy, neĩ roiporu kuaa e'ỹa katy voi.

²⁸ Tembi'u ro'u va'erã reme'ẽ peráta re ae, yy roy'u va'erã voi peráta re reme'ẽ. Ha'e vy tove toroaxa ndeyvy rupi,

²⁹ Esaú ra'y kuery Seir py ikuai va'e oremboaxaague rami avi, ha'e Moabe pygua kuery Ar py ikuai va'e voi. Ha'e rami vy roaxa aguã Jordão yakã rovaigua re, oreyvyrã SENHOR Oreruete ome'ẽ va'ekue py rovaẽ peve”, ha'e uka va'ekue.

³⁰ Ha'e rami teĩ Hesbom pygua huvixa Seom ndoipotai jaaxa ijyvy rupi, mba'eta SENHOR ae ojapo inhakã ratãa rupi onhe'ẽ py ndoipotai oendu aguã rami, pendepo py omboaxa aguã aỹ pexaa rami ae.

³¹ Ha'e vy SENHOR aipoe'i: “Ne'exa, apy amboypy ma pendepo py omboaxa aguã Seom ha'e ijyvy ha'e javi. Tapeo ha'vy peipe'apa, peẽ ju ijyvykue py penhemboekoa aguã”, he'i va'ekue.

³² — Ha'e gui Seom ojepegua kuery ha'e javi reve ou okuapy nhanderovai opu'ã aguã Jaza py.

³³ Ha'e rami teĩ nhandepo py SENHOR Nhanderuete omboaxa ramo jaitypa, ta'y kuery ha'e ixupegua kuery ha'e javi.

³⁴ Ha'e va'e jave ha'e kuery retã ikuai va'e jajopypa vy nhamomba katuĩ'i, avakue, kunhague ha'e kyrĩgue'i guive. Neĩ peteĩve ma voi ndajaejai va'ekue ikuaive aguã.

³⁵ Hymba kuery anho tema jajopy nhanerymbarã, ha'e hetã jaipe'a va'ekue py mba'emo oeja va'ekue voi.

³⁶ Arnom yvyugua yvýry Aroer oĩ va'e, ha'e ha'e py tetã oĩ va'e guive Gileade peve, tetã ikora yvateve va'e meme teĩ jaipe'apa, nhandepo py SENHOR Nhanderuate omboaxapa ramo.

³⁷ Ha'e rã Amom ra'y kuerya py anho nanhavaẽi va'ekue, neĩ Jaboque yakã yvýry rupi, yvyty yvýry tetã ikuai va'e rupi, neĩ teĩve henda py SENHOR Nhanderuate nanhanemondoukaia rupi.

3

Números 21.31-35

¹ — Ha'e gui jajeapa vy Basã katy tape oo va'e rupi ju jaa. Ha'e ramo Basã pygua huvixa Ogue nhanerovaexĩ vy ou ojeupegua kuery ha'e javi reve, nhandere opu'ã aguã Edrei py.

² Ha'e rã SENHOR Nhanderuate aipoe'i xevy: “Ekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta amboaxa ndepo py, ixupegua kuery ha'e ijyvy ha'e javi reve. Ha'e va'e re pejapo 'rã amorreu kuery ruvixa Seom re pejapoague rami, Hesbom pygua ae va'ekue”, he'i va'ekue.

³ Ha'e rami vy nhandepo py SENHOR Nhanderuate omboaxa avi Basã pygua huvixa Ogue, ixupegua kuery ha'e javi reve. Jajukapa, neĩ peteĩ'i voi oikove aguã rami e'ỹ.

⁴ Ha'e va'e jave py nhandepo'aka hetã ha'e javi re. Teĩve tetã noĩ nhandepo'akaa e'ỹ va'ekue. Sessenta tetã re nhandepo'aka Argobe regua yvy ha'e javi, Basã pygua huvixa Ogue openaague.

⁵ Ha'e va'e tetã ha'e javi ma ikora yvate va'e meme, ikora rokẽ jokoa va'e voi. Tetã mbovy e'ÿ rei avi jajopy ikora e'ÿ va'e.

⁶ Nhamomba katuĩ'i, Hesbom pygua huvixa Seom mba'ekue re jajapoague rami. Peteĩ-teĩ tetã nhamomba, avakue, kunhague ha'e kyrĩgue ha'e javi.

⁷ Mymba kuery anho tema jaraa nhandevy guarã, tetã pygua kuery oguereko va'ekue voi.

⁸ Ha'e rami py amorreu kuery huvixa mokoĩve po gui jaipe'a va'ekue ijyvy Jordão yakã kyvõ rupi itui va'ekue, Arnom yakã guive yvyty Hermom yvyty peve.

⁹ (Hermom yvyty pe ma Sidom pygua kuery “Siriom” he'i, ha'e rã amorreu kuery ma “Senir” he'i okuapy va'e.)

¹⁰ Ha'e rami vy nhandepo'aka yvy joja reia rupi tetã ikuai va'e re, Gileade regua ha'e javi re, Basã regua re voi, Salca ha'e Edrei peve. Ha'e va'e ma Basã pygua huvixa Ogue openaague meme.

¹¹ (Mba'eta Basã pygua huvixa Ogue anho'i ma oikove va'ekue refaim kuery regua. Ha'e va'e rupa ma ferro guigua, Amom ra'y kuery retã Rabá re oĩ teri va'e. Ipukua ma irundy metros, ha'e rã ipya ma mokoĩ metros, aÿ nha'ãa rami.)

Números 32.33-42

¹² — Ha'e va'e jave py ae jajopypa nhandevyvrã. Ha'e gui Arnom yvyugua yvýry Aroer tekoa oĩ va'ekue guive Gileade regua yvyty mbytekue peve, tetã ikuai va'e ha'e javi reve amboaxa Rúben ha'e Gade ramymino kuery pe.

¹³ Ha'e rã Manassés ramymino kuery mbytekue ikuai va'e pe ma amboaxa Gileade yvy rembyre ha'e Ogue openaague Basã yvy ha'e javi. Argobe regua Basã ha'e javi pe ma “Refaim kuery yvy” 'ea va'ekue.

¹⁴ Ha'e gui Manassés ra'y Jair ojopy Argobe, ha'e va'e ma Basã ae, gesurita ha'e maacatita kuery yvy oje'aa

peve. Ha'e vy tekoa ikuai va'e ma guery py ae oenoĩ rire “Havote-Jair” 'ea aỹ peve.

¹⁵ Maquir pe ma amboaxa Gileade.

¹⁶ Ha'e rã Rúben ha'e Gade regua kuery pe ma amboaxa Gileade guive Arnom yvyugua peve, ha'e va'e mbyte rupi ija'orã opyta oiny ramo, ha'e gui Jaboque yakã yvýry Amom ra'y kuery yvy oje'aa peve.

¹⁷ Ha'e rami ae avi Arabá rupi ma Jordão yakã opyta ija'orã, Quinerete yupa guive Arabá regua ye'ëro peve, ha'e gui kuaray oëa katy ma Pisga yvy'ã guy katy rupi oo.

¹⁸ — Ha'e va'e jave py pendevy xeayvu vy aipoa'e va'ekue: “ SENHOR Penderuete ae ome'ë kova'e yvy penderekoarã. Ha'e nunga rupi penderegua avakue ipy'a guaxukue guembiporu reve toaxapa guyvy kuery Israel regua mboae renonde.

¹⁹ Penda'yxy kuery, pendera'y ha'e penderajy kuery anho 'rã opyta penderekoarã amboaxa va'ekue py, penerymba kuery guive, mba'eta aikuaa penerymba reta va'ea,

²⁰ ha'e rami penderyvy kuery voi SENHOR opytu'u aguã ome'ëa ára peve peẽ kuery pe ranhe pepytu'u aguã ome'ëague rami avi, ha'e kuery voi hekoa aguã ijyvyrã Jordão yakã rovai re SENHOR Penderuete ome'ë va'e py. Ha'e gui mae ma peteĩ-teĩ pejevvy 'rã pendeyvyrã amboaxa va'ekue py”, ha'e va'ekue.

²¹ — Ha'e va'e jave py Josué pe voi xeayvu vy aipoa'e va'ekue: “Nderexa py ae rexapa ma kova'e mokoĩ huvixa re SENHOR Nderuete ojapoague. Ha'ekue rami ae ju 'rã SENHOR ojapo huvixa ikuai va'e openaa rupi ndee reaxa aguã rupi.

²² Pekyje eme ha'e kuery gui, mba'eta SENHOR Penderuete ae 'rã opu'ã peẽ kuery repy vy”, ha'e va'ekue.

Números 27.12-23

23 — Ha'e va'e jave xee voi ajapukai SENHOR pe. Ha'e vy aipoa'e:

24 “Ah SENHOR Oerujete, remboypy ma xee nerembiguai pe rexa uka aguã mba'emo ndepo'akaa rupi ndepo imbaraeete va'e py rejapo va'e. Mba'eta mba'e nunga tuuete yva re, e'ỹ vy yvy re teĩ ikuai va'e, ha'e kuery ojapo avi 'rã ndepo'akaa rupi rejapo va'e ramigua?”

25 Ha'e nunga rupi ajerure ndevy, tove taaxa avi, xee voi aexa aguã yvy porã Jordão yakã rovai re itui va'e, ha'e va'e vvytya ha'e javi, Líbano peve”, ha'e va'ekue SENHOR pe.

26 — Ha'e rami teĩ peẽ kuery káuxa SENHOR xevy ivai vy noendu potai. Ha'e rami vy aipoe'i: “Ha'eve ma! Ndeayvuve eme xereve ha'e nunga re.

27 Eẽ eovy Pisga yvyty apyte áry, ha'e ema'ẽ kuaray ijapu'a'ia katy, ipuku-a katy ha'e oikea katy. Nderexa py rive 'rã rexa, mba'eta nda'evei kova'e Jordão yakã rovai re rexa aguã.

28 Ha'e rami avi Josué pe ndeayvu 'rã rembopy'a guaxu ha'e remombaraetea rupi, mba'eta ha'e ma oaxa 'rã kova'e kuery renonde, ojapo 'rã yvy ndee rexa rive va'ekue py hekoa aguã rami”, he'i va'ekue.

29 — Ha'e ramo japytave'i ranhe Bete-Peor katy'i vvyugua oĩ va'e py.

4

SENHOR *nhe'*ẽ rendua rupi heta va'e kuery ikuai aguã re Moisés ijayvuague

1 — Aỹ ma Israel kuery, pendu ke ayvu oeja pyre ha'e 'arandua rupigua re rombo'e ta va'e. Pejapo ete peikove ha'e peupity aguã pendeyvyrã SENHOR Penderujete ome'ẽ va'e.

² Napemoĩvei 'rã ayvu xee amboaxa va'e áryve, neĩ napemboivei 'rã guive, SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapopa aguã, xee amboaxaa rami ae.

³ Penderexa py ae pexa va'ekue tuuete Baal re oje'oi va'ekue re SENHOR Penderuete ojapoague, mba'eta avakue Peor pygua kuery nguete Baal re oje'oi va'ekue ma omokanhymba raka'e penembyte gui.

⁴ Ha'e rã peẽ kuery SENHOR Penderuete re pejerovia ete va'e ma pekuavepa aỹ peve.

⁵ Ne'exa, SENHOR Xeruete omombe'u ukaague rami vy xee rombo'e ma oayvu oeja va'ekue ha'e hi'arandua rupigua re, pendeyvyrã pejopy va'ekue py pendekuai ma vy ha'e rami ae pendekuai aguã.

⁶ Pendejee pemoĩ ha'vy pejapo ete aguã, mba'eta ha'e rami vy pexa uka 'rã pene'arandua ha'e peiko porã kuaa amboae regua kuery rembiexa py. Ha'e nunga ayvu oeja pyre ha'e kuery oendu vy “Anhetẽ ete kova'e kuery ma hi'arandu ete ha'e ikuai porã kuaa va'e”, he'i 'rã okuapy.

⁷ Mba'eta mba'e nunga kuery regua tu heta teĩ nguu ete oguereko SENHOR Nhanderuete jajapukai nhavõ nhanepytyvõ va'e ramigua?

⁸ Mba'e nunga kuery regua tu heta teĩ oguereko ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua aỹ pendekorã amboaxa va'e ha'e javi ramigua?

⁹ — Ha'e rami avi pereko kuaa pota peẽ ae pendekuaia ha'e penenhe'ẽ, penderexarai e'ỹ aguã penderexa py pexa va'ekue-'ekue re, ha'e pendepy'a gui pemokanhy eme peikoa pukukue re. Peikuaa uka avi 'rã pendera'y ha'e peneramymino kuery pe.

¹⁰ Pendexarai eme Horebe yvyty re Penderuete renonde pendekuai jave guare re, xevy SENHOR aipoe'i jave: “Emboatypa ke kova'e kuery, tojapyxaka xeyvu re, yvy re ikuai pukukue re xerenonde ikuai aguã ojererokyjea

rupi, ha'e gua'y kuery voi ombo'e aguã ha'e rami" he'i va'ekue.

¹¹ Ha'e va'e yvyty yvýry pevaẽ vy pearõmba pekuapy. Yvyty ma tata raku jekuua yva mbyte peve, ha'e gui pytũ vaikue, arai pytũ guive.

¹² Ha'e gui tata mbyte gui SENHOR ijayvu. Ijayvu nhendu rã pendu va'ekue. Ha'e rami ete ijayvua pendu va'eri neĩ peteĩve py ndapexai va'ekue.

¹³ Pendevy peguarã omombe'u guexeve guarã, ojapo uka avi dez ayvu ojapo pyrã. Ha'e va'e ma ombopara mokoĩ itape re.

¹⁴ Ha'e va'e jave ae SENHOR xevy penembo'e uka avi oayvu oeja va'ekue ha'e o'arandu rupigua re, pendevyvrã pejopy va'ekue py pendekuai ma vy pejapopa aguã.

¹⁵ Pereko kuaa pota ha'vy penenhe'ẽ, mba'eta Horebe yvyty re tata mbyte gui SENHOR Penderuete pendevy ijayvu jave neĩ teĩgueve ma ndapexai va'ekue,

¹⁶ penhemboeko ky'a rei e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã rive pejapoa py, ava e'ỹ vy kunha ra'angaa teĩ ae ma,

¹⁷ ha'e'ỹ vy mba'emo mymba yvy rupi ikuai va'e, e'ỹ vy yva guy rupi oveve va'e ramigua,

¹⁸ mymba yvy rupi otyryry va'e, e'ỹ vy pira yy guýry ikuai va'e voi.

¹⁹ Peiko kuaa pota ke, yva re pema'ẽ vy kuaray, jaxy, jaxy-tata ha'e mba'emo yva re ojekuaa va'e ha'e javi pexa vy pejekore vy henonde penenapy'ã re peĩ reve pemboete e'ỹ aguã, mba'eta ha'e nunga ma SENHOR Penderuete ae oeja va'ekue yva guýry ha'e javi regua ikuai va'e peguarã rive.

²⁰ Ha'e rã peẽ kuery ma SENHOR pendejogua vy penerenoẽmba tata rupa ferro ky'a'oaty, Egito yvy re pendekuaia gui, ojeupe guarã ae pendereru, aỹ minha pexa rami.

²¹ — Ha'e gui pendekáuxa xevy SENHOR ivai vy oura xee aaxa e'ỹ aguã yvy porã Jordão yakã rovai re pendekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e py.

²² Ha'e rami rã xee ma kova'e tekoa py ae 'rã amano, ndaaxai 'rã Jordão yakã rovai re. Ha'e rã peẽ kuery ma peaxa 'rã ha'e va'e yvy porã py penderekoa aguã.

²³ Peiko kuaa pota ke penderexarai e'ỹ aguã SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue gui, pejapo e'ỹ aguã mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã, ha'e nunga SENHOR Penderuete ndojapo ukai rire.

²⁴ Mba'eta SENHOR Penderuete ma tata nhomokanhyarã. Ha'e ma oipota hexe anho pejerovia.*

²⁵ — Ha'e gui pendera'y ha'e peneramymino jevy vy yvy re pendetuja'ipa ma jave, xapy'a rei penhemboeko ky'aa rupi pejapo 'rã mba'emo ra'angaa pembojerovia va'erã, ha'e vy SENHOR Penderuete renonde ha'eve'ỹ va'e pejapo 'rã pendevy ivai aguã rami,

²⁶ aỹ gui ma yva ha'e yvy opyta peẽ kuery rekokie moma'endu'aarã, mba'eta pemanomba voi 'rã pendeyvyrã Jordão yakã rovai re peaxa vy pejopyague py. Ha'e py ma ndapeiko pukui 'rã. Ha'e rami 'rãgue py penemombaa 'rã.

²⁷ Ha'e rami vy SENHOR penemoaĩmba 'rã amboae regua ikuaia rupi. Mboapy'i ete'i 'rã pekuave, yvy regua kuery ikuaia rupi SENHOR penemondoukaague rupi.

²⁸ Ha'e py ma penderueterã pembojerovia 'rã avakue rembiapo rive, vyvra ha'e ita guigua, oexa e'ỹ va'e, oendu e'ỹ va'e, okaru e'ỹ va'e, neĩ oetũ e'ỹ va'e.

²⁹ Ha'e gui mae ma peka 'rã SENHOR Penderuete, ha'e vy pejou 'rã, penenhe'ẽ ha'e pendepy'a ha'e javi py ri peka vy.

---

* 4:24 Hebreus 12.29

³⁰ Mba'eta pejexavaia py opaa ára ha'e nunga ha'e javi pendere ou ramo SENHOR Penderuete pe pejeyv vy penhe'ẽ rendu nho ramo

³¹ SENHOR Penderuete napenepytyvõ e'ỹi 'rã, nhomboaxy kuaa va'e vy. Napenemomba etei 'rã, ndaexarai 'rã guive oura reve guexeve guarã peneramoĩ kuery reve ojapo va'ekue gui.

³² — Aỹ ma peikuaa pota yma peiko e'ỹ mbove mba'emo oikoague re, mba'eta yvy re Nhanderuete avakue omoingo guive, yva guy ha'e javi rupi ndoikoi neĩ noenduai teri guĩ ramigua.

³³ Tyrã pa amongue va'e regua nda'u oendu ma tata mbyte gui tuuete ijayvu va'e teĩ okuave teri, peẽ kuery re oikoague rami?

³⁴ Tyrã amongue tuuete nda'u onhembopy'a ma amboae regua kuery mbyte gui ojeupe guarã oipe'a aguã, joeko a'ãa py, mba'emo porã oexa ukaa py, iporã va'e ojapoa py, joe opu'ãa py, opo oupi vy opo'akaa oexa ukaa py, opa marã nhomondyipaa py, Egito yvy re SENHOR Penderuete penembixarã ojapoague rami ete?

³⁵ Pendevy ae ha'e nunga oexa uka raka'e, peikuaa aguã SENHOR ae Penderuete oikoa. Jipoi amboae, ha'e anho e'ỹ vy.*

³⁶ Yva gui oayvua omonhendu penembo'e aguã, ha'e yvy re ju oexa uka guata tuvixa va'e. Ha'e ramo hata mbyte gui pendu va'ekue ijayvua.

³⁷ Peneramoĩ kuery ha'e oayvua rupi, hamymino kuery ju oiporavo vy penerenoẽmba raka'e Egito yvy gui, ha'e ae ojekuaa uka opo'akaa ha'e javi py,

³⁸ penerenonde gui oipe'apa aguã amboae regua pendegui ipo'akapave va'e voi, ha'e gui pendeyvyrã va'ekue py peru aguã, aỹ jaexaa rami ae.

---

* 4:35 Marcos 12.32

³⁹ Ha'e nunga rupi aỹ gui ma peikuaa 'rã, pendepy'a py peikuaa pota porã 'rã SENHOR anho Nhanderuete oikoa re, yva re ha'e yvy re ndoikoi amboae.

⁴⁰ Pejapopa ha'vy oayvu oeja va'ekue ha'e ojapo ukaague aỹ xee ju amboaxa va'e, pendekuai porã'i aguã, ha'e pendera'y kuery ju peẽ ndapeikovei jave, pendeyvyrã SENHOR Penderuete raka'e rã peve guarã ome'ẽ va'ekue py pendekuai puku aguã — he'i Moisés.

Números 35.9-15; Deuteronomio 19.1-3

⁴¹ Moisés oiporavo mboapy tetã onhemi atyrã Jordão yakã regua kuaray oua katy ikuai va'e,

⁴² ha'e py potae vy e'ỹ oirũ ojuka va'ekue onhemi aguã, neĩ omotare'ỹ-e'ỹkue py ri vy, ha'e va'e tetã va'e regua py rei ovaẽ vy oiko aguã.

⁴³ Ha'e vy Rúben kuery peguarã ma Bezer tetã oiporavo tekoa e'ỹa py yvypea re oĩ va'e. Gade kuery pe ma Gileade regua Ramote tetã oiporavo, ha'e rã Manassés kuery pe ma Basã regua Golã tetã ju.

Mokoĩgue ma Moisés ijayvu jevyague

Lei oeja pyre Moisés omombe'u porãveague

⁴⁴ Pova'e lei ma Israel kuery rekorã Moisés omboaxa va'ekue.

⁴⁵ Po rami ma mba'emo oikuaa uka pyre, ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua Israel kuery pe Moisés omombe'u va'ekue Egito yvy gui oupa jave py,

⁴⁶ Jordão yakã rovai teri ikuaia re, Bete-Peor katy'i vvyugua rupi ikuai jave, amorreu kuery Hesbom pygua ruvixa Seom oiko va'ekue yvy re. Ha'e va'e ma Moisés ha'e Israel kuery ojuka va'ekue Egito yvy gui oupa ma jave,

⁴⁷ ha'e ijyvykue guive ojopypa ikuai aguã, Basã pygua huvixa Ogue vvykue guive. Ha'e va'e mokoĩve ma amorreu

kuery huvixa ikuai va'ekue meme. Ijyvykue ma Jordão yakã regua kuaray oua katy itui,

⁴⁸ Arnom vvyugua katy'i Aroer tekoa oĩ va'e guive, ha'e Siom vvyty peve (ha'e va'e ma Hermom),

⁴⁹ Yvy joja reia ha'e javi Jordão yakã regua kuaray oua katy oĩ va'e, vvy joja reia regua ye'ẽ rembe peve Pisga vvyty katy'i vvy'ã guy rupi.

5

Êxodo 20.1-17

¹ Ha'e gui Israel kuery Moisés oenoĩmba vy aipoe'i:

— Israel kuery, pendu ke ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua re pendeapxya py xeayvu ramo, peikuaa porã vy pejapopa ete aguã.

² Horebe vvyty re nhandekuai jave nhande kuery reve SENHOR Nhanderuete ojapo guexeve guarã.

³ Nhaneramoĩ kuery reve'ỹ SENHOR ojapo, ha'e rã nhande kuery apy aỹ'i jakuave'i teri va'e reve ae.

⁴ Nhande kuery nhaendua py ete SENHOR ijayvu, vvyty áry tata mbyte gui.

⁵ (Ha'e rami jave ma xee ha'ã va'ekue Nhanderuete ha'e peẽ kuery mbyte SENHOR ijayvua mboaxaarã, mba'eta tata gui pekyje vy napeẽi vvyty re.) Ha'e gui SENHOR aipoe'i va'ekue:

⁶ “Xee ma SENHOR Nderuete Egito vvy re escravo pendekuai vy pemba'eapo poyiague gui pendepe'a va'ekue.

⁷ Ndererekoi 'rã nderuete mboae xerenonde.

⁸ Nderejapoi 'rã mba'emo ra'angaa nderueterã, yva re ikuai va'e ra'angaa, yva guýry vvy re ikuai va'e ramigua, neĩ vvy guy rupi yy oĩ va'e rupi ikuai va'e ra'angaa voi.

⁹ Ha'e nunga neremboetei 'rã, neĩ nerembojeroviai 'rã, mba'eta xee SENHOR Nderuete ma aipota xere anho pejerovia, mba'eta aju vy ambopaga 'rã xere nda'ija'ei va'e

reko vaiague re, tuu kuery, ta'y kuery, hamymino ha'e hamymino jevy kuery ikuaiá peve.

¹⁰ Ha'e rã amongue xerayvu vy ajapo ukaague rami ikuai va'e ma amboaxy 'rã mil-kue hamymino kuery ikuai peve.

¹¹ “Ndeayvu rive eme SENHOR Nderuete rery rupi, mba'eta SENHOR nomboeko porãi 'rã hery rupi ijayvu rive va'ekue.

¹² “Nema'endu'a ke sábadó ára py icy'a e'ỹ va'erã remboete aguã, SENHOR Nderuete ojapo ukaague rami vy.

¹³ Mboapy meme ára re 'rã remba'eapo, ha'e rejapopa 'rã rejapo va'erã va'ekue ha'e javi.

¹⁴ Ha'e rã sete-a ára ma sábadó SENHOR Nderuete pegua ára. Neremba'eapoi 'rã mba'eve py, ndera'y, nder-ajy, nerembuguai avakue ha'e kunhague, nerymba vaka, mburika'i, neĩ peteĩve nerymba, neĩ mombyrygua kuery ndero py removaẽ va'ekue voi, nerembuguai kuery voi ndee rami avi topytu'u.

¹⁵ Mba'eta nema'endu'a Egito yvy re escravo reiko jave ha'e gui SENHOR Nderuete ndepe'aague re, opo oupi vy opo'akaa oexa ukaa py. Ha'e rami rire SENHOR Nderuete omboete uka sábadó ára.

¹⁶ “Remboete 'rã nderu ha'e ndexy, SENHOR Nderuete ojapo ukaague rami, reikove puku ha'e reiko porã aguã ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue py.*

¹⁷ “Ejojuka eme.*

¹⁸ “Ndetavy eme.*

¹⁹ “Nemonda eme.*

²⁰ “Ndeayvu rive eme neirũ re.

²¹ “Emoaruã eme neirũ ra'yxy. Emoaruã eme neirũ ro, neĩ imba'ety, hembuguai ava neĩ kunha, hymba vaka

* 5:16 Mateus 15.4, Marcos 7.10, Efésios 6.2-3 * 5:17 Mateus 5.21,

Romanos 13.9, Tiago 2.11 * 5:18 Mateus 5.27, Romanos 13.9, Tiago 2.11

* 5:19 Romanos 13.9

neĩ mburika'i, neĩ mba'eve neirũ mba'e rei-rei oguereko va'e.”*

Êxodo 20.18-21, 31.18

²² — Ha'e va'e ayvu rupi ma pendeaty va'e kuery pe SENHOR ijayvu raka'e yvyty oĩa gui. Tata ha'e arai pytũ mbyte gui onhendu atã. Ha'e va'e rire nda'ijayvuve jevyi. Mokoĩ itape re omboparapa ma rire ome'ẽ xevy.

²³ Yvyty tata ojopeayi teri reve arai pytũa gui ijayvu rã pendu vy penhemboja xere, peteĩ-teĩ regua akã ha'e nhomongeta va'ety kuery.

²⁴ Ha'e vy aipopeje va'ekue xevy: “Apy ma SENHOR Nhanderuete orevy oexa uka opo'akaa ha'e imarã e'ỹ va'ea. Roendu guive tata mbyte gui ijayvu rã. Aỹ roexa rã Nhanderuete ndee ava reiko va'e reve ijayvu teĩ reikove teri.

²⁵ Ha'vy aỹ, mba'e re tu romanomba ta? Mba'eta peva'e tata tuvixa va'e oremokanhymba 'rã. SENHOR Nhanderuete ayvu roenduve tema ri vy romanomba 'rã.

²⁶ Mba'eta mava'e ava nda'u SENHOR Nhanderuete oikove va'e tata mbyte gui ijayvu rã oexa teĩ oikove 'rã, nhande kuery jaexaa rami?

²⁷ Enhemboja ndee, ha'e endu SENHOR Nhanderuete mba'e he'ia. Ha'e gui orevy ju remombe'upa 'rã SENHOR ijayvuague. Ha'e ramo roendu vy rojapopa 'rã”, peje va'ekue.

²⁸ Ha'e rami xevy pendeayvu rã SENHOR oendu vy aipoe'i xevy: “Xee aendu heta va'e kuery ndevy pe ijayvu rã. Ha'e kuery ha'evea rami meme ijayvu.

²⁹ Ha'e kuery py'a re oĩ ete 'rãgue xerenonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e ajapo uka va'e ha'e javi rupi, ha'e kuery ikuai porã aguã, ta'y kuery voi, raka'e rã peve guarã!

³⁰ Tereo ha'vy, ha'e kuery pe ‘Tapeopa ju pendero katy’, 're.

---

* 5:21 Romanos 7.7, 13.9

³¹ Ha'e rã ndee ma repytave ju 'rã apy xereve. Ha'e rã xee amombe'uve 'rã ajapo uka va'e, xeayvu ha'e aipota va'e ha'e javi. Ha'e va'e re ma ndee rembo'e 'rã ha'e kuery oyvyrã ame'ẽ va'e py ikuai jave ojapopa aguã rami", he'i va'ekue SENHOR.

³² Ha'e nunga rupi pejapopa pota 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue. Ha'e ramia gui pejepe'a eme peiporu kuaa katy, neĩ peiporu kuaa e'ỹa katy.

³³ SENHOR Penderuete ojapo uka va'e ha'e javi rupi pendekuai, pendekuai porã ha'e peiko pukuve aguã pendeyvyrã pejopy aguã va'e re.

6

“*Nhanhe*”ẽ rendu aguã ae lei oeja”, he'iague

¹ — Kova'e ayvu ma SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue, 'arandua rupigua ha'e oipotaa reve, ha'e va'e re penhembo'e vy pejapo ete aguã yvy re pendekuai ma vy,

² SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã, 'arandua rupigua ha'e oayvua ojapo uka va'e xee amboaxa rã peẽ ha'e pendera'y kuery, ha'e peneramymino kuery voi ikuaia pukukue reguarã, peiko pukuve aguã.

³ Ha'e nunga rupi pendu ke Israel kuery, peikuaa pota ha'e pejapo ete aguã, pendekuai porã ha'e penderetave ete aguã pendeyvy kamby ha'e ei oata e'ỹa py, SENHOR peneramoĩ kuery ruete aipoe'iague rami vy.

⁴ Pendu ke, Israel kuery. Peteĩ'i oiko SENHOR, SENHOR Nhanderuete ae.*

⁵ Ha'e nunga rupi peayvu 'rã SENHOR Penderuete pendepy'a, penenhe'ẽ ha'e penembaraetea ha'e javi py.*

---

* 6:4 Marcos 12.29,32   * 6:5 Mateus 22.37, Marcos 12.30,33, Lucas 10.27

⁶ Kova'e ayvu aỹ amombe'u va'e ma pemoĩ 'rã pendepy'a re.

⁷ Ha'e va'e rupi pembo'e 'rã pendera'y kuery. Ha'e va'e rupi avi 'rã pendeayvu pekuapy pendero py, tape rupi peikoa py, penheno ha'e pevy ju ma vy guive.

⁸ Ha'e va'e re penemoma'endu'aarã pejokua 'rã imoiny pendepo re, ha'e penderova re penderexa mbyte py.

⁹ Pembopara avi 'rã pendero rokẽ áry, ha'e okẽ re.

¹⁰ — Ha'e gui SENHOR Penderuete peneramoĩ Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ouraague rami vy pendeyvyrã va'e py pendereraa ma rire pendepo py omboaxa 'rã tetã tuvixa ha'e iporã va'e peẽ kuery pejapo va'ekue'ỹ,

¹¹ ha'e gui oo opa mba'e porã oĩa pemonyẽ va'ekue'ỹ, ha'e yguarã pejo'o va'ekue'ỹ, uvaty ha'e oliveira ty penhotỹ va'ekue'ỹ. Ha'e va'e gui pe'u vy penevyatãmba ma vy

¹² penheangu penderexarai e'ỹ aguã SENHOR, Egito yvy re escravo peiko vy pemba'eapo poyiague gui pendepe'a va'ekue gui.

¹³ SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi 'rã peiko, ixupe ae 'rã pendekuai, hery rupi anho 'rã peura.

¹⁴ Peiko eme amboae tuuete ramigua pe, neĩ teĩve yvy regua kuery pendeyvýry ikuai va'e ruete pe,

¹⁵ mba'eta SENHOR Penderuete penembyte oiko va'e oipota hexe anho pejerovia. Ha'e rami e'ỹ rã SENHOR Penderuete poxya penderovai hendy vy penemomba 'rã yvy áry gui.

¹⁶ Peko a'ã eme SENHOR Penderuete, Massá py peko a'ãague rami.*

¹⁷ Pejapo ete 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e 'arandua rupigua ha'e ojapo uka va'ekue ha'e jávi.

---

* 6:16 Kova'e ayvu rupi Jesus ombovai anha omoangeko rã (Mateus 4.7,10, Lucas 4.8,12).

¹⁸ SENHOR renonde rupi pejapo 'rã ha'eve va'e ha'e iporã va'e anho, pendekuai porã aguã, ha'e yvy porã re pendekoa aguã, SENHOR peneramoĩ kuery pe oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py ae,

¹⁹ ha'e penerenonde gui pendovaigua kuery SENHOR oipe'apa aguã aipoe'iague rami.

²⁰ — Raka'eve rã ndera'y kuery oporandu 'rã ndevy. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Mba'erã tu ayvu 'arandua rupigua ha'e oipotaa SENHOR Nhanderuede oēja raka'e nhandevy?” he'i ramo

²¹ rembovai 'rã ndera'y kuery pe: “Egito yvy re Faraó pegua escravo orekuai va'ekue ri teĩ SENHOR opo'akaa rupi orepe'apa ha'e gui.

²² Roexaa py SENHOR ojapo karamboae mba'emo kuaa ukaarã ha'e nhomondyipaarã tuvixa ete va'e nhomongy-jea rupi, Faraó rovai, hoo pygua kuery ha'e Egito pygua kuery ha'e javi rovai.

²³ Ha'e rami vy ha'e gui orepe'a orereru aguã kova'e yvy nhaneramoĩ kuery pe oura reve nhanderekoarã ome'ẽ aguã re ijayvuague py.

²⁴ SENHOR ijayvu avi kova'e ayvu oēja va'ekue ha'e javi jajapopa ete aguã, ha'e henonde jajererokyjea rupi nhandekuai aguã, raka'e rã peve nhanemoingo porã ha'e nhanemoingove aguã, aỹ peve ojapoa rami ae.

²⁵ Ha'e gui SENHOR Nhanderuede renonde kova'e ayvu ojapo uka va'ekue ha'e javi ri jajapo ramo aipoe'iague rami ae, ha'e nunga oĩ 'rã nhandereko porãrã”, 're 'rã.

7

Êxodo 34.10-17

¹ — SENHOR Penderuede pendereru 'rã pendeyvyrã py penderekoa aguã, ha'e penerenonde gui oipe'a reta 'rã yvy regua: heteu kuery, girgaseu, amorreu, cananeu,

ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery, sete regua 'rã oipe'a pendegui hetave ha'e imbaraetekueve va'e teĩ.

² Ha'e va'e kuery ma SENHOR Penderuete omboaxapa 'rã pendepo py. Ha'e ramo pemomba katu'i 'rã. Ha'e kuery reve ndapejapoi 'rã peteĩ rami pendekuai aguã, napemboaxyi 'rã guive.

³ Neĩ napemendai 'rã ha'e va'e regua kuery reve. Ta'y kuery re napemomendai 'rã penderajy kuery, tajy kuery ma voi ndaperui 'rã pendera'y kuery re omenda va'erã.

⁴ Mba'eta ha'e kuery ojapo 'rã pendera'y kuery xegui ojepe'a aguã rami, amboae tuuete ramigua kuery pe ju ikuai aguã. Ha'e ramo penderovai SENHOR poxya hendy vy penemomba vyvoi 'rã.

⁵ Ha'e rami 'rãgue py po rami 'rã pejapo ha'e kuery re: Peitypa 'rã altar ha'e kuery ojapo va'ekue, pemopẽmba 'rã ita omopu'ã va'ekue, peake'o 'rã yvyra ta'angaarã omopu'ã va'ekue, ha'e gui peapypa 'rã mba'emo ra'angaarã ojapo va'ekue.

⁶ — Mba'eta peẽ kuery ma SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ỹ va'e pendekuai. Yvy regua ha'e javi gui SENHOR Penderuete pendeporavo ojeupe guarã.

⁷ Amboae regua gui penderetave va'e ramo e'ỹ guive SENHOR penderayvu vy pendeporavo, mba'eta yvy regua ha'e javi gui mboapy'ive va'e peiko.

⁸ Ha'e rami 'rãgue py SENHOR penderayvu ete vy rive pendepe'a opo'akaa rupi, ha'e peneramoĩ kuery pe oura reve ijayvuague ojapo vy. Ha'e vy ae penderepy escravo peiko vy pamba'eapo poyia gui, ha'e Egito pygua huvixa Faraó po'akaa gui.

⁹ Ha'e nunga rupi peikuaa pota SENHOR Penderuete anho Nhanderuete oikoa re. Nhanderuete ojeroviapy va'e vy guexeve guarã ojapo va'ekue rupi ae 'rã oiko nhanemboaxya rupi, jayvua rupi ojapo uka va'e jajapo va'e kuery

pe, mil-kue nhaneramymino ikuai jevy-jevya va'e pe guive.

¹⁰ Ha'e rã hexe nda'ija'ei va'e kuery ma ha'e ombopaga 'rã omokanhymba peve. Ndarei 'rã hexe nda'ija'ei va'e re oikuaa pota vy ombopaga vyvoi aguã.

¹¹ Ha'e nunga rupi pejapopa 'rã ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e 'arandua rupigua kova'e ára gui pendevy amboaxa va'e.

Levítico 26.3-13; Deuteronômio 28.1-14

¹² — Pova'e 'arandua rupigua pendu vy pemoĩ porã ha'e pejapo ete ri ramo SENHOR Penderuete oiko 'rã guexeve guarã peneramoĩ kuery pe oura reve ojapo va'ekue rami.

¹³ Ha'e rami vy penderayvua rupi penemoingo porã ha'e penemboetave 'rã heravy. Omoingo porã avi 'rã pendera'y kuery, ha'e pendevvy re mba'emo aju oiko va'e, mba'emo ra'yĩ, vinho, azeite, ha'e penerymba vaka ha'e vexe'i ra'y kuery, yvy peneramoĩ kuery pe oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py ae.

¹⁴ Yvy regua ikuai va'e ha'e javi gui penemoingo porãve 'rã. Ha'e ramo pendekuaia py ndoikoi 'rã avakue ta'y e'ỹ va'erã, kunhague imemby e'ỹ va'erã, neĩ penerymba kuery regua ma voi.

¹⁵ Pendegui SENHOR oipe'apa 'rã opa marãgua mba'eaxy. Peẽ kuery re nomoĩ 'rã mba'eaxy vaikue Egito yvy re pexa va'ekue ramigua. Ha'e nunga ma pendere ija'e'ỹ va'e kuery ha'e javi re 'rã omoĩ.

¹⁶ Pemomba 'rã ha'e javi regua pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa va'ekue. Ha'e kuery re pema'ẽ teĩ pemboaxy eme, peiko eme guive ha'e kuery pegua tuuete pe, mba'eta ha'e rami rã pendereity 'rã.

¹⁷ — Xapy'a rei aipopeje 'rã pendepya py: “Kova'e yvy regua kuery ma nhande kuery gui hetave ramo mba'exa tu jaibe'a 'rã?” peje teĩ

¹⁸ pekyje eme ha'e kuery gui. Penema'endu'a tema Faraó re SENHOR Penderuete ojapo va'ekue re, ha'e Egito yvy ha'e javi rupi

¹⁹ mba'emo tuvixa ete va'e pexaa py ojapo va'ekue re, hexa pyrã ha'e mba'emo porã ete ojapo va'ekue re, mba'eta SENHOR Penderuete opo oupi vy opo'akaa oexa uka reve penerenoẽ ha'e gui. Ha'ekue rami ae ju 'rã ojapo yvy regua pekyjea va'e kuery ha'e javi re.

²⁰ Ha'e kuery mbyte rupi SENHOR Penderuete ombou avi 'rã kavy guaxu, pendegui nonhai vy onhemi va'e ndaekorãvei pavẽ peve.

²¹ Ha'e nunga rupi penhemondyipa rei eme ha'e kuery pexa vy, mba'eta penembyte SENHOR Penderuete oĩ, Nhanderuete ipo'akapa ha'e okyjepepy va'e ae.

²² Ha'e rami avi mbeguei'i rupi anho 'rã SENHOR Penderuete oipe'a 'rã kova'e kuery regua penerenonde gui. Napemomba vyvoi 'rã, penderovai guarã mymba inharõ va'e hetave oje'oivy e'ỹ aguã.

²³ Ha'e rami avi pendepo py SENHOR Penderuete omboaxapa 'rãe, nda'evei reive va'e ojapo vy omomba peve.

²⁴ Pendepo py omboaxa avi 'rã huvixa kuery, ha'e ramo pejapo aguã yva guy rupi ha'e kuery rery na'ima'endu'aavei aguã rami. Avave rei nda'ipo'akaai 'rã pendere, pemomba peve.

²⁵ Ha'e kuery ruete ra'angaa ma peapypa 'rã tata py. Prata ha'e ouro ha'e nunga onhovãague re voi pepena rei eme, peraa eme penemba'erã, ha'e va'e py pe'a e'ỹ aguã. Mba'eta ha'e nunga ma SENHOR Penderuete pe rã ojegarupy.

²⁶ Ha'e nunga rupi peru eme ojegarupy penderopy guarã, ayvu vaipy peẽ voi peiko e'ỹ aguã ha'e nunga rami ae. Ha'e nunga ha'e javi pejou vai ha'e pembojeguaru ete 'rã, ayvu vaipy meme ramo.

8

SENHOR opena porãague re ima'endu'a aguã regua

¹ — Peikuaa pota ke ojapo uka pyre aỹ amboaxa va'e pejapopa ete aguã, peikove ha'e penderetave aguã. Ha'e gui yvy SENHOR penamoĩ kuery pe oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py pevaẽ vy pendekuai aguã.

² Penema'endu'a ke tape rupi SENHOR Penderuete pendereraa ague ha'e javi re. Quarenta ma'etỹ re pendereraa tekoa e'ỹa rupi penemo'yvyĩ'i aguã pendereko a'ã vy, pendepy'a re oĩ va'e oikuaa aguã, xapy'a rei ojapo uka va'e rupi pa pendekuai tyrã pa any.

³ Ha'e rami vy penemo'yvyĩ'ia rupi ojapo pendekaruai aguã rami. Ha'e gui maná re ju penemongaru, ha'e nunga pexa va'ekue'ỹ teri, neĩ penderu kuery ma voi oikuaa va'ekue'ỹ. Ha'e ramigua ome'ẽ pendevy oikuaa uka aguã mbojape re anho e'ỹ avakue oikoa. Ha'e rã SENHOR ayvu ha'e javi re 'rã avakue oiko.*

⁴ Pendeao penhemondea va'e voi nda'ivaipai raka'e, pendepy ma voi nda'irurupai, quarenta ma'etỹ pukukue re teĩ.

⁵ Ha'e nunga rupi peikuaa pota penekuraxõ py, mba'eta avakue gua'y kuery omo'arandua rami avi SENHOR Penderuete penemo'arandu herekovy.

⁶ Pendekuai SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue rupi ete, gueko oeja va'ekue rupi ae peiko aguã henonde pejererokyjea rupi.

⁷ Mba'eta SENHOR Penderuete pendereraa 'rã yvy porãa py, yakã ikuaia, yvu, yvu typy va'e guive yvyugua ha'e yvyty áry gui oxyry oiny va'e,

⁸ yvy trigo ha'e cevada oiko porãa, uva, figo ha'e romã'a oiko porãa guive, ha'e gui oliveira, azeite ha'e ei ikuaia.

---

* 8:3 Kova'e ayvu rupi Jesus ombovai anha omoangeko rã (Mateus 4.4, Lucas 4.4).

⁹ Ha'e va'e yvy re ma tembi'u oata aguã rami e'ỹ 'rã pe'u, mba'eve rei ndoatavei ma 'rã ha'e py. Yvy re ita ikuai va'e py ferro oĩ, ha'e yvyty ikuai va'e gui ma penoẽ 'rã overa va'e.

¹⁰ Pekarú vy penevyatãmba 'rã, ha'e vy perovy'a 'rã SENHOR Penderuete yvy porã pende'vy ome'ẽague re.

¹¹ — Ha'e rami avi penheangu, penderexarai eme SENHOR Penderuete re, ha'e ojapo uka va'ekue ndapejapo e'ỹi aguã, 'arandua rupigua ha'e ayvu oeja va'ekue, pende'vy aỹ amboaxa va'e ae.

¹² Ha'e rami pekarupa vy penevyatãmba ma rire teĩ, oo porã pejapo vy ha'e va'e py peĩ ma rire,

¹³ penerymba vaka ha'e vexa'i kuery hetave ma rire, ha'e penemba'e prata ha'e ouro voi ndoatavei aguã rami rire teĩ

¹⁴ xapy'a rei pende'py'a py pende'yvate rei vy penderexarai 'rã SENHOR Penderuete re, Egito yvy re escravo peiko vy pema'eapo poyiague gui penerenoẽ va'ekue ri,

¹⁵ ha'e gui tekoa e'ỹa tuvixa ha'e ijavaete va'e rupi pendereraa herekovy va'ekue ri mboi inharõ ete va'e ikuaia rupi, japeuxa popia va'e ha'e yvy pirua yy ikuai e'ỹa rupi. Ha'e gui pende'vy itaova gui yy omoẽ va'ekue,

¹⁶ ha'e tekoa e'ỹa rupi penemongaru va'ekue maná penderu kuery oikuaa va'ekue'ỹ re, penemo'yvyĩ'i vy pendereko a'ã aguã, ha'e gui opaa py penemoingo porã aguã.

¹⁷ Ha'e nunga rupi pende'py'a py “Xepo'akaa ha'e xejyva mbaraetea py ae arekopa”, peje eme.

¹⁸ Ha'e rami 'rãgue py penema'endu'a SENHOR Penderuete re, mba'eta ha'e ae penemombaraete mba'emo pejoupa aguã rami, ha'e rami pende'vy pe ojapo guexeve guarã peneramoĩ kuery pe oura reve ojapo va'ekue ojeupity aguã, aỹ pexaa rami.

¹⁹ Mba'eta SENHOR Penderuete re penderexarai ri vy

amboae tuuete kuery re peo vy ha'e kuery pemboetea rupi ju pendekuai ramo aỹ ma'ẽ, penderovai xeayvu pekanhymba aguã re.

²⁰ Ha'e javi regua penerenonde gui SENHOR omombaague rami pekanhymba avi 'rã, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendu potai rire.

9

SENHOR Israel kuery oipytyvõague re Moisés omoma'endu'aague

¹ — Pendu ke, Israel kuery. Aỹ peaxa 'rã Jordão yakã, amboae regua kuery pendegui hetave ha'e imbaraeteve va'e re pendepo'aka aguã katy. Hetã ikuai va'e ma tuvixa ha'e yva peve ikorapa va'e.

² Ha'e kuery ma heta ha'e yvateve va'e, Enaque ra'y kuery ae. Ha'e va'e kuery reko ma pendua ae ma, “Mava'e 'rã tu ipo'aka Enaque ra'y kuery re?” 'ea ramo.

³ Ha'e nunga rupi aỹ peikuaa pota, mba'eta SENHOR Penderuete ae oaxa 'rã penerenonde rupi. Tata nhomokanhyarã rami 'rã omomba ha'e oitypa penerenonde rupi. Ha'e rami rã peipe'a ha'e pemokanhymba vyvoi 'rã, SENHOR ijayvuague rami vy.

⁴ — Ha'e nunga rupi penerenonde gui SENHOR Penderuete oipe'apa ma ramo aipopeje eme pendepy'a py: “Xereko porã ramo ae SENHOR xereru kova'e yvy re xerekoa aguã”, peje eme. Mba'eta kova'e yvy regua kuery heko vai ramo SENHOR oipe'apa 'rã penerenonde gui.

⁵ Pendereko porãa re e'ỹ ta'vy, neĩ pendepy'a py iporã va'e oĩa re e'ỹ guive yvy re pendekoa aguã pevaẽ 'rã. Kova'e yvy regua kuery reko vaia re rima SENHOR Penderuete oipe'apa 'rã penerenonde gui, ojapo aguã peneramoĩ

kuery pe oura reve ijayvuague ojeupity aguã, Abraão, Isaque ha'e Jacó pe.

Êxodo 32.1-20

⁶ — Ha'e nunga rupi peikuaa pota ke, mba'eta pendereko porãa re e'ỹ SENHOR Penderuete ome'ẽ kova'e yvy porã pendekuai aguã, mba'eta peẽ kuery ma peneakã ratãgue ae.

⁷ Penema'endu'a tema, pendexarai eme tekoa e'ỹa rupi SENHOR Penderuete pembopoxyague re. Egito yvy gui peopaa ára guive apy pevaẽmba peve pepu'ãmba reia rupi pendekuai SENHOR rovai.

⁸ Horebe yvyty re pendekuai jave SENHOR pembopoxy rei ramo penderovai ipoxya hendy va'ekue penemomba aguã.

⁹ Mba'eta xee ma yvyty áry aa va'ekue itape ajopy aguã, guexeve guarã SENHOR pendereve ojapo va'ekue oĩa. Yvyty áry ma quarenta ára ha'e pytũ re aiko mbojape ha'u e'ỹ re, neĩ yy ay'u e'ỹ re.

¹⁰ Ha'e ramo xevy pe SENHOR ome'ẽ mokoĩ itape Nhanderuete okuã py ae ombopara va'ekue. Ha'e va'e re oĩ ayvu pendeivy guarã SENHOR yvyty áry omombe'u va'ekue ha'e javi, tata mbyte oĩa gui, peẽ kuery ha'e javi pendeatypa pekuapy jave.

¹¹ Ha'e gui quarenta ára ha'e quarenta pytũa py ma SENHOR ome'ẽ xevy mokoĩ itape ipara va'e, guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.

¹² Ha'e vy SENHOR aipoe'i xevy: “Epu'ã ju ke, eguejy pojava apy gui, mba'eta ndevygua kuery Egito yvy gui reru va'ekue onhemongy'apa ma oje'oivy. Are e'ỹ'i re ojepe'apa ma ha'e kuery rekorã aeja va'ekue gui, mba'emo ryku gui rive nguete ra'angarã ojapo vy”, he'i va'ekue.

¹³ — Xevy pe SENHOR ijayvuve ju vy aipoe'i: “Kova'e kuery xee aexa rã inhakã ratã ete okuapy.

¹⁴ Tamomba ete, yva guy ha'e javi rupi gui hery amboguepa aguã. Ha'e gui ma ndegui ju amoingo 'rã peteĩ regua ha'e kuery gui imbaraetekueve ha'e hetave va'erã", he'i va'ekue xevy

¹⁵ Ha'e ramo ajere vy aguejy yvyty gui. Ha'e ramo yvyty ojopeayi oiny tata gui. Xepo py araa mokoĩ itape guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa.

¹⁶ Ha'e gui ama'ẽ rã pejevavypa rei ra'e SENHOR Penderuete rovai. Ha'e rami vy penderueterã mba'emo ryku gui pejapo ra'e peteĩ vaka ra'y ra'angaa rive. Are e'ỹ'i re pejepe'apa penderekorã SENHOR oeja va'ekue gui.

¹⁷ Ha'e ramo mokoĩ itape areko va'e amombo xepo gui, ha'e vy pexaa py amboa'ypa.

¹⁸ — Ha'e gui teĩgue ju quarenta ára ha'e quarenta pytũ re aiko SENHOR renonde py jypy guare rami. Xerenapy'ã re aĩ, mbojape nda'ui neĩ yy ma voi nday'ui pejevavya ha'e javi re vy, mba'eta SENHOR oexaa py mba'emo vai ete pejapo ipoxy aguã rami.

¹⁹ Xee voi akyje va'ekue SENHOR penemomba aguã rami ipoxy etea gui. Ha'e rami teĩ peteĩgue ju SENHOR oendu xeayvua.*

²⁰ Arão pe voi SENHOR ipoxy raxa va'ekue omomba aguã rami. Ha'e rami teĩ ha'e va'e jave py Arão re voi ajerure.

²¹ Ha'e rami vy pejevavya rupi vaka ra'y ra'angaa pejapo va'ekue ajopy vy apypa, ha'e gui amou'ũmba porã iku'ipa peve. Iku'ikue ma yakã yvyty gui oxyry oiny va'e py amombo.

²² — Ha'e gui Taberá py, Massá ha'e Quibrote-Hataavá py ju pejapo SENHOR ipoxy ete aguã rami.

²³ Cades-Barnéia gui SENHOR penemondouka vy aipoe'i: "Tapeo, ha'e penderekoa yvy pendeivy ame'ẽ va'e py",

---

* 9:19 Hebreus 12.21

he'i ramo ndapejapoxei raka'e SENHOR Penderuete ijayvuague. Ndaperoviai vy napenhe'ẽ rendui.

²⁴ Ha'e rami vy SENHOR rovai pepu'ã rei va'e ae tema roexa ypya ára guive ma voi.

Êxodo 32.11-14,30-35

²⁵ — SENHOR renonde py ajero'a ainy, ha'e quarenta ára ha'e quarenta pytũ re xetui, pendevy SENHOR “Amomba 'rã” he'i rire.

²⁶ Ha'e vy SENHOR pe ajerure vy aipoe'e: “Ah SENHOR Oreruete! Emomba eme ndevygua kuery, ndejeupe guarã ae nembaraetea rupi repy vy Egito yvy gui ndepo'akaa rupi renoẽmba va'ekue.

²⁷ Nderexarai eme nerembiguai kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó re. Eikuaa pota eme kova'e kuery inhakã atãa re, neĩ heko vaia re, neĩ ojevavy okuapya re.

²⁸ Ha'e rami Egito yvy orerenõague pygua kuery aipoe'i e'ỹ aguã: ‘Ha'e kuery rima SENHOR ndogueraa reguai yvy ijayvuague py. Ha'e kuery re ha'e nda'ija'evei vy ae rima oguenõmba raka'e tekoa e'ỹa py ojukapa aguã’, he'i okuapy e'ỹ aguã.

²⁹ Ha'e rami avi ha'e kuery ma ndevygua ae, ndevy guarã ae renoẽmba raka'e ndepo'aka etea rupi, ha'e ndepo reupi reve”, ha'e va'ekue SENHOR pe.

10

Mokoĩguea itape re lei omboparaague

¹ — Ha'e va'e jave py SENHOR aipoe'i xeivy: “Mokoĩ itape ju ke emoatyrõ jypy guare rami guarã. Ha'e vy eju ju xea katy vvyty áry. Ejapo avi peteĩ hyru yvyra gui.

² Ha'e gui mokoĩ itape re xee ambopara 'rã jypygua remopẽmba va'ekue re oĩague rami. Ha'e ramo remboyru 'rã hyrurã rejapo va'ekue py”, he'i xeivy.

³ Ha'e rami rã peteĩ hyru yvyra acácia guigua ajapo, ha'e mokoĩ itape amoatyrõ jypy guare rami guarã. Ha'e gui aẽ avy yvyty re mokoĩve itape xepo py araa reve.

⁴ Ha'e gui itape re SENHOR jypy iparaague rami ju ombopara dez ayvu ojapo uka va'e, pendeatya ára py yvyty áry tata oĩ va'e mbyte gui omombe'u ypy va'ekue rami ae. Ha'e rami vy SENHOR omboaxa xevy.

⁵ Ha'e ramo ajere vy yvyty gui aguejy ju. Itape ma amboyru hyrurã ajapo va'ekue py. Ha'e va'e py ae opyta, xevy SENHOR ojapo ukaague rami vy.

Levi kuery regua oiporavoague

⁶ — Ha'e gui ma Israel kuery oje'oi pa Beerote-Bene-Jaacã gui Mosera katy ju oo aguã. Ha'e py ma Arão omano, ha'e ramo onhono porãa ha'e pyve. Hekovia ta'y Eleazar ju oĩ sacerdote.

⁷ Ha'e va'e gui ma oje'oi ju Gudgoda katy, ha'e Gudgoda gui ma Jotbatá katy ju oje'oi. Ha'e va'e yvy re ma yakã'i ikuai rei.

⁸ Ha'e va'e jave py SENHOR oiporavo Levi ramymino kuery ogueraa aguã hyru SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue oĩa, SENHOR renonde ikuai aguã, ixupe omba'eapo, ha'e hery rupi jogueroayvu porã aguã, aỹ peve guarã ae.

⁹ Ha'e rami rire Levi kuery ndoguerekoi ae tema oyvyrã guyke'y kuery reve. SENHOR ae oiko ha'e kuery mba'erã, SENHOR Penderuete ijayvuague rami vy.

¹⁰ — Ha'e gui jypy'i guare rami aiko tema yvyty re, quarenta ára ha'e pytũ re. Ha'e ramo xeyvua peteĩgue ju SENHOR oendu, napenembaxe.

¹¹ Ha'e gui SENHOR aipoe'i xevy: “Epu'ã ke, tereo ju heta va'e kuery renonde rupi, yvy peneramoĩ kuery pe aura reve ame'ẽ aguã re xeyvuague py ha'e kuery ovaẽ vy ikuai aguã.”

*Onhe'*ẽ rendu aguã regua

¹² — Ha'e nunga rupi Israel kuery, mba'e nunga tu SENHOR oipota pejapo? SENHOR Penderuete renonde pejererokyjea rupi pendekuai aguã anho, heko rupi pendekuai, SENHOR Penderuete peayvu ha'e ixupe peiko aguã SENHOR pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py,

¹³ ha'e pejapopa aguã SENHOR ojapo uka va'e ha'e oayvu oeja va'ekue, aỹ pẽvy amboaxa va'e, ha'e rami vy pendekuai porã aguã.

¹⁴ Ma'ẽ, yva ha'e yvate rupi yva oĩ va'e ma SENHOR Penderuete mba'e meme, vvy ha'e hexe ikuai va'e ha'e javi guive.

¹⁵ Ha'e rami avi peneramoĩ kuery SENHOR oayvu etea rupi omboaxy rire peẽ kuery ha'e kuery ramymino pendekuai va'e ju ojeupe guarã pendeporavo ha'e javi regua gui, aỹ pexaa rami.

¹⁶ Ha'e nunga rupi penekuraxõ gui pemboi mba'emo vai oĩ va'e, ha'e pendekuaive eme peneakã ratãa rupi.

¹⁷ Mba'eta SENHOR Penderuete ma tuuete ikuai va'e ruete, ha'e senhor ikuai va'e SENHOR, Nhanderuete yvateve va'e, ipo'akapa ha'e okyjepepy va'e. Ha'e ma peteĩ rive joegui oayvuve va'e'ỹ, neĩ ome'ẽmby ndojopyi 'rã guive ha'eve'ỹa rami joguereko aguã.

¹⁸ Ha'evea rami 'rã oguereko tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e, oayvu avi amboae regua kuery, ha'e kuery pe tembi'u ha'e ijaorã ojou uka vy.

¹⁹ Ha'e nunga rupi peẽ avi peayvu 'rã amboae regua, mba'eta peẽ kuery voi amboae regua pendekuai va'ekue Egipto vvy re peiko jave.

²⁰ Ha'e gui SENHOR Penderuete renonde pendekuai 'rã pejererokyjea rupi. Ixupe ae 'rã peiko, hexe ae penhemboja, ha'e hery rupi anho 'rã peura.

²¹ Mba'eta ha'e ma perovy'a va'erã ha'e Penderuete oiko,

pendevy ojapo va'e mba'emo tuvixa ete va'e nhomondyi-paarã, penderexa py ae pexa va'ekue.

²² Mba'eta peneramoĩ kuery ma setenta ikuai va'e reve oje'oi raka'e Egito yvy katy. Ha'e gui aỹ ma SENHOR Penderuete pendeapo yva re jaxy-tata ikuai va'e rami pendereta aguã rami.

11

¹ — Ha'e nunga rupi peayvu 'rã SENHOR Penderuete, ha'e ára nhavõ peiko 'rã penembo'ea rupi, ayvu oeja va'ekue, 'arandua rupigua ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi rupi.

² Aỹ gui peikuaa pota ha'vy. (Pendera'y kuery pe'ỹ xeayvu, mba'eta ha'e kuery ma ndoikuaai neĩ ndoexai SENHOR Penderuete penemo'arandua rupi pendererekoague.) Peikuaa pota ke SENHOR yvate etea, ipo'aka etea ha'e opo oupia reve mba'emo ojapoague re.

³ Penema'endu'a avi hexa pyrã Egito mbyte rupi ojapo va'ekue re, Egito pygua huvixa Faraó re, ijyvy jave rupigua ha'e javi re,

⁴ Egito pygua xondaro kuery re, ha'e gui kavaju árygua ha'e karóxa ikuai va'e re SENHOR ojapoague re, mba'eta ha'e kuery áry rupi ombou Ye'ẽ Pytã, penderakykue ha'e kuery ou jave py. Aỹ peve guarã SENHOR omomba.

⁵ Penema'endu'a avi tekoe e'ỹa py ojapoague re, apy pevaẽ peve,

⁶ ha'e gui Rúben ramymino Eliabe ra'y kuery Datã ha'e Abirãõ re ojapoague re. Mba'eta yvy ojepe'a ramo ho'apa raka'e, hoo pygua kuery, hoo ha'e hupive oo va'ekue ha'e javi, Israel kuery pavẽ oexaa py.

⁷ Penderexa py ae pexa va'ekue tuvixa ete va'e SENHOR ojapo rã.

Onhe'ẽ rendu rã omoingo porã aguã re ijayvua

⁸ — Ha'e nunga rupi pendekuai SENHOR ojapo uka va'ekue aỹ amboaxa va'e ha'e javi rupi, penembaraete aguã, ha'e yvy katy peoa py pevaẽ vy penderekoa aguã,

⁹ ha'e rami vy peiko pukuve aguã yvy SENHOR oura reve peneramoĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py, hamymino kuery pe avi. Ha'e va'e yvy ma kamby ha'e ei oata e'ỹa.

¹⁰ Mba'eta yvy penderekoarã ma Egitto yvy pejepe'aague va'e rami e'ỹ. Mba'eta ha'e va'ekue py ma mba'emo ra'yĩ penhotỹague katy pendepy py pemboxyry vy pemoakỹ va'ekue horta rami ae.

¹¹ Ha'e rã yvy penderekoarã SENHOR ome'ẽ va'e ma vyty ha'e vyugua reia, oky yva gui ho'a va'e gui ae 'rã inhakỹ va'e.

¹² Ha'e va'e yvy re SENHOR Penderuete ae 'rã opena. Ha'e va'e re SENHOR Penderuete oma'ẽ riae 'rã, ma'etỹa ypy'i guive opa peve.

¹³ Xapy'a rei aỹ ayvu amboaxa va'e rupi peiko ramo, SENHOR Penderuete peayvua rupi, ha'e pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py ixupe anho pendekuai ramo

¹⁴ yvy áry rupi ambou 'rã oky hi'ára py porã, mba'emo henhoĩ jave ha'e ipoty jave ju, mba'emo ra'yĩ penhotỹ va'ekue gui pemono'õ aguã, uva rykue ha'e azeite pereko aguã.

¹⁵ Pendeyvy rupi amoingo 'rã jai rogue penerymba kuery rembi'urã. Ha'e ramo pekaru vy penevyatãmba 'rã pekuapy.

¹⁶ Penheangu ke pendepy'a py pejekore e'ỹ aguã, ha'e pejepe'a vy tuuete mboae pe pendekuai vy ha'e kuery renonde penerenapy'ã re peĩ e'ỹ aguã.

¹⁷ Mba'eta peẽ kuery rovai SENHOR poxya hendy ramo ojoko 'rã yva nda'okyvei aguã rami, ha'e ramo yvy re mba'emo naenhoĩvei 'rã, ha'e are e'ỹ re pekanhymba 'rã

yvy porã SENHOR pendevy ome'ẽ va'ekue gui.

¹⁸ — Ha'e nunga rupi pemoĩ porã xeyvuague pen-depy'a ha'e penenhe'ẽ py. Pejokua 'rã imoiny pendepo re penemoma'endu'aarã, ha'e penderova re penderexa mbyte py.

¹⁹ Ha'e va'e re pembo'e 'rã pendera'y ha'e penderajy kuery, penderopy rupi peguapy peiny vy pendeayvu 'rã, tape rupi peoa py, penhenoa py ha'e pevy ju ma vy.

²⁰ Ha'e va'e ayvu pembopara avi 'rã penerokẽ áry rupi, ha'e penerokẽ re ae,

²¹ pende'ára hetave aguã pendera'y ha'e penderajy kuery pe voi, yvy SENHOR oura reve peneramoĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py penderekoa ma vy, yvy áry yva oĩ temaa rami avi.

²² Mba'eta xapy'a rei kova'e ayvu pendevy amboaxa va'e ha'e javi pejapo ramo, SENHOR Penderuete peayvua rupi, heko rupi pendekuai, ha'e hexeve peiko ramo

²³ SENHOR oipe'apa 'rã amboae regua kuery ha'e javi. Ha'e ramo pejopy 'rã ha'e kuery ikuaiague, peẽ kuery gui hetave ha'e imbaraetekueve teĩ.

²⁴ Ha'e gui mamõ rã rei pepyrõa ma penemba'e meme 'rã, tekoa e'ỹa guive, Líbano ha'e yakã Eufrates yakã guive, ye'ẽ kuaray oikea katyguã peve.

²⁵ Avave rei nda'ipo'akai 'rã pendere. Mba'eta yvy pepyrõa ha'e javi rupi SENHOR Penderuete omoingo 'rã pendegui okyjea aguã rami, ijayvuague rami vy.

Imoingo porãarã e'ỹ vy imoingo vaiarã re ijayvuague

²⁶ — Ma'ẽ, aỹ penerenonde py amoĩ penemoingo porãarã, e'ỹ vy penemoingo vaiarã.

²⁷ Penemoingo porãa oiko 'rã SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapopa ramo, aỹ amboaxa va'e rupi ae.

²⁸ Ha'e rã penemoingo vaia ma oiko 'rã SENHOR Pen-deruete ojapo uka va'ekue pejapo 'rãgue py pejepe'a ramo

tape pendevy aỹ aikuaa uka va'e gui, amboae tuuete kuery rupi ndapeikuaai va'eri peo vy.

²⁹ Ha'e gui yvy penderekoarã peo aguã py SENHOR Penderuete pendereraa ma jave pemombe'u 'rã penemoingo porãa regua Gerizim yvyty áry gui, ha'e rã penemoingo vaia regua ma Ebal yvyty áry gui 'rã pemombe'u.

³⁰ Ha'e va'e mokoĩve yvyty ma Jordão yakã rovai re oĩ, kuaray oikea katy, cananeu kuery yvy re, yvy joja reia re Gilgal rexei, Moré py yvyra carvalho ikuai va'e katy'i.

³¹ Mba'eta peaxa ta ma Jordão yakã, pendevvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽague py pendekuai aguã. Ha'e py 'rã penhemboekoa.

³² Ha'e rami avi penhea'ã ayvu ha'e 'arandua rupigua aỹ aikuaa uka va'e ha'e javi rupi pendekuai aguã.

12

Anhetẽ va'e rupi ombojerovia atyrã oiporavoague

¹ — Pova'e ayvu oeja pyre ha'e 'arandu rupigua pejapo 'rã pendevvyrã SENHOR peneramoĩ kuery Ruete ome'ẽ va'ekue py, ára nhavõ ha'e va'e yvy re peikoa pukukue re.

² Amboae regua kuery peipe'a vy pemomba 'rã nguete ramigua mboeteaty, yvyty ha'e yvy'ã'i áry ha'e javi rupi, ha'e yvyra rovana guy rupi ikuai va'e ha'e javi.

³ Peitypa 'rã ha'e kuery mba'e altar ha'e javi, ita omopu'ã va'ekue pemboa'ypa 'rã, ta'angaa yvyra gui omo'ã va'ekue peapypa 'rã tata py, mba'emo ryku gui nguete ra'angaarã ojapo va'ekue pemboa'ypa avi 'rã, hery pemboguepa aguã ha'e va'e yvy gui.

⁴ — Mba'eta SENHOR Penderuete ma ha'e rami e'ỹ 'rã pemboete.

⁵ Ha'e rami 'rãgue py ha'e javi regua ikuaiague mbyte py SENHOR Penderuete peteĩ henda oiporavo 'rã guery omoĩ, ha'e ojepegua oo oĩ aguã. Ha'e py ae 'rã peo peka vy.

⁶ Ha'e katy 'rã peru mba'emo peapy vy peme'ẽ va'erã ha'e mymba pejuka vy peme'ẽ va'erã, dízimo pereko va'e, mba'emo pendepo py peru va'e, mba'emo penhenhandua'i rami peme'ẽ va'erã, ha'e gui jypy'i guare penerymba vaka ha'e vexa'i ra'y'i oiko va'ekue.

⁷ Ha'e py SENHOR Penderuete renonde py ae 'rã pekaru ha'e perovy'a pekuapy opa mba'e pejapoa py, peẽ ha'e pendero pygua kuery reve, SENHOR Penderuete penemoingo porã rive.

⁸ Apy jajapoa rami ve'ỹ 'rã pendekuai, mba'eta aỹ peve peteĩ-teĩ ha'e ae ojou porãa rami rive 'rã ikuai,

⁹ mba'eta ndapeupityi teri pepytu'u aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e.

¹⁰ Ha'e rami avi peaxa 'rãe Jordão yakã, pendekuai aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'erã py. Ha'e ramo pendevy pe ome'ẽ 'rã pepytu'u aguã penderovaigua kuery pendeyvúry rupi ikuai va'e ha'e javi gui. Ha'e ramo pendekuai porã 'rã opa mba'e vai gui.

¹¹ Ha'e ramo SENHOR Penderuete oiporavo 'rã peteĩ henda hery oĩ aguã. Ha'e py ae 'rã peru pendevy aruruka va'ekue ha'e javi: mba'emo peapy vy peme'ẽ va'erã ha'e mymba pejuka vy peme'ẽ va'erã, dízimo pereko va'e, mba'emo pendepo py pejapo va'ekue, ha'e gui iporãgueve SENHOR peguarã peme'ẽ aguã penhemboayvuague ha'e javi.

¹² Ha'e rami vy pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde py, peẽ kuery, pendera'y ha'e penderajy kuery, pendevygua escravo avakue ha'e kunhague, ha'e gui levita kuery peneretã py ikuai va'e, penembyte rupi ijyvy e'ỹ va'e teĩ.

¹³ Penheangu ke, mba'emo peapy vy peme'ẽ e'ỹ aguã mamó rã pexa rã ha'eve reia py rive.

¹⁴ Ha'e rami 'rãgue py peẽ kuery va'e regua pendekuaia gui peteĩ'i henda SENHOR oiporavoague py 'rã peo mba'emo peapy vy peme'ẽ aguã, ha'e ayvu amboaxa va'e

ha'e javi pejapo aguã.

*Xo'o ho'u ha'e mba'emo ome'*ẽ aguã re ijayvua

¹⁵ — Ha'e rami avi nderekoa py ae ha'eve xo'o rejuka vy re'u tema aguã, nenhe'ẽ py re'uxea rami, SENHOR Nderuete ojou uka va'e rei. Ha'eve va'e e'ỹ vy ha'eve'ỹ va'e reiko teĩ ha'eve re'u aguã, guaxu puku ha'e guaxu ete'i ro'o re'ua rami.*

¹⁶ Ha'e rã huguykue ma ndere'ui 'rã. Yy rami renhoẽ 'rã yvy py.

¹⁷ Ha'e rami teĩ nderekoa py ma nda'evei re'u aguã dízimo-rã remboja'o va'ekue, mba'emo aju gui, e'ỹ vy uva rykue gui, azeite, nerymba kuery vaka ha'e vexe'i ra'y jypyguare regua gui voi. Neĩ nda'evei re'u aguã mba'emo reme'ẽ aguã re renhemboayvuague regua gui, mba'emo renhenhandua'i rami reme'ẽ va'erã, neĩ reme'ẽ aguã ndepo py rejapo va'ekue gui voi.

¹⁸ Ha'e nunga ma SENHOR Nderuete renonde anho 'rã re'u, henda ha'e oiporavoague py ae, ndee, ndera'y kuery, nderajy kuery, ndevyguá escravo avakue ha'e kunhague, ha'e levita kuery nderekoa py ikuai va'e. Ha'e rami vy SENHOR Nderuete renonde py ae 'rã revy'a rejapoa ha'e javi py.

¹⁹ Enheangu ke, eipytyvõ e'ỹ eme levita kuery yvy re reikoa ja.

²⁰ — Ha'e gui SENHOR Nderuete oayvuague rami vy ndeyvyrã ombotuvixave ma ramo, xapy'a rei xo'o re'uxe vy “Ha'u 'rã xo'o” 're 'rã. Ha'e rami vy nderekoa py ae 'rã re'u, re'uxea rami.

²¹ Ha'e rami avi henda SENHOR Nderuete guery omoĩ aguã oiporavoague gui mombyry ri reiko vy ma rejuka 'rã

---

* 12:15 Mba'eta guaxu puku ma ka'aguy rupigua rã SENHOR pe ome'ẽ mbyrã e'ỹ. Ha'eve amongue va'e rei ho'u tema aguã.

nerymba vaka ha'e vexa'i kuery SENHOR ojou uka va'ekue, ha'e nderekoa py ae teĩ ha'eve re'u aguã, re'uxea rami, ndevy amboaxaague rami vy.

²² Guaxu puku ha'e guaxu ete'i ro'o re'ua rami 'rã re'u xo'o. Ha'e nunga gui ma avakue ha'eve va'e ha'e ha'eve'ỹ va'e teĩ ha'eve ho'u aguã.

²³ Ha'e rami avi eikuaa pota huguy reve re'u e'ỹ aguã, mba'eta tuguy re ma oĩ tekove. Nda'evei tekove xo'o reve re'u aguã.

²⁴ He'u eme tuguy. Yvy py 'rã renhoẽ yy rami.

²⁵ Ndere'ui 'rãe. Ndera'y kuery ndereikovevei rire ndo'ui avi 'rã, SENHOR penemoingo porã aguã, henonde ha'evea ramigua anho pejapo ramo.

²⁶ Ha'e rã mba'emo rereko va'e gui reiky'a'o uka va'ekue, ha'e reme'ẽ aguã re renhemboayvuague va'e ma henda SENHOR oiporavoague py ae 'rã reraa.

²⁷ SENHOR Penderuete pegua altar áry ae 'rã reapy vy reme'ẽ, ho'okue ha'e huguykue guive. Mymba reme'ẽ va'e ruguykue ma onhoẽa 'rã SENHOR Penderuete pegua altar áry rupi. Ha'e rã ho'okue gui ma re'u 'rã.

²⁸ Eikuaa pota rejapopa aguã ayvu amboaxa va'ekue ha'e javi, ndee ha'e ndera'y kuery peiko porã aguã raka'e rã peve, SENHOR Penderuete renonde ha'evea ramigua pejapo ramo.

²⁹ — Ha'e gui penerenonde gui SENHOR Nderuete amboae regua kuery oipe'apa ma jave, ha'e ijyvykue py reo ma vy nderekoa aguã,

³⁰ enheangu ha'e kuery ikuaiague rami avi reiko e'ỹ aguã, nerenonde gui omombaa rire teĩ. Eikuaa pota rei eme guive ha'e kuery ruete ra'angaa kuery re, neĩ “Ha'e kuery nguu ete ra'angaa omboeteague rami xee voi ajapo 'rã”, 're eme.

³¹ Emboete eme SENHOR Nderuete ha'e rami, mba'eta ha'e

kuery nguete kuery pe ojapo va'e ma SENHOR pe rã ojeguarua ha'e ojou vaipy meme, mba'eta nguete kuery pe ha'e kuery oapy 'rã gua'y ha'e guajy kuery eteve voi.

³² — Rejapopa 'rã ayvu amboaxa va'e ha'e javi. Hi'áryve neremoïvei 'rã, neï neremboivei 'rã guive.

13

Profeta ramigua rive ha'e mba'emo ra'angaa mboetea rupi nhomoiangoxe va'e re ijayvua

¹ — Ha'e gui xapy'a rei peteï profeta, ha'e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua penembyte py oiko vy omombe'u ma voi 'rã hexa pyrã e'ỹ vy nhomondyipaarã,

² ha'e rire hexa pyrã e'ỹ vy nhomondyipaarã omombe'u va'ekue oiko 'rã, teï ha'e va'e aipoe'i avi 'rã: “Jaa ke amboae tuuete kuery ndajaikuaai teri va'ekue pe ju jaiko”, he'i ramo ma

³ pendu pota eme profeta e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua ayvu. Mba'eta SENHOR Penderuete pendereko a'ã, oikuaaxe vy anhetẽ pa pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py peayvu ra'ea.

⁴ SENHOR Penderuete rupive anho 'rã peiko, henonde pejererokyjea rupi 'rã pendekuai. Pejapo 'rã ha'e ojapo uka va'e, pendu 'rã ijayvua, ixupe ae 'rã peiko, hexe anho 'rã penhemboja.

⁵ Ha'e gui ha'e va'e profeta e'ỹ vy mba'emo rexa ra'ua ma pejuka 'rã, SENHOR Penderuete rovai nhomopu'ãa rupi ijayvu rire, Egito yvy re escravo pendekuaiague gui penerenoẽare rovai ijayvu, pendepe'axe vy SENHOR Penderuete tape oeja va'ekue gui. Ha'e rami vy penembyte gui peipe'a 'rã mba'emo vai.

⁶ Xapy'a rei nderyvy e'ỹ vy nderyke'y ndexy pi'a ae ha'e rami 'rã ijayvu, ndera'y e'ỹ vy nderajy, ndera'yxy reayvu va'e mba'e, e'ỹ vy neirũ ndee ae rejeayvua rami reayvu

va'e teĩ nhemi rupi ndereroayvu vy aipoe'i 'rã: “Jaa jaiko amboae tuuete kuery pe ju, ha'e nunga ndee neĩ neramoĩ kuery ma voi ndoikuaai va'e teĩ,

⁷ amboae regua ndeyvúry ikuai va'e ruete ra'angaa pe ae, ndea gui mombyry e'ỹ vy ha'e'i rupigua, pendeyvy re mamõ rã rei”, he'i ramo ma

⁸ enhembotavy uka eme ixupe, endu pota eme, hexe ema'ẽ eme guive remboaxya rupi. Ndereraa jepe ukai 'rã, nerenhomi 'rã guive.

⁹ Ha'e rami 'rãgue py rejuka 'rãe. Ndee ranhe'i 'rã ndepo reupi rejuka aguã, ha'e gui heta va'e kuery ha'e javi ju 'rã.

¹⁰ Pejapipa 'rã ita py omano peve, mba'eta SENHOR Penderuete Egito yvy re escravo peikoague gui penerenoẽare gui pendepe'axe rire.

¹¹ Ha'e rami rã Israel kuery ha'e javi omombe'ua rã oendu vy ojererokyje 'rã okuapy, ha'e ha'ekue ramigua mba'emo vai ndojapovei 'rã penembyte rupi.

¹² — Ha'e gui xapy'a rei amongue tetã pendekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue rupi pendu 'rã omombe'ua vy aipo'ea rã:

¹³ “Penderekoa py avakue heko vai va'e oje'oi vy nhombotavypa tetã pygua kuery, ‘Jaa amboae ruete ndajaikuaai va'ekue pe jaiko' he'i va'e”,

¹⁴ 'ea ramo pendu vy ma peikuaa pota porã 'rã, pexa pota ha'e peporandu porã 'rã. Xapy'a rei ha'e rami ete mba'emo vai penembyte rupi anhetẽ ri oiko ra'e ramo

¹⁵ ha'e va'e tetã pygua kuery pejukapa 'rãe kyxe py. Pemomba 'rã ha'e py ikuai va'ekue ha'e javi, mymba kuery guive.

¹⁶ Imba'e rei-reikue ma pemboatypa 'rã tetã mbyte py, ha'e vy tetã ha'e mba'e rei-rei reve peapypa 'rã SENHOR Penderuete pe mba'emo oapy vy ome'ẽmby rami. Ha'e rami rire ha'e va'e tetã mba'emo vaikueaty rive 'rã oĩ

raka'e rã peve, ndojapoavei 'rã guive.

¹⁷ Omomba pyrã regua neĩ peteĩve topyta eme pendepo py, SENHOR penemboaxy nhombopaga ve'ỹ aguã poxya rupi, ha'e penderayvua rupi penemboetave aguã, peneramoĩ kuery pe ouraague rami vy,

¹⁸ xapy'a rei SENHOR Penderuete ijayvua pendu vy ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi pejapo ri ramo, aỹ amboaxa va'e ae, SENHOR Penderuete renonde rupi ha'evena ramigua anho pejapo aguã.

14

Onhekyxĩ rei e'ỹ aguã re ijayvua

¹ — SENHOR Penderuete ra'y kuery ae peiko. Ha'e nunga rupi penhekyxĩ rei eme, neĩ penderova katy ma voi penhopĩ eme omano va'ekue káuxa pendepy'a vai vy.

² Mba'eta peẽ kuery ma SENHOR Penderuete pegua icy'a e'ỹ va'e pendekuai. Ha'e javi regua yvy jave rupi ikuai va'e gui SENHOR pendeporavo va'ekue ojeupe guarã.

Levítico 11.1-47

³ — Neĩ peteĩve ndape'ui 'rã ojeguarupy regua.

⁴ Pova'e mymba ro'o anho 'rã pe'u: vaka, vexa'i, kavara,

⁵ guaxu ete'i, guaxu puku, guaxu mirĩ, kavara ka'aguy regua, antílope, vexa yvyty rupigua ha'e gamo.

⁶ Mymba ikuai va'e regua ipyapẽ mbyte rupi ja'o va'e, ha'e oixu'u jevy va'e ma ha'eve meme 'rã pe'u aguã.

⁷ Ha'e rã pova'e ma ndape'ui 'rã: mymba oixu'u jevy va'e anho, ha'e'ỹ vy ipyapẽ ja'o va'e anho: camelo, tapixi ha'e arganaz, oixu'u jevy va'eri ipyapẽ ja'o va'e'ỹ vy. Ha'e nunga ma ha'eve'ỹ va'e 'rã pendevy.

⁸ Poryko voi nda'evei, mba'eta ipoapẽ ja'o va'eri oixu'u jevy va'e'ỹ guive vy ha'eve'ỹ va'e 'rã pendevy. Ha'e va'e ro'o ndape'ui 'rã, he'õgue re voi pepoko eme.

⁹ — Yy rupi ikuai va'e gui ma pova'e regua 'rã pe'u: ipepo ha'e ipekue va'e ha'e javi.

¹⁰ Ha'e rã opa mba'e ipepo e'ỹ va'e, ha'e'ỹ vy ipekue e'ỹ va'e ma ndape'ui 'rã. Ha'eve'ỹ va'e meme 'rã pende'vy.

¹¹ — Ha'e gui guyra ja'u aguã ha'eve va'e ha'e javi regua ma pe'u 'rã.

¹² Ha'e rã pova'e ma pe'u va'erã e'ỹ: taguato guaxu, quebrantosso, taguato guaxu ye'ẽ rupigua,

¹³ açor, taguato ha'e milhano, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;

¹⁴ ha'e javi uruvu, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;

¹⁵ ha'e gui avestruz, urukure'a, mbyju ye'ẽ rupigua, taguato, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã;

¹⁶ ha'e gui mocho, íbis, aka'ẽ,

¹⁷ oko, abutre, uruvu ye'ẽ rupigua,

¹⁸ kuruka ha'e guyraxĩ, ha'e ha'e va'e regua ma guive rã; ha'e gui poupa ha'e mbopi.

¹⁹ — Ha'e javi regua omyĩ'i ha'e oveve'i va'e ma guive rã ha'eve'ỹ va'e pende'vy, pe'u va'erã e'ỹ.

²⁰ Ha'e rã guyra ha'eve va'e ha'e javi regua ma pe'u 'rã.

²¹ — Mymba omano rive va'ekue ma ndape'ui 'rã. Ha'eve peme'ẽ aguã amboae regua kuery peneretã py ikuai va'e pe ho'u aguã, ha'e'ỹ vy amboae regua kuery pe pemboekovia aguã, mba'eta peẽ kuery ma SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ỹ va'e.

— Napembojyi 'rã kavara ra'y ixy kamby py ae.

SENHOR pegarã dízimo ome'ẽ aguã regua

²² — Ha'evea rami kuerei 'rã dízimo reme'ẽ mba'emo ra'yĩ renhotỹ va'ekue aju guigua, ma'etỹa nhavõ mba'ety rupi remono'õ va'e gui.*

* 14:22 Levítico 27.30-33, Números 18.21

²³ Dízimo regua gui ma SENHOR Nderuete renonde 'rã re'u, guery omoĩ aguã oiporavoague py, mba'emo aju guigua, vinho, azeite, ha'e gui nerymba vaka ha'e vexa'i kuery ra'y ypy'i regua gui. Ha'e rami vy 'rã reikuaa SENHOR Nderuete renonde rejererokyjea rupi reiko aguã, reikovea pukukue re.

²⁴ Ha'e gui xapy'a rei henda SENHOR Nderuete guery omoĩ aguã oiporavoague mombyry ete ramo nda'evei 'rã ha'e py reraa aguã, nderekoa gui mombyry ramo ha'e SENHOR Nderuete ojou uka reta va'ekue reme'ẽ aguã,

²⁵ ha'e ramo remboekovia 'rã dízimo, ha'e hepykue peráta ndepo py reraa reve tereo henda SENHOR Nderuete oiporavoague py.

²⁶ Ha'e va'e peráta re ma rejogua 'rã nenhe'ẽ py reme'ẽxe va'e rei, vaka, vexa'i, e'ỹ vy vinho, oy'u pyrã irove va'e, ha'e'ỹ vy nenhe'ẽ py reme'ẽxea rendua rami tema. Ha'e rami vy ha'e py, SENHOR Nderuete renonde py ae re'u vy revy'a 'rã ndero pygua kuery ha'e javi reve.

²⁷ — Ha'e rami teĩ eipytyvõ e'ỹ eme levita kuery neretã mbyte ikuai va'e, pendeyvy rupi oyvyrã ndojopyi rire.

²⁸ Mboapy ma'etỹa opa nhavõ ma dízimo ha'e va'e ma'etỹa mba'emo aju regua remono'õ vy neretã py ae 'rã remoĩ porã.

²⁹ Ha'e ramo levita kuery ou 'rã ho'u aguã (pendeyvy rupi oyvyrã ndojopyi rire). Ou avi 'rã amboae regua kuery, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e neretã py ikuai va'e. Okaru 'rã okuapy hev yatãmba peve, SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã ndepo py rejapo va'e ha'e javi py.

15

Oreveague omboguepaa aguã ára pyguarã re ijayvua

¹ — Ha'e gui sete ma'etỹa opa nhavõ reboguepa kuerei 'rã ndevy oreveaague.

² Po rami 'rã rembogue: Neirũ kuery pe mba'emo reiporuka va'ekue ha'e javi rembogue 'rã omboekovia aguã va'ekue. Ha'e rami vy neremboekovia ukai 'rã neirũ e'ỹ vy nderyvy kuery pe, rembogue aguã SENHOR oikuaa uka ramo.

³ Ha'e rã amboae regua kuery pe ma ha'eve remboekovia uka aguã, ha'e rã nderyvy oiporu vy ogueraa va'ekue ma neremboekovia ukavei 'rã.

⁴ Ha'e rami vy pendekuaia py iporiaukue'i ikuai e'ỹ aguã, mba'eta opa mba'e py SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã vy penderekoarã ome'ẽ va'ekue py,

⁵ xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu pendu ri ramo, aỹ amboaxa va'e ha'e javi pejapo ete aguã.

⁶ Mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rãe, aipoe'iague rami vy. Ha'e ramo heta regua kuery pe peiporuka 'rã mba'emo, teĩ ha'e kuery gui ma peẽ kuery ndapeiporui 'rã mba'eve. Heta regua re pendepo'aka 'rã, teĩ ha'e kuery ma pendere nda'ipo'akai 'rã.

Levítico 25.35-38

⁷ — Ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽague rupi xapy'a rei nderekoa rupi oiko 'rã nderyvy iporiaukue'i va'e, neretã oĩ va'e pygua. Ha'e ramo ma ndepy'a ratã eme, neĩ nerakãte'ỹ eme guive nderyvy iporiaukue'i pe.

⁸ Ha'e rami 'rãgue py reipe'a 'rã ndepo opa marãgua reiporuka aguã ixupe oata va'e rei.

⁹ Enheangu ke amboae rami rei ndepy'a e'ỹ aguã, aipo're eme guive: “Sete ma'etỹa ovaẽ ta ma, orevea nhamboguepa aguã”, 're eme, nderyvy iporiau'i va'e re rema'ẽ vai vy ixupe mba'eve nereme'ẽi aguã. Mba'eta ha'e rami rã SENHOR pe oiapukai 'rã nderovai, ha'e ndere oĩ 'rã rejevavya.

¹⁰ Reme'ẽxea'i py eme'ẽ ixupe, ndepy'a re mba'emo vai toĩ eme reme'ẽa py. Ha'e rami rã SENHOR Nderuete

nemoingo porã 'rã ndepo py rejapo va'e ha'e rejapoxea ha'e javi py.

¹¹ Mba'eta ikuai 'rãe iporiaukue'i yvy re. Ha'e nunga rupi aipoa'e ndevy: Eipe'a ndepo, reme'êxea'i py reme'ê aguã nderyvy ojexavai rei'i va'e ha'e iporiaukue'i ndevvy re ikuai va'e pe.

Êxodo 21.1-11

¹² — Xapy'a rei peteĩ nderyvy e'ỹ vy nereindy hebreu regua ndevy ovendea ramo ma mboapy meme ma'etỹ peve'i 'rã remomba'eapo. Ha'e gui sete ma'etỹa py ma repoi ju 'rã.

¹³ Ndea gui oo ma jave emondouka rive eme mba'emo reraa uka e'ỹ re.

¹⁴ Ixupe reme'êxea'i py eme'ê nerymba kuery regua, mba'emo moa'yĩaty gui, ha'e uva renhamiaty gui guare. SENHOR Nderuete nemoingo porãague regua gui reme'ê 'rã ixupe.

¹⁵ Nema'endu'a ke Egito yvy re ndee voi escravo reikoague gui SENHOR Nderuete nerenoẽague re. Aỹ gui ma ha'e nunga amboaxa ndevy.

¹⁶ Ha'e rã xapy'a rei nerembiguai “Xee ndaai 'rã ndea gui” he'i 'rã ndevy, mba'eta nderayvu ha'e ndero pygua kuery voi, ha'e ndea py oiko porã.

¹⁷ Ha'e ramo mba'emo mombua py remombu 'rã inambi okẽ py. Ha'e rami rire nerembiguai ae 'rã oiko raka'e rã peve. Ha'e rami ae avi 'rã rejapo nerembiguai kunha va'e re.

¹⁸ Ndejeupe “Haxy xee apoi aguã” 'ere eme, mba'eta mboapy meme ma'etỹ re ma ndevy omba'eapo rire mbyte rupi ete'i omba'eapo va'e repy re, SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã rejapo va'e ha'e javi py.

Lei mymba ra'y kuery oiko ypy'i va'ekue re ijayvua

19 — Nerymba vaka e'ỹ vy vexa'i ra'y oiko ppy'i va'ekue ha'e javi ma, ava ri ramo remboaxa 'rã SENHOR Nderuete peguarã. Vaka ra'y jypy guare ma neremomba'eapoi 'rã, ha'e vexa'i ra'y jypy guare rague ma nderejayai 'rã.

20 Ha'e va'e ro'o re'u 'rã SENHOR renonde py ndero pygua kuery reve. Ma'et'ya nhavõ 'rã re'u, henda SENHOR oiporavoague py ae.

21 Ha'e rami teĩ ha'e va'e mymba re ivaikuea oĩ ri ramo, hetyma vaikue'i e'ỹ vy oexa e'ỹ va'e mba'e, ha'e'ỹ vy amboae rami ivaikuea oĩ ramo ma nereme'ẽi 'rã SENHOR Nderuete pe.

22 Ha'e va'e ma neretã py ae 'rã re'u. Peẽ kuery va'e regua ha'eva va'e ha'e ha'eva'e'ỹ va'e teĩ pe'u 'rã joa py, guaxu puku e'ỹ vy guaxu ete'i ro'o pe'ua rami.

23 Ha'e rã huguykue ma ndape'ui 'rãe. Penhoẽ 'rã yvy py yy rami.

16

Judeu kuery pegua ngaru mboapy regua ojapo aguã re ijayvua

Páscoa ára regua

Êxodo 23.14,15; 34.18; Levítico 23.4-8

1 — Abibe jaxy re Páscoa ára ojeupity nhavõ pejapo 'rã ngaru SENHOR Penderuete pegua. Mba'eta abibe jaxy py ae, pyávy SENHOR Penderuete penerenoẽmba raka'e Egito yvy gui.

2 Ha'e rami rire Páscoa ára ojeupity jave SENHOR Penderuete pe peme'ẽ 'rã penerymba vaka ha'e vexa'i regua, SENHOR guery omoĩ aguã oiporavoague py ae.

3 Ha'e va'e jave py ma mbojape ombovu pyre ndape'ui 'rã. Sete ára re 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ỹ, jexavai regua, (mba'eta Egito yvy gui pejepe'a pojava raka'e),

peikoa pukukue re penema'endu'a aguã Egito yvy gui pejepe'aague ára re.

⁴ Sete ára re pendea py noĩ 'rã mbojape mbovua, pendeyvy ha'e javi rupi. Ha'e rami avi jypya ára ka'arukue xo'o pejuka va'ekue ma topyta eme ko'êguerã.

⁵ Páscoa ára pyguarã neĩ peteĩve pejuka eme penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py,

⁶ ha'e rã SENHOR Penderuete guery omoĩ aguã oiporavoague py ae 'rã pejuka Páscoa ára pyguarã. Ka'arukue, kuaray oike ma jave 'rã pejuka, Egito yvy gui peẽmbaague hora ojeupity jave ae.

⁷ Pembojy vy pe'u 'rã SENHOR Penderuete oiporavoague py ae. Ha'e gui ko'êgue jevy peo 'rã pendero katy pejevy aguã.

⁸ Mboapy meme ára re 'rã pe'u mbojape imbovua revegua e'ỹ. Ha'e gui sete araa py ma SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã nhemboaty iky'a e'ỹ va'e. Neĩ peteĩve ma napemba'eapoi 'rã.

Pentecostes ára regua

Êxodo 23.16; 34.22; Levítico 23.15-21

⁹ — Ha'e gui peipapa 'rã sete semana peve. Mba'ety rupi kyxé py mba'emo aju pemono'õ ypya ára guive sete semana peve 'rã peipapa.

¹⁰ Ha'e vy SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã ngaru semanas regua. Pendepo py ae 'rã peme'ẽ mba'emo peme'ẽxea'i py, SENHOR Penderuete penemoingo porãague rami.

¹¹ Pevy'a 'rã pekuapy SENHOR Penderuete renonde py, pendera'y, penderajy kuery, penerembigui avakue ha'e kunhague reve, levita kuery penderekoa py ikuai va'e reve, ha'e gui amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery pendea rupi ikuai va'e reve, SENHOR Penderuete guery omoĩ aguã oiporavoague py ae.

¹² Penema'endu'a ke Egitu yvy re escravo pendekuaiague re. Ha'e rami vy kova'e ayvu oeja pyre re peikuaa pota 'rã pejapo ete aguã.

Oguy'i py ikuai aguã regua

Levítico 23.33-43

¹³ — Ha'e gui sete ára re pejapo 'rã ngaru oguy'i py pendekuai aguã regua, mba'emo pemoa'yimba ma jave, ha'e uva rykue penhamimba ma rire.

¹⁴ Ngarua py pevy'a 'rã, pendera'y, penderajy kuery, peneremiguai avakue ha'e kunhague, ha'e gui levita, amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e kuery penderekoa py ikuai va'e reve.

¹⁵ Sete ára re 'rã ngaru pejapo SENHOR Penderuete pegua, SENHOR oiporavoague py ae, mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã mba'emo pemono'õa ha'e pendepo py pejapo va'e ha'e javi py, opa mba'e py perovy'a aguã rami.

¹⁶ — Ha'e rami py ma'et'ya nhavõ mboapykue-pykue peẽ kuery va'e regua avakue ikuai va'e ojexa uka 'rã SENHOR Penderuete renonde, oiporavoague py ae: ngaru mbojape imbovua revegua e'ỹ va'e regua oikoa py, ngaru semanas regua, ha'e gui ngaru oguy'i py ikuai aguã regua oikoa py. Opo py mba'emo ogueru reve anho 'rã ojexa uka SENHOR renonde py.

¹⁷ Peteĩ-teĩ ome'ẽ 'rã ojoua'i rami, SENHOR Tuuete omoingo porãague rami.

Êxodo 23.6-9

¹⁸ — Penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py peẽ kuery regua ikuaia ha'e javi rupi pemoĩ 'rã nhomboayvu va'ety ha'e huvixa kueryrã, heta va'e kuery re oikuaa pota aguã ha'evea rami.

¹⁹ Joe peikuaa pota eme ha'eve e'ỹa rami rei. Peteĩ peayvuve eme joegui. Pejopy eme ome'ẽmby, mba'eta

ome'êmby ombogue 'rã hi'arandu va'e rexa ha'e omboeko vai rive 'rã heko porã va'e.

²⁰ Ha'evea rami meme 'rã peikuaa pota, ha'e rami anho'i, peikove ha'e penderekoa aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py.

²¹ Pemo'ã eme yvyra ta'angaarã SENHOR Penderuete pegua altar yvýry.

²² Neĩ pemo'ã eme ita SENHOR Penderuete ojou vai va'e regua rive.

17

Tuuete ra'angaa mboeteara ombopagaa aguã re ijayvua

¹ — Ha'e gui vaka ra'y e'ỹ vy vexa'i iporã e'ỹ, ivaikue rei va'e ma peme'ẽ eme SENHOR Penderuete pe, mba'eta ixupe ramo ojeguaru pyrã.

² Xapy'a rei pendea py penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue rupi pejou 'rã ava e'ỹ vy kunha teĩ SENHOR Penderuete renonde teko vai rupi oiko va'e, guexeve guarã ojapo va'ekue rupi e'ỹ.

³ Ha'e va'e nunga oo vy tuuete mboae pe rive 'rã ikuai omboetea rupi, ha'e'ỹ vy kuaray, jaxy, ha'e'ỹ vy yva re ojekuaa va'e pe rei, xee ajapo ukaague rami e'ỹ.

⁴ Ha'e va'e reko omombe'ua rã pendu vy ma peikuaa pota porã 'rã. Ha'e gui xapy'a rei anhetẽ ete ri Israel kuery mbyte ha'eve'ỹ va'e ojapo ramo

⁵ ava e'ỹ vy kunha va'e ha'eve'ỹ va'e apoare peraa 'rã peneretã rokẽ peve, ha'e vy pejapipa 'rã ita py omano peve.

⁶ Mokoĩ e'ỹ vy mboapy hexaare omombe'u ramo mae ma pejuka omano aguã rami ojejavy va'ekue. Peteĩ'i hexaare omombe'u ramo nomanoi 'rã.*

---

* 17:6 Hebreus 10.28

⁷ Hexaare ranhe 'rã ita omombo ojuka aguã. Ha'e gui ma heta va'e kuery ha'e javi 'rã ojapi. Ha'e rami vy pendea gui peipe'a aguã heko vai va'e.*

Haxy ete va'e re huvixa oikuaa pota kuaa aguã re jjayvua

⁸ — Ha'e gui mba'emo re reikuaa pota aguã haxy ete ri ramo, jojukaague re mba'e, e'ỹ vy mba'emo re ojerurea, joapo vaiague, e'ỹ vy amboae ramigua oikuaa pota ukaa py, ha'e ramo repu'ã vy reo 'rã SENHOR Nderuete oiporavoague py.

⁹ Ha'e vy rejexa uka 'rã levita regua sacerdote kuery ha'e nhomboayvu va'ety ha'e jave py ikuai va'e pe. Ha'e kuery pe reporandu rã omombe'u 'rã rejapo va'erã.

¹⁰ SENHOR oiporavoague py ndevy ombovaiague rami 'rã rejapo. Enhea'ã ndevy ojapo uka va'ekue rejapopa aguã.

¹¹ Lei re ha'e kuery nembo'eague rami 'rã rejapo. Ayvu ndevy omombe'uague gui nderejepe'ai 'rãe, reiporu kuaa regua katy, neĩ reiporu kuaa e'ya katy ma voi.

¹² Ha'e gui ava onhemboyvate rei vy SENHOR Nderuete pegua sacerdote ayvu noendu potai, neĩ nhomboayvu va'ety ayvu ri ramo ma ojukaa 'rã, Israel kuery mbyte gui peipe'a aguã mba'emo vai,

¹³ ha'e nunga heta va'e kuery ha'e javi oendu vy okyje aguã, onhemboyvate ve'ỹ aguã rami.

Huvixaverã omoĩ mbyre rekorã re ijayvua

¹⁴ — Xapy'a rei vvy penderekoarã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py pevaẽ ma vy aipopeje 'rã: “Nhamoĩ huvixave nhandere opena va'erã, ha'e javi regua nhandeyvýry rupi ikuaia rami” peje 'rã.

¹⁵ Ha'e rami vy penderuvixaverã pemoĩ 'rã SENHOR Penderuete oiporavo va'e ae. Ha'e rã amboae regua ava

---

* 17:7 1 Coríntios 5.13

penderyvvy kuery regua e'ÿ ma nda'evei pemoĩ aguã, ha'e rã Israel kuery va'e regua anho.

¹⁶ Ha'e rami avi penderuvixave ma nda'evei ojeupe guarã kavaju omboetave aguã, neĩ Egito yvy katy heta va'e kuery ogueraa jevy aguã, kavaju ojouvexe vy. Mba'eta pendeivy “Ndapejevvyvei 'rã kova'e tape rupi” he'i va'ekue SENHOR.

¹⁷ Nda'evei avi ojou reta aguã gua'yxy jevyrã, opy'a py tape porã gui opia e'ÿ aguã. Nda'evei guive ojeupe guarã prata e'ÿ vy ouro ojou reta aguã.

¹⁸ — Ha'e gui guenda opena atyrã py oguapy ma vy ojeupe ae ogueroa 'rã kova'e lei kuaxia re ombopara vy. Ha'e va'e ma levita regua sacerdote kuerya py oĩ va'e.

¹⁹ Ngupive oguereko riae 'rã, oikovea ára nhavõ ogueroayvu aguã. Ha'e rami vy oikuaa 'rã SENHOR Nguuete renonde ojererokyjea rupi oiko aguã, ha'e kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi rupi omoĩ porã ha'e ojapopa ete aguã.

²⁰ Mba'eta ha'e va'e ayvu ojapo 'rã opy'a py guyvy kuery gui onhemboyvateve e'ÿ aguã, ha'e ojapo uka pyre gui ojepe'a e'ÿ aguã, oiporu kuaa regua katy neĩ oiporu kuaa e'ÿa katy ma voi. Ha'e rami vy Israel kuery mbyte huvixa oĩ are aguã, ha'e gui ta'y kuery ju.

18

Sacerdote ha'e levita kuery peguarã ha'e hekorã re ijayvua

¹ — Ha'e gui levita regua sacerdote kuery, ha'e levita kuery ha'e javi ndoguerekoi 'rã oyvyrã Israel kuerya py. Ha'e kuery okaru 'rã SENHOR pe oapy vy ome'ẽ mbyre re, ha'e kuery peguarã opyta va'e gui.

² Oyvyrã ma ndoguerekoi 'rã guyvy kuery ikuaia rupi. SENHOR ae 'rã ha'e kuery mba'erã va'ekue, ha'e kuery pe ijayvuaque rami vy.

³ Ha'e nunga rupi pova'e ma sacerdote kuery peguarã heta va'e kuery ome'ẽ va'ekue regua, vaka e'ỹ vy vexa'i kuery mba'e. Sacerdote pegua ma ijaxi'y kãgue, ha'e gui ha'ỹ kãgue ha'e hyekue.

⁴ Ha'e kuery pe peme'ẽ avi 'rã jypygua mba'emo aju, uva rykue ha'e azeite iporãgueve gui, ha'e gui vexa'i rague jypy guare voi.

⁵ Mba'eta ha'e kuery ma Israel kuery ha'e javi regua gui SENHOR Penderuete oiporavo va'ekue, SENHOR rery rupi omba'eapo aguã, ha'e gui ta'y kuery ju, ára nhavõ reguarã.

⁶ — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ levita ou 'rã guekoa peteĩ tetã Israel regua va'e rei gui. Opy'a py omba'eapoxea'i ha'e javi rupi 'rã ou henda SENHOR oiporavoague py.

⁷ Ha'e rami vy omba'eapo 'rã SENHOR Nguuete rery rupi, guvyvy kuery levita regua ha'e javi SENHOR renonde opena okuapya rami.

⁸ Ha'e va'e ho'u va'erã ma ha'e kuery pegua reve joo rami ae 'rã, mba'emo guekoa py ovendeague repy áryve ome'ẽa 'rã.

Imba'ekuaa ha'e imba'evyky va'e kuery rovai ijayvua

⁹ — Ha'e gui yvy SENHOR Penderuete ome'ẽague py pevaẽ ma vy napenhembo'ei 'rã ha'e pygua kuery ha'eve'ỹ va'e ojapoa rami pendekuai avi aguã.

¹⁰ Penembyte py toiko eme guive gua'y e'ỹ vy guajy tata py oapy va'e, imba'ekuaa va'e, tenondegua mombe'ua, oexa'ã kuaa va'e, neĩ imba'evyky va'e ma voi,

¹¹ onhembo'e vaikue va'e, neĩ omanogue mboayvua, nhe'ẽ vai revegua, neĩ omanogue pe oporandu va'e ma voi.

¹² Mba'eta ha'e nunga apoa ma SENHOR pe rã ojeguarupy meme. Ha'e nunga ha'e kuery ojapo okuapya re ae SENHOR Penderuete oipe'a raka'e penerenonde gui.

¹³ Opa mba'e py heko porã va'e 'rã peiko SENHOR Penderuete renonde.

¹⁴ Mba'eta yvy pejopy va'erã va'e regua kuery ojapyxaka 'rã okuapy tenondegua mombe'ua ha'e imba'ekuaa va'e kuery re. Ha'e rã pendeivy pe ma SENHOR Penderuete ndojapo ukai ha'e nunga.

Profeta yvate ete va'e oiko aguã re ijayvua

¹⁵ — Penembyte gui SENHOR Penderuete omoingo 'rã peteĩ profeta-rã, penderivy regua xee rami guarã ae. Ha'e va'e re ma pejapyxaka 'rã,*

¹⁶ mba'eta Horebe yvyty re penhemboaty pekuapya py SENHOR Penderuete pe pejerure vy “Nda'evei SENHOR Oreruete ayvu roenduve aguã, neĩ kova'e tata tuvixa ete va'e roexave aguã, romano e'ỹ aguã”, peje va'ekue.

¹⁷ Ha'e ramo SENHOR aipoe'i xevy: “Ha'evea rami ha'e kuery ijayvu.

¹⁸ Ha'e rami rã ha'e kuery pe xee amoingo 'rã peteĩ profeta-rã penderivy kuery mbyte gui, ndee ramigua ae. Ha'e va'e juru py amoĩ 'rã xeyvu, ha'e kuery pe ju omombe'u aguã ixupe ajapo ukaague ha'e javi.

¹⁹ Xerery rupi xeyvu ha'e omombe'u ramo ambopaga 'rã ndojapyxaka potai va'e ha'e javi.

²⁰ Ikuai avi 'rã profeta kuery xerery rupi merami ijayvu va'eri xeyvu namombe'u ukaia va'e, ha'e'ỹ vy tuuete mboae rery rupi ijayvu va'e. Ha'e va'e regua profeta kuery ma pejuka 'rã.

²¹ Xapy'a rei aipopeje 'rã pendepy'a py: ‘Mba'exa vy tu jaikuaa 'rã SENHOR gui e'ỹ aipoe'i rã?’

²² Peikuaa pota ke: Peteĩ profeta SENHOR rery rupi ijayvu teĩ ijayvuague ndojeupityi, ndoikoi ri ramo ma SENHOR guigua e'ỹ ae ijayvu. Ha'e va'e profeta ma onhemboyvatea rupi rive ijayvu ra'e. Pekyje eme ixugui.”

---

* 18:15 Profeta Moisés ramigua SENHOR omoingo va'erã ma Jesus ae (Atos 3.22-23, 7.37).

19

Números 35.9-15; Deuteronômio 4.41-43

¹ — SENHOR Penderuete yvy regua oipe'apa vy ijyvykue pendeivy ju ome'ẽ ramo ha'e kuery rekoague ha'e hoogue ikuai va'e pejopy vy ha'e py pendekuai ma rire,

² ha'e jave py mboapy tetã ju pemboja'o 'rã pendeivyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue mbyte rupi.*

³ Pejapo 'rã tape ha'e va'e katy oo va'erã, ha'e pendeivyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue pemboja'o 'rã mboapy henda rupi, ha'e va'e tetã py jojukaare ma guive rã onhemi aguã.

Números 35.22-28

⁴ — Pova'e nunga jojukaare ha'eve 'rã ha'e va'e tetã py onhemi vy oikove aguã: oirũ ojukaxe reia py e'ỹ, potae vy e'ỹ ojuka va'ekue anho.

⁵ Xapy'a rei amongue oo 'rã oirũ reve ka'aguy re xakã ojaya aguã. Ha'e vy haxa py yvyra ojaya aguã oity ratã ramo hi'y gui ferro oẽ xapy'a ramo oirũ omongarau rire omano 'rã. Ha'e gui ijukaare oo vy onhemi 'rã ha'e va'e tetã py oo jepe aguã.

⁶ Ha'e rami e'ỹ rã huguy repyarã opy'a py ipoxy reve jojukaare omonha vy oupity 'rã tape ipuku-a rupi. Ha'e vy ojuka 'rã, omano aguã rami e'ỹ oiko teĩ, jojukaxe reia py e'ỹ rire.

⁷ Ha'e nunga rupi aipoa'e mboapy tetã peiporavo aguã.

⁸ Xapy'a rei SENHOR Penderuete peneramoĩ kuery pe ouraague rami vy ombotuvixave 'rã pendeivy, ha'e pendeivy ome'ẽmba 'rã yvy ome'ẽ 'rã va'ekue,

---

* 19:2 Jordão yakã yvýry ha'e kuery ovaẽ ypyague py mboapy tetã omboja'o ma voi raka'e (4.41-43). Apy ma mboapy ju omboja'o aguã re ijayvu, ha'e javi vy mboapy meme tetã oĩ aguã jojukaare onhemi atyrã.

⁹ xapy'a rei ha'e ojapo uka va'ekue aỹ amboaxa va'e ha'e javi pejapo ramo SENHOR Penderuete peayvu, ha'e ára nhavõ ixuguigua tape rupi peiko aguã, ha'e rami vy ma mboapy tetã ju 'rã pejouve, mboapy ae ma va'ekue áryve,
¹⁰ ha'e rami pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py heko porã va'e ruguy omoëa e'ỹ aguã, pendere oĩ e'ỹ aguã tuguy omoëague re opaga aguã.

Números 35.16-21

¹¹ — Ha'e gui xapy'a rei oiko 'rã oirũ ndoayvui vy oity aguã re onhembopy'a va'e. Ha'e vy hexe opu'ã vy oinupã vy ojuka 'rã, ha'e gui onhemi 'rã peteĩ tetã peiporavo va'ekue py.

¹² Ha'e ramo hekoa ae pygua nhomongeta va'ety kuery omondouka 'rã heruarã, ha'e oguerua ma ramo omboaxa 'rã huguy repyará po py ojuka aguã.

¹³ Ha'e va'e re pema'ẽ eme pemboaxya rupi, Israel kuery mbyte gui peipe'a aguã heko porã va'e ruguy moëare ojevavyague, pendekuai porã aguã.

Yvy ja'oa ha'e mba'emo mombe'ua kuery re ijayvua

¹⁴ — Erova eme neirũ kuery yvy markaa, ymagua kuery pendeyvy re omo'ã va'ekue, yvy SENHOR Penderuete penderekoarã ome'ẽ va'ekue py.

¹⁵ — Amongue teko vai, e'ỹ vy jejavya ma guive rã ojapo rire teĩ peteĩ'i hexaare nda'evei hovai opu'ã vy hekokue omombe'u aguã. Mokoĩ, mboapy hexaare omombe'u rire mae 'rã peikuaa anhetẽgua.*

¹⁶ Xapy'a rei joe amongue opu'ã vy hekokue ramigua omombe'u 'rã teko vai ojapoague rami.

¹⁷ Ha'e rami rã mokoïve avakue joupe ijayvu va'ekue ojexa uka 'rã SENHOR renonde py, sacerdote ha'e nhomboayvu va'ety kuery ha'e va'e ára ikuai va'e renonde.

---

* 19:15 Mateus 18.16, 2 Coríntios 13.1

¹⁸ Nhomboayvu va'ety kuery oikuaa pota porã 'rã. Ijayvu riveague, guvyv rovai ijapugue ri oikuaa vy

¹⁹ hexe ojapo 'rã guvyv re ojapoxeague rami. Ha'e rami vy 'rã peipe'a teko vai penembyte gui,

²⁰ amboae kuery oendu vy okyje aguã, ha'ekue ramigua ndojapoavei aguã penembyte rupi.

²¹ Joapo vaiare re pema'ẽ eme pemboaxya rupi: joekove oipe'aague re peipe'a avi 'rã hekove, joexa omombuague re pemombu avi 'rã hexa, nhoaĩ omopêague re pemopê avi 'rã haĩ, jopo ojayaague re pejaya avi 'rã ipo, e'ỹ vy jopy ojayaague re pejaya avi 'rã ipy.

20

Joe opu'ãa rã guarã re ijayvua

¹ — Ha'e gui penderovaigua kuery reve pepu'ã aguã peo vy pexa 'rã kavaju áry e'ỹ vy karóxa py ou va'e pendegui hetave va'e. Ha'e rami teĩ pekyje eme, mba'eta pendereve oiko SENHOR Penderuete Egito yvy gui penerenoõare ae.

² Joe pepu'ã aguã py pevaẽ ta ramo penerenonde sacerdote oo vy ijayvu 'rã peẽ kuery pe.

³ Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Pendu ke, Israel kuery. Aỹ pevaẽ ta ma penderovaigua kuery reve joe pepu'ã aguã py. Penhemondyi eme penekuraxõ py. Pkyje eme, peryryipa eme, napenderekorãvei eme guive penderovai ha'e kuery ou rã pexa vy,

⁴ mba'eta SENHOR Penderuete oo 'rã peẽ kuery reve. Pendere vy ha'e opu'ã 'rã penderovaigua kuery re, pendereraa jepe aguã”, he'i 'rã.

⁵ — Ha'e gui yvatekueve ju peẽ kuery pe ijayvu 'rã. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Peẽ kuery va'e regua mava'e tu ngoorã ojapo teĩ nomboaxai teri SENHOR peguarã? Ha'e va'e tojevvy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo amboae ju omboaxa e'ỹ aguã.

⁶ Ha'e peẽ kuery va'e regua mava'e tu uva tyrã onhotỹ va'eri hi'a nomono'õi teri? Ha'e va'e tojevy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo amboae ju omono'õ e'ỹ aguã.

⁷ Peẽ kuery va'e regua mava'e tu kunha re omendaxe va'eri nomendai teri? Ha'e va'e tojevy ju ngoo katy, joe opu'ãa py omano ramo amboae ju kunha re omenda e'ỹ aguã.

⁸ Peẽ kuery va'e regua mava'e tu okyje raxa ha'e ipy'a vava rei va'e? Ha'e va'e tojevy ju ngoo katy, tyvy kuery voi opy'a py okyjea oendu avi e'ỹ aguã, ha'e va'e opy'a py okyjea rami", he'i 'rã yvatekueve heta va'e kuery pe ijayvu vy.

⁹ Heta va'e kuery pe yvatekueve ijayvupa ma vy mae ma omoĩ 'rã xondaro kuery ruvixarã ha'e kuery renonde katy guarã.

¹⁰ — Ha'e gui amongue tetã re pepu'ã aguã py pevaẽ ta ma vy peporandu ranhe ha'e kuery reve peteĩ rami pendekuai aguã re.

¹¹ Xapy'a rei peteĩ rami ikuaixea rami penembovai, ha'e pendevy guetã rokẽ oipe'a ramo ma ha'e pygua kuery ha'e javi pemomba'eapo atã 'rã penerembiguairã.

¹² Ha'e rami teĩ pendereve peteĩ rami nda'ikuaixei vy pendere opu'ã ri ramo ma pejokopa 'rã tetã.

¹³ Ha'e ramo SENHOR Penderuete omboaxa 'rã pendepo py. Ha'e pygua avakue ikuai va'e ma guive rã pejuka 'rã kyxé py.

¹⁴ Ha'e rã kunhague, kyrĩgue, mymba kuery, ha'e mba'emo tetã py ikuai va'e ha'e javi ma peraapa 'rã penemba'erã. Peẽ ae peiporu 'rã penderovaigua kuery mba'e rei-reikue pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa va'ekue.

¹⁵ Ha'e rami ae 'rã pejapo tetã pendegui mombyry ikuai va'e ha'e javi re, ha'e katy'igua kuery pegua e'ỹ ramo.

¹⁶ Ha'e rã amboae regua kuery pendepo py SENHOR Penderuete omboaxa va'e retã py ma neĩ peteĩve ndapejai 'rã oikove vy ipytuẽ va'e.

¹⁷ Ha'e rami 'rãgue py SENHOR Penderuete ijayvuague rami vy pemomba ete 'rã: heteu kuery, amorreu, cananeu, ferezeu, heveu ha'e jebuseu kuery,

¹⁸ ha'e kuery penembo'e e'ỹ aguã ha'eve'ỹ va'e pejapo aguã, nguete ra'angaa kuery pe ojapoa rami, mba'eta ha'e rami pejevay 'rã SENHOR Penderuete rovai.

¹⁹ — Xapy'a rei peteĩ tetã pejoko 'rã mbovy ára re rei e'ỹ, ha'e kuery re pepu'ã 'rã pendepo'aka aguã. Ha'e rami teĩ pembovaipa rive eme yvyra ha'e va'e rupi ikuai va'e haxa py peake'o vy, mba'eta hi'a ha'eve 'rã pe'u aguã. Pemboguai eme, mba'eta yvyra mba'ety rupi ikuai va'e nda'u avakue teve, ha'e va'e re pepu'ã aguã?

²⁰ Ha'e rã yvyra hi'a pe'u e'ỹ va'erã ma ha'eve peake'o vy peity aguã. Ha'e va'e py tetã re pepu'ã pekuapya va'e rovai pemo'ã 'rã ijokoarã, peitypa peve.

21

Oikuaa e'ỹpy jojukaague ojao'i ukaa aguã re ijayvua

¹ — Ha'e gui pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ëague py peteĩ te'õgue pejou xapy'a 'rã mba'ety py itui va'e, ha'e ndapeikuaai 'rã guive mava'e pa ojukaague.

² Ha'e ramo nhomongetaa ha'e oikuaa pota va'ety kuery oẽ 'rã jogueruvy, ha'e vy omano va'ekue ituia gui oa'ã 'rã peteĩ-teĩ tetã ijyvýry rupi oĩ va'e peve.

³ Ha'e gui omano va'ekue ituia katy'ive tetã oĩ va'e pygua nhomongeta va'ety kuery ogueraa 'rã peteĩ vaka kunha nomba'eapoi teri va'e, neĩ canga re voi nomoatã teri va'ekue.

⁴ Ha'e va'e ogueraa 'rã peteĩ vvyugua yy xyry oĩa vvy noikaraĩai, neĩ nonhotỹai teria py. Ha'e va'e vvyugua py ae 'rã ojyryvi poka vaka kunha.

⁵ Ha'e gui Levi ramymino va'e regua sacerdote kuery ovaẽ avi 'rã, mba'eta ha'e va'e kuery SENHOR Penderuete oiporavo va'ekue ojeupe omba'eapo aguã, SENHOR rery rupi jogueroayvu porã, ha'e ijayvua rupi oikuaa pota aguã peteĩ-teĩ ojerurea ha'e joguero'apaague re.

⁶ Ha'e gui nhomongeta va'ety kuery tetã omano va'ekue ituia katy'ivegua ha'e javi ma ojepoei 'rã vaka kunha vvyugua py ojuka va'ekue áry.

⁷ Ha'e vy aipoe'i 'rã okuapy: “Orepo e'ỹ ae kova'e ava ruguy omoẽ va'ekue, orerexa ndoexai guive huguy omoẽa rã.

⁸ Ha'e gui SENHOR, emboaxy ndevyguá Israel kuery, ndee ae reraa jepe rire. Eja eme heko porã va'e ruguy omoẽague py jejavy opyta aguã ndevyguá Israel kuery mbyte”, he'i okuapy ramo ojao'ia 'rã huguy omoẽague py jejavy oĩ va'e.

⁹ Ha'e rami py penembyte gui peipe'a uka 'rã heko porã va'e ruguy omoẽague py jejavy oĩ va'e, SENHOR renonde ha'evea ramigua pejapo vy.

Kunha escravo-rã ogueraa pyre re ijayvua

¹⁰ — Penderovaigua kuery reve joe pepu'ã aguã peo ramo xapy'a rei SENHOR Penderuete omboaxa 'rã pen-depo py, ha'e peraapa 'rã escravo-rã.

¹¹ Ha'e vy ha'e kuery mbyte xapy'a rei peteĩ kunha iporã ete va'e rexa vy ndea'e rei 'rã hexe, ha'e reraaxe 'rã ndera'yxyrã.

¹² Ha'e rami vy reraa 'rã ndero katy, ha'e o'a ojayapa 'rã oakã re oĩ va'ekue, ojaya 'rã opoapẽ,

¹³ ha'e gui omboekovia 'rã oao escravo-rã peraa jave onhemondeague. Ndero py ae 'rã oiko, ha'e peteĩ jaxy re ojae'o 'rã nguu ha'e oxy re. Ha'e va'e rire mae ma

rejoguereko 'rã hexeve. Ndee ma ime 'rã reiko, ha'e rã kunha va'e ma ndera'yxy 'rã.

¹⁴ Ha'e gui xapy'a rei ndevy pe rã kunha va'e nda'evei rei ramo tove too ha'e ae ooxea katy rei. Nda'evei 'rã peráta re revende aguã, ereko axy eme guive, ndee ae ma remo'yvyĩ'i rire.

Ta'y jypy guare peguarã re ijayvua

¹⁵ — Xapy'a rei peteĩ ava omenda 'rã mokoĩ kunha re. Peteĩ ma oayvuve 'rã, ha'e rã amboae ma ndoayvuive 'rã. Ha'e vy gua'yxy mokoĩve re ta'y 'rã, ha'e ndoayvuive va'e re ranhe 'rã ta'y.

¹⁶ Ha'e gui gua'y kuery pe mba'emo oguereko va'e omboja'opaa ára py ma nda'evei 'rã jypy guare peguarã oguereko va'e oayvuve va'e pi'a pe ome'ẽ aguã, ndoayvuive va'e pi'a pe 'rãgue py, mba'eta ha'e va'e ae ta'y jypy guare.

¹⁷ Ndoayvuive va'e pi'a pe ae tuu “Jypy guare” he'i vy ixupe ome'ẽ retave 'rã oguereko va'e gui mokoĩguea va'ekue. Kumumive jave py ta'ya pe ae ojopy 'rã jypy guare peguarã tuu oguereko va'ekue.

Ta'y nhonhe'ẽ rendu e'ỹ va'e re ijayvua

¹⁸ — Xapy'a rei amongue oguereko 'rã peteĩ gua'y inhe'ẽ rendu e'ỹ ha'e opu'ã rei va'e, nguu neĩ oxy ayvu ma voi noendu potai va'e, tuu oinupã teĩ ndoikuaa potai rive ae va'e.

¹⁹ Ha'e ramo tuu ha'e ixu ojopy vy ogueraa 'rã tetã pygua nhomongeta va'ety kuery ikuaia py, guetã rokẽ py ae.

²⁰ Ha'e rami vy aipoe'i 'rã ha'e kuery pe: “Kova'e orera'y ma orere opu'ã rei ha'e norenhe'ẽ rendui va'e, neĩ ndo-japyxakai oreayvua re. Opa marã rei oiko, oka'uxe guive oikovy”, he'i 'rã.

²¹ Ha'e ramo tetã pygua avakue ha'e javi oja pipa 'rã ita py, omano peve. Ha'e rami vy penembyte gui peipe'a 'rã teko vai. Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi oendu vy ojererokyje 'rã okuapy.

Yvyra re omano va'ekue oupi pyre oipe'aa jevy aguã re ijayvua

²² — Xapy'a rei amongue ojevavy vy omano aguã rami oiko 'rã. Ha'e ramo pejuka ma vy hetekue vyvra re peupi imoiny rire,

²³ hetekue ndopytai 'rã vyvra re pytũ mbuku re. Ha'e va'e árave 'rãe pemboguejy ha'e pejaty. Mba'eta vyvra re oupi pyre ma Nhanderuete ijayvu vaia va'e oiko. Ha'e rami vy 'rãe napemongy'a rei pendeivyvra SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue.*

22

Okanhygue re ijayvua

¹ — Xapy'a rei nderyvy rymba vaka e'ỹ vy vexa okanhygue rexa vy enhomi eme ixugui. Reme'ẽ jevy 'rã nderyvy pe.

² Ha'e rami avi ija ndea katygua e'ỹ ramo, e'ỹ vy rexa va'ety e'ỹ ramo ma ndero py ranhe eraa rereko aguã, nderyvy ogueraa aguã ou rã ixupe remboaxa jevy peve.

³ Ha'e rami ae 'rã rejapo hymba mburika'i re, ha'e ijao re voi. Ha'e rami ae avi 'rã rejapo nderyvy omokanhy va'ekue re rei, rejou ri vy. Nda'evei renhomi aguã.

⁴ Ha'e gui nderyvy rymba mburika'i e'ỹ vy vaka tape rupi ho'a va'ekue rexa vy enhomi eme ixugui. Reipytyvõ 'rãe remopu'ã vy.

Lei opa mba'e rei regua

---

* 21:23 Gálatas 3.13

⁵ — Kunhague nonhemondei 'rã avakue pegua ao py, avakue ma voi nonhemondei 'rã kunha pegua ao py. Mba'eta ha'e ramigua ojapo va'e rei tema SENHOR Nderuete ojegarua meme.

⁶ — Tape rupi reoa rupi xapy'a rei rexa 'rã guyra'i raity yvyra re, e'ỹ vy yvy py, ha'e va'e re guyra ra'y kue'iry ikuai, e'ỹ vy hupi'a, ha'e gui ta'y kue'iry áry, e'ỹ vy hupi'a áry ixy oĩ. Ha'e rami rã ejopy eme ixy ta'y kue'iry reve.

⁷ Tove ixy too ooxea katy, eraa ta'y kue'iry anho ndejeupe guarã, reiko porã ha'e reiko pukuve aguã.

⁸ — Ha'e gui oorã rejapo vy ijao'ia rembe rupi rejapo 'rã kora jojokoarã, xapy'a rei ijao'ia gui amongue ho'a ramo oo káuxa ndere oĩ e'ỹ aguã huguy omoëague re repaga aguã.

⁹ — Nde'uvaty rupi enhotỹ eme mokoĩ regua ha'yĩ'i, ha'yĩ renhotỹ va'ekue gui hi'a oiko vy ha'eve'ỹ va'e opyta e'ỹ aguã, ha'e remono'õ va'ekue ha'e javi.

¹⁰ — Yvy reikaraĩ aguã eraa eme vaka mburika reve irũ va'e.

¹¹ — Enhemonde eme ao vexa rague guigua ipererĩ va'e reve ombojo'a pyre py.

Lei ombojeguaa aguã regua

¹² — Ao puku renheovãa rembojegua 'rã ijapy irundy va'e py.

Lei itavy reia ha'e omenda va'e pegua

¹³ — Xapy'a rei peteĩ ava omenda 'rã kunha re, ha'e kunha va'e reve jogueroke ma rire nda'ija'evei 'rã hexe.

¹⁴ Ha'e rami vy omombe'u 'rã itavy rei va'ea rami, kunha va'e re ijayvu rei vy. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Kova'e kunha re amenda teĩ hexeve ajoguereko vy ndaexai kunhataĩ'i teria” he'i ramo

¹⁵ kunha va'e ru ha'e ixy ma kunhataĩ'i teria kuaa ukaarã ojou vy ogueraa 'rã tetã py nhomongeta va'ety kuery okê py ikuaia py.

¹⁶ Nhomongeta va'ety kuery pe kunha va'e ru aipoe'i 'rã: “Kova'e ava re xerajy amomenda teĩ kunha va'e re ha'e nda'ija'ei vy

¹⁷ hexe ijayvu oxĩmba aguã rami. Ha'e vy xevy ‘Nderajy ma kunhataĩ'i e'ỹ ra'e' he'i. Ko, apy ma oĩ xerajy kunhataĩ'i teri oikoa kuaa ukaarã”, he'i vy ajukue oipyopa 'rã tetã pygua nhomongeta va'ety kuery renonde.

¹⁸ Ha'e nunga ha'e kuery oexa vy ime ojopy vy oinupãmba 'rã.

¹⁹ Ha'e rami vy ome'ẽ uka 'rã cem hatã'i va'e prata guigua kunha va'e ru peguarã, Israel regua kunhataĩ va'e rovai ijayvu rei rire. Ha'e gui kunha va'e oiko 'rã ta'yxy ae, ha'e ime nomoxêvei 'rã oikoa pukukue re.

²⁰ Ha'e rami avi anhetê ae ri kunhataĩ'i oikoa ndoexai ramo

²¹ ha'e pygua kuery kunha va'e ogueraa 'rã tuu kuery rokê peve, ha'e tetã pygua avakue ojaipa 'rã ita py omano peve, Israel kuery mbyte oiko vaikue rei rire, itavy rei ra'e nguu ro rupi teri oiko reve. Ha'e rami vy penembyte gui peipe'a 'rã teko vai.

²² — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava ojoua 'rã kunha ome oguereko va'e reve onheno ramo. Ha'e vy mokoĩve omano 'rã, ava kunha reve onheno va'ekue, ha'e kunha va'e teĩ ae ma. Ha'e rami py peipe'a 'rã teko vai Israel kuery mbyte gui.

²³ — Xapy'a rei peteĩ kunhataĩ ete teri omenda aguã rami oiko, ha'e gui peteĩ ava tetã py ojou vy ogueronheno 'rã.

²⁴ Ha'e ramo mokoĩve peraa 'rã tetã rokê peve ita py pejaipa aguã, omano peve. Kunha va'e ma tetã py ndojapukaiague re 'rã pejuka, ha'e rã ava ma oirũ ra'yxy

omo'yvyĩ'iague re. Ha'e rami py peipe'a 'rã teko vai penembyte gui.

²⁵ — Ha'e rã mba'ety rupi ava ojou 'rã kunha omenda aguã rami oiko va'e, ha'e vy onhea'ã vy ogueronheno 'rã. Ha'e rami vy ava va'e anho'i omano 'rã kunha ogueronhenoague re.

²⁶ Ha'e rã kunha va'e re ma mba'eve ndapejapoi 'rã. Hexe ma noĩ omano aguã regua, mba'eta ava va'e ojapo oirũ rovai opu'ã vy ojukaa rami,

²⁷ mba'ety py ojou rire. Kunha omenda aguã rami oiko va'e ojapukai teĩ nda'ipoai heraa jepearã.

²⁸ — Ha'e gui xapy'a rei peteĩ ava ojou 'rã kunhataĩ'i ete va'eri omenda aguã rami e'ỹ teri oiko va'e, ha'e. ojopy vy ogueronheno 'rã. Ha'e nunga ojoua ramo

²⁹ kunha va'e ru pe ava va'e kunha reronhenoare ome'ẽ 'rã cinqüenta hatã'i va'e prata guigua. Ava omo'yvyĩ'i rire kunha va'e oiko 'rã ta'yxyrã. Neĩ nda'evei 'rã omoxẽ aguã oikoa pukukue re.

³⁰ — Ha'e gui peteĩve ava ma voi nogueronhenoi 'rã oxy ranga, nguu rupa omongy'a e'ỹ aguã.

23

Nhemboaty iky'a e'ỹ va'e py oĩ aguã nda'evei va'e re ijayvua

¹ — Avakue oa'yĩjo pyre e'ỹ vy oembo aya pyre ma ndoikei 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py.

² Omenda e'ỹ va'ekue pi'a ma voi ndoikei 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py. Neĩ hamymino kuery dez-kue peve ikuai va'e voi ndoikei 'rã.

³ Amom ha'e Moabe pygua kuery va'e regua mava'eve voi ndoikei 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py. Neĩ hamymino kuery dez-kue peve ikuai va'e voi ndoikei 'rã, raka'e rã peve teĩ,

⁴ mba'eta ha'e va'e kuery ndogueraai rire mbojape ha'e yy penerovaexĩ aguã, Egito yvy gui peopa jave tape rupi peguataa rupi. Ha'e rami 'rãgue py peráta re penderovai guarã ogueru Beor ra'y Balaão, Mesopotâmia re Petor guigua, peẽ kuery rovai ijayvu vai aguã.

⁵ Ha'e rami teĩ SENHOR Penderuete Balaão ayvu noendu potai vy ojapo pendereroayvu porã aguã rami ijayvu vai 'rãgue py, penderayvu ete vy.

⁶ Ha'e va'e regua kuery reve peteĩ rami pendekuai aguã nda'evei pejapo aguã, neĩ ha'e kuery ikuai porã aguã rami ma voi, pendekuaia pukukue re, raka'e rã peve.

⁷ — Ha'e rã Edom pygua kuery ma peayvu e'ỹ eme, penderyvvy kuery ae ramo. Peayvu e'ỹ eme avi Egito pygua kuery, ha'e kuery yvy re amboae regua rami pendekuai rire.

⁸ Ha'e va'e ramymino kuery regua peteĩ-teĩ oike 'rã SENHOR pegua nhemboaty oĩaty py.

Tekoa iky'a e'ỹ va'e opyta aguã re ijayvua

⁹ — Penderovaigua kuery re xondaro kuery opu'ã aguã oje'oi jave ma penheangu 'rã ha'eve'ỹ va'e ha'e javi gui.

¹⁰ Xapy'a rei peẽ kuery va'e regua oiko 'rã ha'eve'ỹ va'e pyávy otyy omondykya py. Ha'e rami vy ha'e va'e ojepe'a 'rã pendekuaia gui. Ndopytai 'rãe ha'e py.

¹¹ Ha'e gui ko'ẽ jevy ka'aru ma jave ojau 'rã yy py. Kuaray oike ma jave oike ju 'rã pendekuaia py.

¹² Pendekuaia gui mombyry'ia py oĩ 'rã peteĩ henda peo aguã.

¹³ Tembiporu rereko va'e reve reraa avi 'rã peteĩ yvyra, reguapy ma vy ha'e va'e py rejo'o aguã yvy. Ha'e gui rejevvy ta ma vy rejaty 'rã nderepoxi.

¹⁴ Mba'eta SENHOR Penderuete oiko avi 'rã pendekuaia mbyte rupi, penderovaigua kuery gui pendereraa jepe ha'e penderepy aguã. Ha'e nunga rupi pendekuaia ma

iky'a e'ỹ va'e 'rã opyta, pendere SENHOR ha'eve'ỹ va'e oexa vy pendegui ojepe'a e'ỹ aguã.

Escravo oo jepe va'ekue, itavy rei va'e ha'e oiporuka pyre rekovia re ijayvua

¹⁵ — Peteĩ escravo opatõ gui ojava vy ndea py ri onhemi ramo neremboaxa jevyi 'rã ipatõ pe.

¹⁶ Ndea py ae toiko ha'e ae oiporavoague py, peẽ kuery rekoa rupi ojou porãa py ae. Pereko axy eme.

¹⁷ — Israel regua rajy kuery ta'ikuai eme ta'angaa pegua itavy rei va'e, neĩ Israel regua ra'y kuery ma voi ta'ikuai eme ha'e rami.*

¹⁸ SENHOR Penderuete pegua opy ndaperui 'rã itavy rei va'e repykue, neĩ ava itavy rei va'e repykue voi, penhemboayvuague pejapopaa regua peme'ẽ aguã teĩ ae ma. Mba'eta ha'e va'e mokoĩve repy ma SENHOR Penderuete ojeguarua meme.

¹⁹ — Nderyvy pe mba'emo reiporuka rire emboekovia uka retave eme, peráta, tembi'u, e'ỹ vy mba'emo rei, ha'e nunga oiporukaa vy hekovia ojopyave aty teĩ.

²⁰ Amboae regua kuery pe mba'emo reiporuka vy ha'eve 'rã remboekovia uka retave aguã. Ha'e rã nderyvy pe ma mba'emo reiporuka vy emboekovia uka retave eme, SENHOR Nderuete nemoingo porã aguã nderyvy reĩa rupi mba'emo rejapo va'e ha'e javi py.

Mba'emo ojapo aguã re onhemboayvu okuapyague

²¹ — SENHOR Nderuete pe mba'emo rejapo aguã re renhemboayvu ri vy emboare eme rejapo aguã. Mba'eta SENHOR Nderuete nembopaga 'rã, ha'e ndere ae oĩ 'rã rejjavya.

---

* ^{23:17} Ha'e jave py itavy reia 'rã amboae regua kuery ruete ra'angaa pegua templo py (1 Reis 14.24).

²² Ha'e rami avi mba'emo rejapo aguã re nerenhem-boayvui rire ma ndere noĩ 'rã rejajavya.

²³ Enhea'ã ndeayvuague rejapo ete aguã, mba'eta ndejuru py ae SENHOR Nderuete pe rejapoxea'i py ndeayvu rire.

²⁴ — Neirũ mba'e uvaty rupi reaxa vy ha'eve 'rã uva re'uxea rami re'u aguã nerevyatã peve, teĩ eraa eme ajaka py.

²⁵ Ha'e rami ae avi neirũ mba'ety rupi reaxa vy ha'eve mba'emo aju reipo'o aguã, teĩ kyxe py nderejayai 'rã imba'ety rupi.

24

Omenda va'e oja'o rã guarã re ijayvua

¹ — Xapy'a rei peteĩ ava kunha va'e ojou vy omenda 'rã hexe, teĩ kunha va'e re ha'eve'ỹ va'e ojou rire ndojou porãvei 'rã. Ha'e rami vy oja'o aguã regua ombopara vy kunha va'e po py ome'ẽ ma vy mae ma omondouka 'rã ngoo gui.*

² Ha'e gui xapy'a rei hoo gui kunha va'e oo rire amboae ava re ju 'rã omenda.

³ Ha'e gui ha'e va'e ju ndoayvuvei vy oja'o aguã regua ombopara vy ipo py ome'ẽ ma vy omondouka ju 'rã ngoo gui, ha'e rami e'ỹ vy mokoĩa ava gua'yxyrã ogueraa ma rire omano 'rã.

⁴ Ha'e gui ime jypygua imondoukaare ma nda'evei 'rã ogueru ju aguã gua'yxyrã omongy'a ma rire, mba'eta SENHOR pe ojeguarua ae 'rã. Pejapo eme pendeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue re jejavya oĩ aguã rami.

Lei nhomboaxya rupi ikuai aguã re ijayvuague

⁵ — Ava omenda ramo'i va'e ma joe opu'ã aguã katy oo e'ỹ teĩ ha'eve, neĩ napemopenai 'rã mba'eve rei re. Peteĩ

---

* 24:1 Mateus 5.31, 19.7-9

ma'etÿa peve toiko ngoo py ae, gua'yxyrã ogueraa va'ekue ombovy'a aguã.

⁶ — Ndevy amongue oreve ramo eraa eme mokoĩ ita mba'emo ra'yĩgue mongu'ia oguereko va'e, neĩ ita hi'árygua eraa eme, mba'eta ha'e rami reipe'a 'rãgue oikove aguã.

⁷ — Xapy'a rei amongue imonda 'rã guyvy Israel regua va'e re escravo-rã, e'ÿ vy ovende va'erã. Imondaague peikuaa ramo tomano. Ha'e rami vy 'rã penembyte gui peipe'a teko vai.

⁸ — Penheangu ke mba'eaxy lepra gui, ha'e penhea'ã levita regua sacerdote kuery penembo'ea pejapopa aguã. Penhea'ã ha'e kuery pe ajapo ukaague rami pejapo aguã.

⁹ Penema'endu'a ke Miriã re SENHOR Penderuete ojapoague re, tape rupi Egito yvy gui peopa jave.*

¹⁰ — Neirũ pe mba'emo reiporuka ri vy eike eme hoo py hekovia renoẽ aguã.

¹¹ Repyta 'rã oka py, ha'e rã mba'emo poruare ae 'rã ogueru hekovia reraa aguã.†

¹² Ha'e rami teĩ ha'e va'e ava iporiaukue'i ri ramo nda'evei hekovia rereko aguã pytũ mbukukue re.

¹³ Kuaray oike'i jave ixupe reme'ẽ ju 'rã ao puku reraa va'ekue ha'e va'e py onheovã aguã, ha'e ramo ndereroayvu porã 'rã. Ha'e ramigua ma SENHOR Nderuete renonde “Ndereko porãa” he'i 'rã.

¹⁴ — Ereko axy eme nerembiguai iporiaukue'i ojex-avai va'e, nderyvy ae'i e'ÿ vy amboae regua ndeyvy re nderekoa py oiko va'e.

---

* 24:9 Moisés reindy Miriã ma hovai ijayvu rire Nhanderuete omomba'eaxy lepra py (Números 12.9-10). † 24:11 Ha'e kuery reko rami vy amongue oirũ pe mba'emo oiporuka ramo iporukaare pe irũ ogueraa uka 'rã mba'emo, oiporu va'e hekovia ome'ẽ ju peve guarã.

¹⁵ Hi'ára py porã ixupe reme'ë 'rã omba'eapogue repy, kuaray oike e'ỹ teri reve, mba'eta iporiaukue'i vy oipota oikove aguã. Ha'e rami e'ỹ rã SENHOR pe ha'e ojapukai 'rã nderovai, ha'e ndere oĩ 'rã jejavya.

¹⁶ — Tuu kuery ndapejukai 'rã ta'y kuery ojejavyague re, neĩ ta'y kuery ma voi ndapejukai 'rã tuu kuery ojejavvyague re. Peteĩ-teĩ omano 'rã ha'e ae ojejavyague re.

¹⁷ — Eikuaa pota porã e'ỹ eme amboae guigua ha'e tyre'ỹ kuery. Eraa eme imeve'ỹ va'e ao ixupe reiporuka va'ekue rekovia.

¹⁸ Nema'endu'a tema Egito vyv re escravo pendekuaiague re, ha'e SENHOR ha'e gui pendereraa ague re. Ha'e nunga rupi ae ajapo uka ndevy ha'e rami aguã.

¹⁹ — Nemba'ety py mba'emoaju remono'õ jave peteĩ jokuaa re nderexarai ri vy ejevy eme rejopy nho aguã. Topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã. Ha'e ramo SENHOR Nderuete nemoingo porã 'rã ndepo py rejapo va'e ha'e javi py.

²⁰ Azeite remondopa ma rire ejevy ju eme remondove aguã hakã gui. Topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã.

²¹ Ha'e gui uva'a reipo'opa ma rire ejevy ju eme reipo'ove aguã. Hembyrekue topyta amboae regua, tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e peguarã.

²² Nema'endu'a Egito vyv re escravo pendekuaiague re. Ha'e nunga rupi ajapo uka ndevy ha'e rami aguã.

25

Nhombopagaa py nhonupã aguã re ijavyua

¹ — Xapy'a rei mokoĩ joguero'a vy jogueraa rã oikuaa pota va'ety kuerya py. Ha'e ramo oikuaa pota vy omboeko porã 'rã ha'evea rami oiko va'ekue, ha'e ombopaga 'rã ha'eve'ỹa rami oiko va'ekue.

² Xapy'a rei ha'ev'e'ÿa rami oiko va'ekue pembopi aguã rami ri oiko ramo nhomboayvu va'ety omonheno uka, ha'e gui oinupã uka 'rã guenonde py, mbovykue pa ojapo vaiague re oinupãa oikuaa rami.

³ Quarenta-kue peve'i 'rã peinupã, ha'e va'e áryve nda'evei peinupã aguã, mba'eta penderyvvy peinupãve ri vy pemo'yvyĩ'i 'rã penerenonde.

⁴ — Vaka mba'emo aju moa'yĩa rupi omba'eapo va'e ma pejokua eme ijuru rupi.*

Guyke'y ra'yxykue re omenda aguã re ijayvua

⁵ — Xapy'a rei joegua meme joa py oiko, ha'e peteĩ omano 'rã ta'y e'ÿ re. Ha'e ramo omano va'ekue ra'yxy nomendai 'rã amboae re, ngoo pygua re ae e'ÿ vy. Hovaja ae gua'yxyrã ogueraa vy omenda 'rã hexe, hexe ta'y aguã hovaja rekorã oea pyre rami vy.*

⁶ Ha'e gui kunha va'e re jypy'i ta'ya omboery 'rã guyke'y omano va'ekue rery rupi, hery okanhy e'ÿ aguã Israel kuery mbyte gui.

⁷ — Ha'e rã xapy'a rei ngovaja re tyvy nomendaxei ri ramo kunha va'e oo 'rã tetã rokẽ py nhomongeta va'ety kuery ikuaia py. Ha'e vy aipoe'i 'rã: “Xerovaja xere ndata'yxei guyke'y rery oĩ ae aguã Israel kuerya rupi. Xereve ndojapoxei hovaja ojapo aguã va'e”, he'i 'rã.

⁸ Ha'e ramo hetã pygua mongeta va'ety kuery oenoĩ uka 'rã ava va'e, ixupe ijayvu aguã. Ha'e gui ndoipotai vy “Ndaraaxei ae” he'i ramo

⁹ hovaja kunha ou ju 'rã nhomongeta va'ety kuerya py. Ha'e vy ipy gui omboi 'rã ngovaja py regua, ha'e onyvõ 'rã hova re. Ha'e rami vy “Ha'e rami 'rã ojapoa ava guyke'y rekovia ndata'yxei va'e re” he'i 'rã.

* 25:4 1 Coríntios 9,9, 1 Timóteo 5.18

* 25:5 Mateus 22.24, Marcos 12.19,

¹⁰ Ha'e rami rire ava va'e ro pygua kuery pe “Ipy rei va'e regua” 'ea 'rã Israel kuerya rupi.

¹¹ — Xapy'a rei mokoĩ ava joe opu'ãa py peteĩ va'e ra'yxy ovaẽ 'rã ome oepy aguã hovaigua po gui. Ha'e rami vy okuave'ẽ vy ojopy 'rã hako rupi.

¹² Ha'e ramo ma pejaya 'rã ipo. Hexe pema'ẽ eme pemboaxya rupi.

Levítico 19.35,36

¹³ — Ndevoxa py eraa eme ipoyia joo rami e'ỹ va'e: peteĩ tuvixave va'e, ha'e rã amboae kyrĩve va'e.

¹⁴ Ha'e ndero py ereko eme hyru joo rami e'ỹ va'e: peteĩ tuvixave va'e, ha'e rã amboae kyrĩve va'e.

¹⁵ Teĩ'i regua rereko 'rã opejaa aguã, ha'evea'i ramigua anho, ha'e hyru ha'evea'i ramigua anho avi. Ha'e rami vy reiko pukuve aguã ndeyvyrã SENHOR Nderuete ome'ẽ va'ekue py.

¹⁶ Mba'eta ha'e ramigua teko vai ojapo va'e ha'e javi ma SENHOR Nderuete ojegarua meme.

Amaleque kuery omokanhymba aguã re ijayvuague

¹⁷ — Penema'endu'a ke Egito yvy gui peopa jave Amaleque kuery pendere ojapo vaiague re tape rupi.

¹⁸ Mba'eta tape rupi pendeporiau ha'e penekangy reve peguata jave ha'e kuery ovaẽ xapy'a vy opu'ã okuapy takykue penekangykueve peju va'ekue re, Nhanderuete renonde ojererokyjea rupi e'ỹ.

¹⁹ Ha'e nunga rupi pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py pendekuai ma ramo ha'e ome'ẽ 'rã pepytu'u aguã penderovaigua kuery pendeyvúry rupi ikuai va'e ha'e javi gui. Ha'e ramo pemokanhymba 'rã Amaleque kuery, ha'e kuery re ima'endu'aave aguã rami e'ỹ, yva guy rupi rei. Penderexarai eme ke.

26

Mba'emo aju oiko ypy'i va'ekue re ijayvua

¹ — Ha'e gui pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py revaẽ vy ha'e py nderekoa ma vy

² rejopy 'rã mba'emo aju remono'õ ypy'i va'ekue, ndeyvy gui oiko va'ekue regua iporãgueve. Ha'e va'e ma peteĩ ajaka py remoĩ vy reraa 'rã henda SENHOR Penderuete guery omoĩ aguã oiporavoague py.

³ Ha'e gui reo 'rã sacerdote ha'e va'e jave oĩ va'ea py. Ha'e vy aipo're 'rã ixupe: “Aỹ SENHOR Nhanderuete pe amombe'u porã, yvy nhaneramoĩ kuery pe ome'ẽ aguã oura reve ijayvuague py xerekoa maa”, peje 'rã.

⁴ Ha'e ramo ndepo gui sacerdote ajaka ojopy vy omoĩ 'rã SENHOR Nderuete pegua altar oĩ va'e rexei.

⁵ Ha'e gui ma SENHOR Nderuete renonde py renhemombe'u porã vy aipo're 'rã: “Xeramoĩ ma arameu regua oiko raka'e. Ha'e va'e ma omano rai'i ma vy oo Egito yvy re. Ha'e py ju amboae regua rami oiko raka'e ngoo pygua kuery mboapy'i va'e reve. Ha'e gui ixugui oiko peteĩ regua hetave ha'e imbaraetekueve, ha'e py ae.

⁶ Ha'e rami teĩ Egito pygua kuery orembojaru ha'e orembojexavai rei vy oremoĩ romba'eapo raxa aguã rami.

⁷ SENHOR oreramoĩ kuery Ruete pe rojapukai ramo oreayvua oendu vy oikuaa pota rojexavaia, romba'eapoa ha'e oremoingo axya re.

⁸ Ha'e rami vy Egito yvy gui SENHOR orerenoẽ opo oupi py opo'akaa oexa uka reve, ha'e nhomondyipaarã ojapo reve, mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã reve.

⁹ Apy ju orereru vy kova'e yvy ome'ẽ orevy, kamby ha'e ei oata e'ĩa.

¹⁰ Ha'e gui ma'ẽ, aỹ ma aru mba'emo aju jypy guare iporãgueve va'e yvy ndee SENHOR xevy reme'ẽ va'ekue

guigua”, 're 'rã. Ha'e rami vy SENHOR Nderuete renonde ajaka remoĩ vy rejero'a 'rã henonde.

¹¹ Ha'e gui reroivy'a 'rã mba'emo porã SENHOR Nderuete ndevy ome'ẽ va'ekue ha'e javi, ndero pygua kuery pe, ha'e nderekoa py levita ha'e amboae regua ikuai va'e pe guive.

Dízimo ome'ẽ kuaa aguã re ijayvua

¹² — Ha'e gui mboapy ma'etÿa py dízimo reme'ẽ oje-upity nhavõ dízimo-rã remboja'opa ma rire reme'ẽ 'rã levita kuery pe, amboae yvy guigua, tyre'ÿ ha'e imeve'ÿ va'e kuery pe, nderekoa rupi ha'e kuery okaru vy hev yatã okuapy aguã.

¹³ Ha'e vy SENHOR Nderuete renonde py aipo're 'rã ixupe: “Ndevy peguarã amboaxa va'ekue xero gui anoẽ vy levita kuery pe ame'ẽ, amboae guigua, tyre'ÿ ha'e imeve'ÿ va'e kuery pe, xevy rejapo uka va'ekue ha'e javi rami vy. Rejapo uka va'ekue neĩ peteĩve ndajapo e'ÿi, peteĩve re ndaxerexarai.

¹⁴ Dízimo gui ma xee nda'ui xepy'a vai jave, neĩ ruxã'i ma voi nanoẽi xevy ha'eve'ÿ va'e aiko reve, namboaxai guive oo omanogue ituia py oĩ aguã. Xee anhe'ẽ rendu SENHOR Xeruete. Xevy ojapo uka va'ekue ajapopa ma.

¹⁵ Ema'ẽ yva re ne'amba iky'a e'ÿ va'e oĩa gui, ha'e vy emoingo porã ndevyguia Israel kuery, ha'e yvy oreramõi kuery pe reuraague rami orevy reme'ẽ va'ekue, yvy kamby ha'e ei oata e'ÿa”, 're 'rã.

Onhe'ẽ rendu aguã re ijayvua

¹⁶ — Aÿ gui ma pendeivy SENHOR Penderuete ojapo uka kova'e ayvu oejã va'ekue ha'e oipotaa. Pemoĩ porã pendejee, ha'e pejapo pendepy'a ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py.

¹⁷ Ange SENHOR oikuaa uka Penderuete oikoa regua, ha'e ixuguigua tape rupi, ha'e oayvu oeja va'ekue rupi pendekuai aguã, ha'e gui ojapo uka va'ekue ha'e nhomongetaa rupi, ha'e ijayvua re pejapyxaka aguã.

¹⁸ Ange SENHOR pendeivy oikuaa uka avi ixupegua pendekuai aguã, pendeivy aipoe'iague rami vy, ha'e ojapo uka va'ekue ha'e javi rupi pendekuai aguã.

¹⁹ Ha'e rami rã ha'e javi regua SENHOR omoingo va'ekue gui penemboyvateve 'rã, ha'e kuery gui pendererovy'aave, penemboeteave ha'e pendejou porãave aguã, ha'e SENHOR Penderuete pegua iky'a e'ÿ va'e peiko aguã, aipoe'iague rami vy — he'i Moisés.

Mboapykuea ma Moisés ijayvuague

27

Omboetea rupi lei ita re ombopara ukaague

¹ Israel regua nhomongeta va'ety kuery reve Moisés ijayvu heta va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

— Pejapopa ke kova'e ojapo uka pyre aÿ pendeivy amombe'u va'e.

² Peaxa 'rã Jordão yakã rovai re pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'e katy peo vy. Yakã peaxaa árave pemo'ã 'rã ita tuvixakue, ha'e cal py pemoxiĩmba 'rã.

³ Peaxapa ma rire ha'e va'e ita re pembopara 'rã kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi, ha'e rami vy pevaẽ aguã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py. Ha'e va'e yvy ma kamby ha'e ei oata e'ÿa, SENHOR peneramoĩ kuery Ruete ijayvuague rami vy.

⁴ Kova'e ára aipoa'e Jordão yakã rovai re peaxa ma vy Ebal vyty re ita pemo'ã aguã, ha'e pemoxiĩmba 'rã cal py.

⁵ Ha'e py SENHOR Penderuete pe pejapo 'rã peteĩ altar ita gui. Ha'e va'e re ndapeiporui 'rã tembiporu ferro guigua.

⁶ Ita pejou va'ekue py rive 'rã pejapo altar SENHOR Penderuete peguarã. Hi'áry peapy 'rã mba'emo peme'ẽ va'e.

⁷ Peme'ẽ avi 'rã peteĩ rami pendekuaia regua ha'e py. Ha'e rami vy pekaru ha'e pevy'a 'rã SENHOR Penderuete renonde.

⁸ Ha'e va'e ita re pembopara 'rã ayvu kova'e lei re oĩ va'e ha'e javi, ojekuaa porã aguã rami — he'i.

⁹ Ha'e gui levita regua sacerdote kuery reve Moisés ijayvu vy aipoe'i Israel kuery ha'e javi pe:

— Israel kuery, pekyrirĩmba ke pendu aguã! Aỹ gui ma SENHOR Penderuete pegua ete 'rã peiko.

¹⁰ Ha'e nunga rupi penhe'ẽ rendu SENHOR Penderuete, ha'e pejapopa ojapo uka ha'e ayvu oeja va'ekue aỹ pẽvy amombe'u va'e.

Ebal yvyty áry gui ayvu vai omombe'ua aguã re ijayvuague

¹¹ Ha'e va'e ára Moisés ojapo uka heta va'e kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

¹² — Jordão yakã rovai re peaxa ma rire pova'e kuery ikuai 'rã Gerizim yvyty áry jogueroayvu porã aguã: Simeão, Levi, Judá, Issacar, José ha'e Benjamim regua.

¹³ Ha'e rã pova'e kuery ma ayvu vai mombe'uarã 'rã ikuai Ebal yvyty áry: Rúben, Gade, Aser, Zebulom, Dã ha'e Naftali regua.

¹⁴ — Ha'e gui levita kuery ijayvu atã 'rã Israel kuery ha'e javi pe. Ha'e vy aipoe'i 'rã:

¹⁵ “Ayvu vaipy 'rã oiko ava ta'angaarã onhopĩ e'ỹ vy, mba'emo ryku gui ojapo vy hi'ã py omopu'ã va'e. Ha'e nunga ojapo kuaa va'e rembiapo teĩ SENHOR pe rã ojegarupy meme.”

Ha'e ramo heta va'e kuery ha'e javi ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã okuapy.

¹⁶ Aipoe'i avi 'rã: “Ayvu vaipy 'rã oiko oxy e'ỹ vy nguu nombotei va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

¹⁷ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko oirũ yvy markaa oguerova va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

¹⁸ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko hexa pyxo ve'ỹ va'e tape ojavy aguã rami ojapo va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

¹⁹ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko mombyry guigua, e'ỹ vy tyre'ỹ ha'e imeve'ỹ va'e mba'e oipe'a va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

²⁰ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko oxy ranga reve onhenova'e, nguu rupa omongy'a rire.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

²¹ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko mymba reve itavy va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

²² Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko gueindy reve, nguu rajy e'ỹ vy oxy memby reve onhenova'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

²³ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko guaixo reve onhenova'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

²⁴ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko oirũ nhemi rupi ojuka va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

²⁵ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko amongue ome'ẽmy ojopy va'e heko porã va'e ojuka aguã.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.

²⁶ Aipoe'i 'rã: “Aylvu vaipy 'rã oiko kova'e lei re aylvu oĩ va'e nomboetei vy ndojapoi va'e.”

Heta va'e kuery ombovai vy “Ha'eve va'e” he'i 'rã.*

---

* 27:26 Gálatas 3.10

28

Levítico 26.3-13; Deuteronomio 7.12-26

¹ — Ha'e gui SENHOR Penderuete ayvu re pejapyxaka porã vy ha'e ojapo uka va'ekue aỹ amombe'u va'e pejapopa ri ramo SENHOR Penderuete penemboyvate 'rã yvy jave re ikuai va'e áryve.

² SENHOR Penderuete penhe'ẽ rendu ramo pendere ombou 'rã kova'e ayvu porã ha'e javi, peẽ kuery re ojeupitypa 'rã.

³ Ayvu porãmby 'rã peiko tetã py ha'e penemba'ety rupi.

⁴ Ayvu porãmby 'rã ikuai kyrĩgue pereko va'e, mba'emo'a pendeyvy gui oiko va'e, ha'e penerymba kuery vaka ha'e vexe'i ta'y'ia.

⁵ Ayvu porãmby 'rã peiko hyru py mba'emo aju pemono'õa, ha'e mbojaperã pemoapomoa py.

⁶ Ayvu porãmby 'rã peiko peike ha'e peẽ ju maa ha'e javi py.

⁷ SENHOR ojapo 'rã penerenonde py penderovaigua kuery pendere opu'ã va'ekue oitypaa aguã rami. Peteĩ tape rupi penderovai ou va'ekue ri sete tape rupi ju 'rã ojava jogueravy pendegui.

⁸ SENHOR ombou 'rã mba'emo aju pemoĩ porãaty oĩ porã aguã, ha'e opa mba'e pendepo py pejapo va'e voi. Ha'e rami vy penemoingo porã 'rã pendeyvyrã SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue py.

⁹ SENHOR ojeupe guarã penemoingo 'rã iky'a e'ỹ va'e regua, pendevy ouraague rami vy, SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue pejapo, ha'e ixuguigua tape rupi pendekuai ramo.

¹⁰ Ha'e ramo yvy regua kuery ha'e javi SENHOR guery rupi penerenoĩa oexa vy okyjepa 'rã pendegui.

¹¹ SENHOR opa mba'e 'rã ome'ẽ pëvy: kyrĩgue perekoa py, penerymba kuery ta'y'ia py, ha'e pendeyvy gui mba'emo

oikoa py, SENHOR pendeyvyrã ome'ẽ aguã re peneramoĩ kuery pe ouraague py ae.

¹² SENHOR oipe'a 'rã yva mba'emo porã ombou aguã, hi'ára py porã yvy re ombo'oky aguã, pendepo py mba'emo pejapo va'e ha'e javi py penemoingo porã aguã. Ha'e ramo heta regua pe mba'emo peiporuka 'rã teĩ peẽ ma ndapeiporui 'rã ha'e kuery mba'e.

¹³ SENHOR penemoĩ 'rã ha'e kuery akãrã, tuguairã ve'ỹ. Ha'e ramo hi'árykue'i 'rã pendekuai, iguy rupi rive'ỹ, xapy'a rei SENHOR Penderuete ojapo uka va'ekue aỹ amombe'u va'e pejapopa aguã pemoĩ ramo.

¹⁴ Pejepe'a eme peteĩve ayvu aỹ ajapo uka va'e gui, pendeaxua re neĩ pendeaxua e'ỹa re ma voi, tuuete mboae kuery re rive peaxa vy ha'e kuery pe pendekuai e'ỹ aguã.

Levítico 26.14-45

¹⁵ — Ha'e rami teĩ xapy'a rei SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui vy, ojapo uka va'ekue ha'e ayvu aỹ amombe'u va'e ha'e javi ndapejapoi ramo, pendere ou 'rã kova'e ayvu vai ha'e javi, pendere ojeupitypa 'rã.

¹⁶ Ha'e ramo ayvu vaipy 'rã peiko tetã py ha'e penemba'ety rupi.

¹⁷ Ayvu vaipy 'rã peiko hyru py mba'emo aju pemono'õa, ha'e mbojaperã pemoapomoa py.

¹⁸ Ayvu vaipy 'rã ikuai kyrĩgue pereko va'e, mba'emo'a pendeyvy gui oiko va'e, ha'e penerymba vaka ha'e vexa'i kuery ta'y'ia.

¹⁹ Ayvu vaipy 'rã peiko peike ha'e peẽ ju maa ha'e javi py.

²⁰ — Pendere SENHOR ombou 'rã ayvu vai penemoĩ vaiarã ha'e pendere opu'ã va'e mba'emo pejapoa ha'e javi py, penemomba rã pekanhymba xapy'a peve, teko vai pejapoa rupi xegui pejepe'aague re.

²¹ SENHOR ombou 'rã mba'eaxy vaikue pendere oja va'erã, pendeyvyrã pejopy aguã katy peoa va'e omomba peve.

²² SENHOR pendejuka 'rã mba'eaxy vaikue py, pire raku, ai ipeupa va'e, kuaray aku raxa va'e, pirupa va'e, hu'ũmbaa ha'e hatãmba reia py. Ha'e nunga penemoingo axy 'rã pekanhymba peve.

²³ Yva peneakã áry rupi oĩ va'e ma overa va'e rami 'rã onhemboty, ha'e yvy pepyrõa ma ferro rami 'rã hatãmba.

²⁴ Pendeyvy rupi oky 'rãgue py SENHOR ombou 'rã yvy ku'i ha'e tanhimbu rive. Yva gui ha'e nunga anho ho'a 'rã pende'áry penemomba peve.

²⁵ SENHOR pendereity 'rã penderovaigua kuery renonde rupi. Peteĩ tape rupi ha'e kuery rovai peju rire teĩ sete tape rupi ju 'rã pejavapa ha'e kuery gui. Ha'e vy yvy jave regua ikuaia rupi pendekuaa 'rã ojeguaru reia rami.

²⁶ Penderetekue opyta 'rã guyra yvate rupi oveve va'e ha'e mymba yvy re ikuai va'e rembi'urã rive. Ha'e nunga mondyiarã ndoikoi 'rã.

²⁷ SENHOR penembojexavai 'rã ai vaikue Egito pyguare regua py, tyepy peu, temo ha'e ai vaikue py, ndapekueravei aguã rami.

²⁸ SENHOR penembojexavai 'rã peneakã vai reia py, napema'êveia ha'e pendepy'a eta reia py.

²⁹ Ha'e ramo kuaray mbyte teĩ pekuave'ẽ rei 'rã peovy, pytũ rupi oexa e'ỹ vy okuave'ẽ rei ovy va'e rami. Ha'e rami vy ndapeiko porãvei 'rã. Ha'e rami 'rãgue py peikoa pukukue re pejexavai 'rã, penemba'e rei-rei re imondapaa riae 'rã. Ha'e avave rei napendereraa jepeai 'rã.

³⁰ Peteĩ kunha re pemenda teĩ hexeve amboae ava onhenõ 'rã. Penderorã pejapo teĩ ha'e py ndapeikoi 'rã. Uva penhotỹ teĩ napemono'õi 'rã.

³¹ Penerymba toro ojukaa 'rã pexaa py, teĩ ho'okue ndape'ui 'rã. Pendegui penerymba mburika'i re imondaa 'rã, ha'e ndojevyvei 'rã pendea py. Penerymba kuery vexa'i ogueraa ukapaa 'rã penderovaigua kuery pe. Ha'e

avave rei napendereraa jepeai 'rã.

³² Pendera'y ha'e penderajy kuery omboaxapaa 'rã amboae regua kuery pe. Ha'e nunga penderexa py ae pexa rire penema'endu'aa rupi pejexavai rei 'rã ára nhavõ. Ha'e rami teĩ pendepo py mba'eve ndapejapo kuaai 'rã.

³³ Pendeyvy rupi pamba'eapogue gui mba'emo aju oiko va'ekue ma peteĩ va'e regua kuery peikuaa e'ỹ va'e ho'upa 'rã. Ha'e vy penembojexavai ha'e penembojero'a rei 'rã ára nhavõ.

³⁴ Ha'e ramo peneakã vaipa 'rã mba'emo vai ete pexa rire.

³⁵ SENHOR penembojexavai 'rã ai vaikue karu penere-napy'ã ha'e peneretyma re oĩ va'e py. Ha'e va'e gui ma ndapekueravei 'rã, pendepy guive pendeapyte peve.

³⁶ — Ha'e gui SENHOR pendereraa uka 'rã penderuvix-averã pemoĩ va'ekue reve, pexa va'ety e'ỹ regua kuery pe, neĩ peẽ neĩ penderu kuery ma voi ndapeikuaai va'e regua pe. Ha'e py pendekuai 'rã amboae tuuete kuery yvyra ha'e ita gui rive ojapo pyre pe.

³⁷ Ha'e javi regua ikuai rupi SENHOR pendereraa ukaague rupi ha'e kuery onhemondyi 'rã pendegui, pendere ijayvu ha'e pendejojai rei 'rã okuapy.

³⁸ Mba'ety rupi mba'emo ra'yĩ penhotỹ reta teĩ mbovy'i 'rã pemono'õ, tuku ho'upa ramo.

³⁹ Uva voi penhotỹ reta vy pepena porã'i teĩ ndapey'ui 'rã hykue, neĩ napemono'õi 'rã hi'a, haxo'i ho'upa ramo.

⁴⁰ Pendeyvy ha'e javi rupi azeitona'y ikuai teĩ azeite ndaperekoi 'rã pendejee peikyty aguã, hi'a okuipa rã.

⁴¹ Pendera'y ha'e penderajy kuery pereko teĩ pendereve ndopytai 'rã, escravo-rã ogueraapaa rã.

⁴² Pendeyvy re yvyra ikuai ha'e ijaju okuapy va'e tuku-karu ho'upa 'rã.

⁴³ Penembyte py amboae regua ikuai va'e yvateve 'rã oje'oivy, ha'e rã peẽ ma pene'yvyĩve 'rã peje'oivy.

⁴⁴ Ha'e kuery mba'emo oiporuka 'rã pende'vy, teĩ peẽ ma ndaperekoi 'rã ha'e kuery pe peiporuka aguã. Ha'e kuery ikuai 'rã peneakã, ha'e rã peẽ ma peiko 'rã huguai.

⁴⁵ Kova'e ayvu vai ha'e javi ou 'rã pende'áry. Penembojexavai rei 'rã, pendere ojeupitypa vy penemokanhymba peve, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui rire, pende'vy ojapo uka ha'e ayvu oeja va'ekue ndapejapoi guive.

⁴⁶ Penembyte py mba'emo oiko va'e opyta 'rã mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã, ha'e peneramymino kuery pe voi, raka'e rã peve guarã.

⁴⁷ — Mba'eta SENHOR Penderuete perovy'a ha'e peayvua rupi ve'ỹ ixupe peiko, opa mba'e pereko teĩ,

⁴⁸ ha'e rire karuai, yuvei, pire reia ha'e opa mba'e oataa py 'rã peiko, penderovaigua kuery SENHOR ombou va'e pe ae. Pendeaju'y re ha'e omoĩ 'rã kanga ferro guigua penemomba peve.

⁴⁹ Pendere SENHOR ombou 'rã peteĩ regua kuery mombyry gui. Ha'e ramo yvy apy gui 'rã ou pojava taguato oveve ouvvy va'e rami. Neĩ ha'e va'e kuery ayvu ma voi napendu kuaai 'rã.

⁵⁰ Ha'e kuery ngova py oexa uka 'rã opoxya, neĩ peẽ kuery va'e regua tujakue'i omboete va'e'ỹ, neĩ kunumigue'i ma voi nomboaxyi 'rã.

⁵¹ Ha'e kuery ho'u 'rã penerymba ra'y kuery ha'e pende'vy gui mba'emo aju oiko va'ekue, omokanhymba peve. Ndoejai 'rã ha'yĩgue'i, uva rykue, azeite, neĩ penerymba vaka ha'e vexa'i ta'y'i aguã, omomba ete peve.

⁵² Peneretã ikuai va'e ojokopa 'rã, pende'vy ha'e javi rupi kora yvateve ha'e hatãve va'e pejeroviaague oitypa peve. Peneretã ikuai va'e ojokopa 'rã, pende'vy'rá SENHOR Penderuete ome'ẽ va'ekue ha'e javi rupi.

⁵³ Penderovaigua kuery pendejokopaa py penemoĩ vai ete ramo pe'u 'rã kyrĩgue pereko va'ekue, pendera'y

ha'e penderajy kuery SENHOR Penderuete pendeivy ome'ẽ va'ekue ro'okue ae.

⁵⁴ Avakue penembyte py porayvuve ha'e ojou porãvepy ikuai va'e teĩ hakate'ỹ 'rã guyvy, gua'yxy oayvu va'e, ha'e gui gua'y kuery okuave va'e pe,

⁵⁵ mba'eta ha'e kuery pe nomboja'oxei 'rã gua'y ha'e guajy kuery ro'okue ha'e ae ho'upa aguã, mba'eta tetã ha'e javi hovaigua kuery ojokopa ramo ixupe neĩ mba'eve'i ndopytai, oĩ vaia py ombojexavai rire.

⁵⁶ Ha'e kunhague penembyte py porayvuve ha'e ojou porãvepy ikuai va'e teĩ, porayvu ha'e ojou porãvepy vy neĩ yvy re nopyrõi va'ekue teĩ hakate'ỹ 'rã ome oayvu va'e, opi'a ha'e omemby pe,

⁵⁷ mba'eta hakate'ỹ 'rã omemby ryrukue ha'e ho'okue re, ha'e ae nhemi rupi ho'upaxe opa mba'e oata ramo, mba'eta tetã ha'e javi hovaigua kuery ojokopa vy ombojexavai ete 'rã.

⁵⁸ Xapy'a rei kova'e lei kuaxia para re oĩ va'e pejapo aguã napemoĩ, ha'e SENHOR Penderuete rery hexakãmba va'e renonde ndapejererokyjevei ramo

⁵⁹ pendere SENHOR ombou 'rã mba'eaxy vaikue, peneramymino kuery re guive. Ha'e va'e mba'eaxy vaikue ma tuvixa ha'e opa voi va'erã e'ỹ.

⁶⁰ Ha'e vy penemoingo axy 'rã mba'eaxy vaikue Egito pyguare regua pekyjea py. Ha'e ramo pendere ju 'rã oja oiny.

⁶¹ Pende'áry SENHOR ombou avi 'rã mba'eaxy ha'e mba'emo vaikue kova'e kuaxia lei oĩa re ipara noĩ va'e voi, penemokanhymba peve.

⁶² Ha'e ramo mboapy'i ete 'rã pendekuai, yva re jaxy-tata rami pendereta va'ekue teĩ, SENHOR Penderuete napenhe'ẽ rendui rire.

⁶³ SENHOR pendererovy'a vy penemoingo porã ha'e pen-

emboetave heravyague rami ae ju ovy'a 'rã penemokanhymbaa rupi, penemomba peve. Yvy penderekoarã peoa va'e gui pendep'e'apa 'rã.

⁶⁴ SENHOR penemoaĩmba 'rã ha'e javi regua mbyte rupi, yvy apy guive hovai re peve. Ha'e py ma peiko 'rã amboae tuuete peikuaa e'ỹ va'ekue pe, neĩ penderu kuery ma voi ndoikuaai va'ekue pe. Ha'e vy pembojerovia 'rã yvyra ha'e ita guigua rive.

⁶⁵ Ha'e gui neĩ ha'e va'e regua ikuaia rupi pendekuaia py ndapepytu'ui 'rã, neĩ pendepy opytu'u aguã ma voi ndapejoui 'rã, mba'eta ha'e py SENHOR ombou 'rã pendepy'a oryryipa, penderexa kangypa ha'e penenhe'ẽ py pe'a rive aguã.

⁶⁶ Penderekove okanhy rai'i 'rã, penerenonde nhimbo py omoxã mbyre rami. Ara py ha'e pyávy pekyjepa 'rã, ndapeikovei aguã re pepẽxaa py.

⁶⁷ Ko'ẽgue aipopeje 'rã: “Pytũ ma va'e rire ha'eve 'rãgue!” Ha'e gui pytũ'i jave ma “Aikore! Ko'ẽmba ma va'e rire ha'eve 'rãgue!” peje 'rã pekuapy, mba'eta pendepy'a re pendu 'rã pekyje reia, ha'e penderexa py nhomondyipa rei va'e pexa vy.

⁶⁸ SENHOR ojapo 'rã Egito katy kanoã guaxu py pendereraa jevy aguã, ha'e tape pendevy “Ndapeovei ma 'rã” he'iague rupi teĩ. Ha'e py ma penhevendexe 'rã penderovaigua kuery escravo-rã avakue ha'e kunhague, teĩ ndoikoi 'rã pendejoguaarã — he'i Moisés.

Irundykuea ma Moisés ijayvuague

29

Heta va'e kuery reve Nhanderuetete guexeve guarã ojapo pyauague

¹ Kova'e ayvu ma Moisés rupi SENHOR guexeve guarã Israel kuery reve ojapo va'ekue Moabe yvy re, ha'e kuery pe Horebe vvyty re oeja va'ekue áryve.

² Ha'e rami vy Moisés Israel kuery ha'e javi oenoĩmba vy aipoe'i:

— Peẽ kuery pexapa va'ekue Egito yvy re SENHOR ojapoague ha'e javi. Pexaa py ojapo Faraó re, hembiguai kuery ha'e ijyvy ha'e javi re.

³ Hexa pyrã tuvixa va'e penderexa py ae pexa va'ekue, mba'emo kuaa ukaarã ha'e iporã ete va'e.

⁴ Ha'e rami teĩ aỹ peve nome'ẽi pẽvy penekuraxõ py pejapyxaka ete aguã, neĩ penderexa py pexa aguã, neĩ pendeapyxa py mba'emo pendu aguã.*

⁵ Aipoe'i: “Quarenta ma'etỹ re tekoe e'ỹa rupi xee roguereko jave pendeao na'inhymai, neĩ pendepy regua ma voi nda'ivaipai.

⁶ Mbojape ndaperekoi va'ekue pe'u va'erã, ha'e vinho neĩ iro va'e voi ndapey'ui, peikuaa aguã xee ae SENHOR Penderuete aikoa”, he'i va'ekue.

⁷ Apy ju peju jave Hesbom pygua huvixa Seom ha'e Basã pygua huvixa Ogue voi ou nhandere opu'ã aguã, teĩ nhande kuery jaity karamboae.

⁸ Ha'e kuery yvykue re nhandepo'aka vy nhamboaxa Rúben kuery peguarã, Gade ha'e Manassés kuery pe.

⁹ Ha'e nunga rupi pendu porã ke kova'e ayvu guexeve guarã ojapo pyre regua. Pejapopa ete, peiko porã aguã opa mba'e pejapoa py.

¹⁰ — Ha'e gui aỹ peẽ kuery ha'e javive pene'aĩ SENHOR Penderuete renonde py: peẽ kuery va'e regua huvixa kuery, tujakueve ha'e yvatekueve, avakue Israel kuery regua ha'e javive,

---

* 29:4 Romanos 11.8

¹¹ ha'e gui pendera'y ha'e penderajy kuery, pendera'yxy ha'e amboae regua pendekuaia rupigua kuery, pendevy yxakã ayaaty ha'e yy reruaty kuery voi,

¹² pendejee pemoĩ aguã SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue rupi pendekuai aguã, ha'e aỹ pendevy oura reve ijayvua rupi.

¹³ Ha'e rami ojapo aỹ gui ojeupe guarã penemoingo aguã, ha'e Penderuete oiko aguã, pendevy ijayvuague rami vy, ha'e peneramoĩ kuery Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ouraague rami.

¹⁴ Ha'e gui peẽ kuery peguarã anho e'ỹ guĩ rami Nhanderuete reve guarã ajapo aura reve.

¹⁵ Aỹ apy SENHOR Nhanderuete renonde py pene'aĩ va'e reve, ha'e gui aỹ apy nhandereve ikuai e'ỹ va'e kuery reve voi.

¹⁶ — Mba'eta peikuaa ae ma Egito yvy re nhandekuai jave, ha'e gui yvy regua kuery yvy mbyte rupi jaaxa jave guare ha'e javi.

¹⁷ Pexa ha'e kuery pegua ojeguarua, mba'emo ra'angarã yvyra ha'e ita gui ojapo va'ekue. Pexa avi ha'e kuery mbyte rupi prata ha'e ouro guigua oguereko va'e,

¹⁸ ha'e rami vy peẽ kuery mbyte rupi oiko e'ỹ aguã neĩ pe-teĩve ava, kunha neĩ hoo pygua kuery, neĩ peẽ kuery va'e regua ma voi opy'a re omoĩ va'e SENHOR Nhanderuete gui ojepe'a vy yvy regua kuery ruete pe rive oiko aguã, peẽ kuery mbyte rupi oiko e'ỹ aguã mba'emo vai rapo, ha'e va'e gui henhoĩ aguã moã vaikue iro va'e.*

¹⁹ Avave rei kova'e ayvu vai oendu vy aipote'i eme ha'e ae opy'a py ojereroayvu porãa rupi rive: “Xee aiko porã 'rã, xepy'a py mba'emo vai oĩ va'e rupi aiko teĩ”, te'i eme, mba'eta oka'u ma teĩ oy'uvexea oendu va'e rami ijayvu.

* 29:18 “Mba'emo vai rapo” he'ia ma nhombojavy va'e re ijayvu vy (Hebreus 12.15).

²⁰ Ha'e va'e ma SENHOR ndoperdoai 'rãe. Ha'e rami 'rãgue py ha'e va'e ava pe SENHOR oexa uka 'rã ipoxya ha'e nda'evei etea. Hi'áry ombou 'rã ayvu vai kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi, ha'e SENHOR ombogue 'rã hery yva guy rupi gui.

²¹ Ha'e va'e ma SENHOR omboja'o 'rã Israel kuery regua ikuai gui ojexavai aguã, ayvu vai kova'e kuaxia re ombopara pyre ha'e javi rami vy.

²² — Ha'e ramo raka'eve rã ikuai va'e kuery omombe'u 'rã okuapy, peẽ kuery rire pendera'y ju ikuai va'e, ha'e amboae regua yvy mboae mombyry gui ou va'e voi. Mba'eta oexa 'rã kova'e yvy re mba'emo vai ha'e mba'eaxy vaikue oikoague, nhomoingo axyarã SENHOR ombou va'ekue.

²³ Mba'eta pendeyvy ha'e javi rupi okaipa 'rã enxofre ha'e juky ho'aague rami. Mba'eve rei nonhotÿai 'rã, neĩ ndai'avei 'rã, neĩ ka'aguy ma voi ndoikovei 'rã, tetã Sodoma ha'e Gomorra, Admá ha'e Zeboim SENHOR ojou vai vy opoxya rupi omombaague rami.

²⁴ Ha'e ramo ha'e javi regua aipoe'i 'rã okuapy: “Mba'e re nda'u SENHOR guĩ ramigua ojapo peva'e yvy re? Mba'e nunga káuxa py tu nami ete oexa uka opoxya?”

²⁵ he'i okuapy ramo ombovaia 'rã: “Mba'eta SENHOR tamoĩ kuery Ruete gui ha'e kuery herexaraipa rire, ha'e Egito yvy gui oguenoẽ vy guexeve guarã ojapo va'ekue gui ojepe'a ramo.

²⁶ Ha'e rami ojepe'a vy amboae tuuete kuery pe ikuai, ombojeroviapa rei okuapy, ha'e va'e tuuete ha'e kuery ndoikuaai va'ekue ri, ha'e SENHOR nombojerovia ukai teĩ.

²⁷ Ha'e nunga rupi ae kova'e yvy rovai SENHOR poxya hendy vy ombou ayvu vaipy kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi.

²⁸ Ha'e rami vy SENHOR opoxya reve oipe'apa ijyvy gui.

Ojou vai ete ha'e ombopagaxea oendu vy omombopa yvy mboae katy, aỹ jaexaa rami ae”, he'i 'rã ombovai vy.

²⁹ — Mba'eta mba'emo jaikuaa e'ỹ va'e ma SENHOR Nhanderuite pegua ae. Ha'e rã mba'emo oikuaa uka va'ekue ma nhandevy ha'e nhandera'y kuery pegua raka'e rã peve guarã, kova'e lei re ayvu oĩ va'e jajapopa aguã.

30

Omboaxy jevy aguã re ijayvuague

¹ — Raka'eve rã ha'e nunga ha'e javi ou 'rã pendere, ayvu porã ha'e ayvu vai, penerenonde amombe'u va'ekue voi. Ha'e ramo yvy regua kuery ikuaia mbyte SENHOR Penderuite penemomboague py penema'endu'a ju 'rã ha'e nungakue re.

² Ha'e gui peẽ ha'e pendera'y kuery reve pejevypa ju 'rã SENHOR Penderuite pe, penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py. Pejapyxaka ju 'rã ijayvua re, aỹ ajapo uka va'e rami vy.

³ Ha'e ramo SENHOR Penderuite penemboaxy nho vy penemoingo porã ju 'rã. Ha'e vy teĩgue ju 'rã penemboatypa heruvy yvy regua kuery mbyte penemoaĩague gui.

⁴ Yva mamõ rã ijapy rupi penemoxẽ va'ekue teĩ ha'e gui voi SENHOR Penderuite penemboatypa 'rã heruvy, ha'e gui ae 'rã pendereru.

⁵ Ha'e vy SENHOR Penderuite pendereraa 'rã yvy peneramoĩ kuery ikuaiaague py ae, peẽ kuery ju pendekuai aguã. Ha'e vy penemoingo porã vy peneramoĩ kuery gui voi penemboetave 'rã.

⁶ Ha'e vy penekuraxõ gui SENHOR Penderuite omboi 'rã mba'emo vai oĩ va'e, peneramymino kuery kuraxõ gui voi, penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py peayvu aguã SENHOR Penderuite, peikove aguã.

⁷ Ha'e gui penderovaigua kuery áry ae 'rã SENHOR Penderuete ombou kova'e ayvu vai ha'e javi, pendere ija'e e'ỹ va'e penembojexavaiare kuery re ju oiko aguã.

⁸ Ha'e rami rire SENHOR ijayvua re pejapyxaka ju vy pejapo 'rã ojapo uka va'ekue aỹ xeayvua ha'e javi.

⁹ Ha'e ramo SENHOR Penderuete ojapo 'rã pendepo py mba'emo pejapo va'e oiko porã aguã rami, pendera'y ha'e penderajy kuery itui'ia py, penerymba kuery ta'y'ia py, mba'ety rupigua hi'a porã aguã pendekuai porã aguã rami. Mba'eta teĩgue ju SENHOR pendererovy'a 'rã penemoingo porã aguã, peneramoĩ kuery oguerovy'aague rami,

¹⁰ xapy'a rei SENHOR Penderuete ayvu re pejapyxaka vy ojapo uka va'ekue ha'e ayvu kova'e kuaxia re ipara oiny va'e ha'e javi pemoĩ porã ramo, ha'e penekuraxõ ha'e penenhe'ẽ ha'e javi py SENHOR Penderuete peguarã ju pejeko rerova ri ramo.

¹¹ — Mba'eta kova'e ayvu aỹ pendevy amboaxa va'e ma haxy vaipa va'e'ỹ, neĩ pendegui mombyry e'ỹ oĩ.

¹² Mba'eta yva re e'ỹ oĩ, aipopeje aguã: “Mava'e nda'u oo 'rã yva re, nhandevy ogueru vy omombe'u aguã, jajapo kuaa aguã rami?” peje e'ỹ aguã.

¹³ Neĩ ye'ẽ rovai re e'ỹ guive ayvu oĩ, aipopeje aguã: “Mava'e nda'u nhanderekovia oaxa 'rã yy rovai re ogueru vy nhandevy omombe'u aguã, jajapo kuaa aguã?” peje e'ỹ aguã.

¹⁴ Mba'eta kova'e ayvu ma pendea'i py oĩ, pendejuru py pemombe'u kuaa, ha'e pendepy'a py peikuaa va'e ae, pejapo kuaa aguã.*

Tekove e'ỹ vy manoa oiporavo ukaague

---

* 30:14 Romanos 10.5-10

¹⁵ — Ma'ê, aỹ penerenonde xee amoĩ tekove mba'emo porã reve, ha'e gui manoa mba'emo vai reve.

¹⁶ Xapy'a rei aỹ kova'e ayvu ajapo uka va'e pemoĩ porã vy, ha'e SENHOR Penderuete peayvu vy ixuguigua tape rupi peiko, ha'e gui ojapo uka va'ekue, ayvu ha'e 'arandua rupigua pemoĩ porã ri vy peikove ha'e penderetave 'rã, mba'eta SENHOR Penderuete penemoingo porã 'rã yvy pendekuai aguã peoague py.

¹⁷ Ha'e rami teĩ xapy'a rei pendepy'a py pejepe'a vy ndapejapyxakaxevei 'rã, ha'e pendererovaa rã tuuete mboae pemboete, ha'e kuery pe ju peiko aguã ramo,

¹⁸ ha'e ramo aỹ amombe'u porã ma voi anhetẽ pemano 'rã. Napendekuai arei 'rã yvy Jordão yakã rovai re peaxaague py.

¹⁹ Aỹ gui ma aenoĩ yva ha'e yvy penderovai xeayvua moma'endu'aarã. Mba'eta penerenonde amoĩ tekove ha'e manoa, ayvu porã ha'e ayvu vai. Peiporavo ha'vy tekove peikove aguã, peẽ ha'e pendera'y kuery.

²⁰ Peayvu tema SENHOR Penderuete. Pejapyxaka ijayvua re, hexeve peiko aguã. Mba'eta ha'e rami vy 'rãe peikove ha'e peiko puku yvy peneramoĩ kuery pe SENHOR oura reve ome'ẽ aguã re ijayvuague py, Abraão, Isaque ha'e Jacó pe ae — he'i Moisés.

Opa vygua omombe'uague

31

Moisés rire Josué ju joguerekoarã oiko aguã re ijayvuague

¹ Pova'e ayvu Moisés omombe'u Israel kuery ha'e javi pe.

² Ha'e vy aipoe'i:

— Kova'e ára ma cento e vinte ma'etỹ ma areko. Aỹ nda'evevei aẽ ha'e aike ju aguã, SENHOR ae xeivy ijayvuague rami: “Ndee ndereaxai 'rã Jordão yakã”, he'i.

³ SENHOR Penderuete ae oaxa 'rã penerenonde rupi. Ha'e ae omomba 'rã amboae regua kuery penerenonde gui, peẽ kuery ju pendekuai aguã. Josué ma oaxa 'rã penerenonde rupi, SENHOR ijayvu ma voiague rami vy.

⁴ Ha'e kuery re SENHOR ojapo 'rã amorreu pygua huvixa Seom ha'e Ogue re ojapoague rami. Ha'e va'e kuery ma omomba va'ekue, ijyvy voi.

⁵ Ha'e gui penerenonde ikuai va'e kuery ma pendepo py SENHOR omboaxa ma ramo ha'e kuery re pejapo 'rã pëvy ajapo uka ma voiague ha'e javi rami vy.

⁶ — Penembaraete ha'e pendepy'a guaxu. Pkyje eme, ha'e kuery pexa vy penhemondyi eme guive, mba'eta SENHOR Penderuete ae oo 'rã pendereve. Napenderejai 'rã, napenepytyvõ e'ÿi 'rã guive — he'i.*

⁷ Ha'e gui Moisés oenoĩ Josué, ha'e vy Israel kuery ha'e javi renonde py aipoe'i ixupe:

— Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke. Mba'eta kova'e kuery reve reo 'rã yvy SENHOR oura reve nhaneramõĩ kuery pe ome'ẽ aguã re ijayvuague py. Ha'e rami vy ndee reraa 'rã ha'e py ikuai aguã.

⁸ SENHOR ae 'rã oo nerenonde rupi. Ha'e ma oiko 'rã ndereve. Nanderejai 'rã, naneipytyvõ e'ÿi 'rã. Ekyje eme, enhemondyi eme guive — he'i.

Sete ma'etÿ ojeupity nhavõ heta va'e kuery pe lei ogueroayvua aguã re ijayvuague

⁹ Kova'e lei ae Moisés ombopara va'ekue. Ha'e gui Levi ramymino kuery sacerdote ikuai va'e pe ju omboaxa, SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryruraaty kuery pe, ha'e Israel kuery mongetaaty kuery ha'e javi pe.

¹⁰ Ha'e kuery pe Moisés ojapo uka vy aipoe'i:

---

* 31:6 Hebreus 13.5

— Sete ma'etỹ opa'ia py kuerei, ma'etỹ oreveague pem-boguepa aguã ojeupity nhavõ, ngaru oguy'i py pendekuai aguã regua oiko jave,

¹¹ Israel kuery ha'e javi ojexa uka 'rã okuapy SENHOR nguuete renonde. Ha'e va'e jave py peroayvu 'rã kova'e kuaxia para lei oĩa va'e, henda SENHOR oiporavoague py ae.

¹² Ha'e rami vy pemboatypa 'rã heta va'e kuery: avakue, kunhague, kyrĩgue ha'e amboae regua penderekoa rupi ikuai va'e, ha'e kuery oendu vy oikuaa aguã, ha'e SENHOR Penderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, ha'e ayvu kova'e lei regua ojumpa aguã,

¹³ pendera'y kuery lei oikuaa e'ỹ teri va'eri oendu vy oikuaa avi aguã SENHOR Penderuete renonde ojererokyjea rupi ikuai aguã, Jordão yakã rovai re yvy peoague py peikoa pukukue re.

Raka'eve rã Israel kuery nonhe'ẽ renduvei 'rãa re ijayvuague

¹⁴ Ha'e gui SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Ma'ẽ, ovaẽ rai'i ma remano aguã ára. Enoĩ ha'vy Josué, ha'e vy pejexa uka 'rã oguy nhemboaty oĩaty py, ixupe aeja aguã ojapo va'erã — he'i ramo Moisés ha'e Josué jogueraa vy ojexa uka oguy nhemboaty oĩaty py.

¹⁵ Ha'e py SENHOR ojekuaa arai rupi, hokẽ áry rupi opyta oiny.

¹⁶ SENHOR aipoe'i Moisés pe:

— Ma'ẽ, ovaẽ rai'i ma neramoĩ kuery reve repytu'u aguã. Ha'e va'e rire kova'e kuery opu'ã vy itavy rei 'rã okuapy, amboae regua tuuete kuery pe 'rã ikuai, yvy oje'oiague mbyte py. Ha'e rami vy xegui ojepe'apa 'rã oje'oivy, xereve guarã ha'e kuery reve ajapo va'ekue ombovaipa vy.

¹⁷ Ha'e va'e jave py xepoxya hendy 'rã ha'e kuery rovai. Ha'e vy naipytyvõvei 'rã, ha'e kuery pe ndajexa ukai 'rã omombaa aguã. Ha'e kuery áry mba'emo vai ha'e ikuai axy aguã ou reta ramo ijayvu 'rã: “Nhanderujete orembyte py noĩvei ramo e'ỹ teve ha'e rami ete oiko orere?” he'i 'rã okuapy.

¹⁸ Ha'e va'e jave anhetẽ ete ha'e kuery pe ndajexa ukai 'rã, opa marã rei ikuaiague re, amboae regua tuuete kuery re rive ovapa rire.

¹⁹ Ha'e ramo pembopara kova'e mboraei pendejeupe ae, ha'e pembo'e Israel kuery ha'e javi oporaei aguã rami, Israel kuery rovai xeayvua moma'endu'aarã opyta aguã.

²⁰ Mba'eta xee araa 'rã xeavgua kuery yvy kamby ha'e ei oata e'ỹa py, tamoĩ kuery pe aura reve ame'ẽ aguã re xeayvuague rami vy. Ha'e ramo ha'e kuery okaru porã vy hevayatã ha'e ikyrapa 'rã. Ha'e gui ma ovapa 'rã amboae regua tuuete kuery re xembopoxy aguã rami, xereve guarã ajapo va'ekue ombovaipa vy.

²¹ Ha'e gui opa marã ikuai axy ha'e ojexavai ramo, ha'e jave py kova'e mboraei rupi ima'endu'a 'rã mba'e re pa ha'e kuery rovai aikoa re, mba'eta hamymino kuery oporai riae 'rã. Mba'eta aikuaa ha'e kuery py'a re aỹ voi oĩ va'e ha'e javi, yvy aura reve ame'ẽ aguã re xeayvuague py araa e'ỹ re ma voi — he'i.*

²² Ha'e va'e árave Moisés ombopara kova'e mboraeirã ha'e javi, ha'e vy ombo'e Israel kuery oporaei aguã.

²³ Ha'e gui Num ra'y Josué ojapo va'erã re SENHOR ijayvu vy aipoe'i:

— Nembaraete ha'e ndepy'a guaxu ke, mba'eta ndee reraa 'rã Israel kuery yvy ame'ẽ aguã re aura reve xeayvuague py. Ha'e ramo xee aiko 'rã ndereve.

---

* 31:21 “Kova'e mboraei” he'ia ma 32 py oĩ.

Hyru yvýry kuaxia lei oĩa omoĩa aguã re ijayvuague

²⁴ Kuaxia re Moisés ombopara ayvu kova'e lei regua ha'e javi.

²⁵ Ijayvu guive levita kuery SENHOR guexeve guarã ojapo va'ekue ryru reraa kuery pe. Ha'e vy aipoe'i:

²⁶ — Pejopy ke kova'e kuaxia lei oĩa, ha'e pemoĩ porã SENHOR Penderuete guexeve guarã ojapo va'ekue ryru oĩaty yvýry, ha'e py itui riae aguã mba'e re pa penderovai oikoa kuua ukaarã.

²⁷ Mba'eta xee aikuaa ae ma pendevai reia ha'e peneakã ratãa. Mba'eta aỹ peẽ kuery reve xee aiko teri jave SENHOR rovai rupi pendekuai rire, amano rire katuve ma ha'e ramive 'rã pendekuai.

²⁸ Pemboatypa ke xerenonde rupi peẽ kuery regua nhomongeta va'ety ha'e penderuvixa kuery, ha'e kuery apyxa py xeayvu aguã pova'e ayvu rupi. Ha'e vy xee aenoĩ yva ha'e yvy ha'e kuery rovai xeayvua moma'endu'aarã.

²⁹ Mba'eta xee aikuaa porã amano rire opa marã rei pendekuai 'rãa. Pejepe'apa 'rã tape xee rombo'eague gui. Ha'e rami vy opaa ára py kova'e ayvu vai penderupity 'rã, mba'eta SENHOR renonde pejapo vai, pendepo py pejapo va'ekue py peko a'ã rei rire, ipoxy aguã rami.

Moisés mboraeirã re nhombo'eague

³⁰ Ha'e ramo Israel kuery ha'e javi pe Moisés ombo'e pova'e ayvu mboraeirã:

32

¹ — Yva, xeayvu rã ejapyxaka ke ndeapyxa py.

Yvy, endu ke xejuru gui ayvu oẽ va'e.

² Xe'arandua ma opa rupi too oky otykya rami,

xeayvua tanhomoingo porã yxapy yvy omoakã rami,

nhuũ áry oky rayvi'i, ha'e mba'ety áry rupi otykya rami.

- ³ Mba'eta amombe'u porãve 'rã SENHOR rery.
Amboyvate ete 'rã Nhanderuetete.
- ⁴ Ha'e ma itaova! Ha'e ojapo va'e ma ha'evea ramigua
meme,
oikoa ha'e javi rupi oexa uka gueko porãa.
Nhanderuetete ma ojeroviapy, hexe noĩ 'rã mba'emo
vai.
Heko porã va'e vy ha'evea rami joguereko.
- ⁵ Ha'e rã peẽ kuery ma hovai rupi pendekuai, ojeroviaa
rupi e'ỹ.
Ha'e rami vy ta'y kuery regua e'ỹ ma peiko,
ha'e rã iove ramigua rive.
Peẽ kuery ma ha'eve e'ỹa rami pendekuai teko vai
rupi.
- ⁶ Ha'e rami ete teve pemboekovia SENHOR pendererekoa
re,
inhakã porã e'ỹ ha'e oikuaa e'ỹ rei va'e peiko va'e?
Ha'e'ỹ nda'u Penderu ojeupe guarã pendejoguaare,
penemoingoare ha'e penemombaraetea?
- ⁷ Penema'endu'a ke ára ymave rupi oiko va'ekue re,
peikuaa pota na ma'etỹa oaxapa rei ma va'ekue rupi
ikuai va'ekue re.
Peporandu ke penderu kuery pe, ha'e ramo
omombe'u porãve 'rã.
Penemongeta va'ety kuery pe peporandu rã
omombe'u avi 'rã.
- ⁸ Mba'eta Yvate ete va'e yvy regua ikuai aguã ome'ẽ-me'ẽ
raka'e,
avakue ra'y kuery joegui omboja'o vy.
Ha'e va'e jave py oa'anga raka'e ha'e kuery rekoarã,
Israel ra'y kuery regua mbovy pa ikuaia rami vy.
- ⁹ Mba'eta SENHOR pegua oĩ va'e ma ixupegua kuery,
Jacó kuery ae ikuai ixupegua regua.
- ¹⁰ Yvy ipirupa reia py ojou va'ekue ojeupe guarã,

peteĩ henda tekoa e'ỹa hi'ãgue-'ãgue nhendua py.
Ha'e vy ojoko herekovy vy opena ha'e kuery re,
opena porã imoiny guexa ra'yĩ re rami ae.

- ¹¹ Taguato minha gua'y kuery ombo'e vy
ha'e kuery áry rupi oveve oikovy va'e rami,
opepo oipyo vy ojopy imoiny vy opepo áry ogueraa
va'e rami,
- ¹² ha'e rami ae SENHOR nhanderereko, ha'e anho'i.
Hexeve ndoikoi amboae regua tuuete.
- ¹³ Ha'e vy vyty áry rupi ojapo kavaju árygua rami oje'oi
aguã rami.
Ojapo mba'ety rupi ikuai va'e gui okaru okuapy aguã
rami,
ei itaova re ikuai va'e oipyte aguã, ha'e azeite itaty
reia rupi ikuai va'e,
- ¹⁴ vaka kamby kekue, vexa'i kamby gui,
ha'e gui vexa ra'y kyrakue,
kavara ha'e kavara ava Basã py ikuai va'e gui,
trigo porãgueve va'e gui ae.
Ojapo uva rykue oy'u aguã rami, pytã porã va'e.
- ¹⁵ Ha'e rami teĩ hymba hembiaiyvu va'e ikyrapa ma vy
opyvoi hexe.
Ikyrapa, tuvixapa, oguerekopa ma vy
hexaraipa Nhanderuete imoingoare gui,
ndoipotavei itaova gueraa jepeare.
- ¹⁶ Mba'eta amboae regua tuuete re rive ha'e kuery oo vy
ojapo SENHOR nda'evei etea oendu aguã rami,
ojeguarupy omboetea py ombopoxy.
- ¹⁷ Anha kuery pe rive ome'ẽ okuapy mba'emo, Nhan-
deruete pe e'ỹ.
Amboae regua tuuete ndoikuaai rei va'ety pe,
tuuete ojapoa pyau va'ekue pe,
tuu kuery omboete va'ety pe e'ỹ.
- ¹⁸ Hexaraipa okuapy itaova ha'e kuery re ta'y va'e gui,

- nguuete imoingoare gui ae hexarai.
- 19 Ha'e nunga SENHOR oexa vy nopenavei,
ta'y kuery ha'e tajy kuery ombopoxy rire.
- 20 Ha'e vy aipoe'i: "Ha'e kuery pe ndajexa ukavei 'rã.
Aexa 'rã opaa py ha'e kuery re oiko va'e.
Mba'eta ha'e kuery ma teko vai rupi ikuai va'erã ae,
ta'y kuery ojeroviapy e'ỹ.
- 21 Ha'e rami vy nguuete pe rai'i ra'aga e'ỹ ikuai vy xeapo
nda'evei etea aendu aguã rami,
mba'emo ra'angaa pe rive ikuai vy xembopoxy.
Ha'e nunga rupi xee ju ajapo 'rã ha'e kuery nda'evei
etea oendu aguã rami peteĩ regua e'ỹ ikuai va'e
arua py,
inhakã porã e'ỹ va'e regua arekoa py xee ajapo 'rã
ha'e kuery ivai aguã rami.*
- 22 Mba'eta xepoxya rupi amoendy 'rã tata
manoa guyve katy peve hendy va'erã.
Ha'e va'e omomba 'rã yvy ha'e mba'ety ikuai va'e,
yvyty guy rupi peve 'rã amoendy.
- 23 Ha'e kuery rovai heta 'rã ambou mba'emo vai.
Xeru'y amombo 'rã ha'e kuery re.
- 24 Ha'e ramo okanhymba 'rã karuai gui,
omano 'rã pire raku ha'e mba'eaxy vaikue gui.
Ha'e kuery rovai ambou 'rã mymba haĩmba rei va'e,
ha'e mboi vaikue yvy ku'i rupi onhembotyryry va'e.
- 25 Oka rupi omanomba 'rã kyxe gui,
ha'e rã ngopy rupi ma ho'apa 'rã nhemondy gui,
kunumigue ha'e kunhataĩgue,
kyrĩgue'i okambu'i ha'e tujakue hi'a xiĩmba'i va'e
voi.
- 26 Xee aipoa'e 'rãgue opa rupi romoãimba aguã rami,

---

* 32:21 1 Coríntios 10.22, Romanos 10.19

- ajapo 'rãgue pendere avave ima'endu'aa ve'ỹ aguã rami,
- 27 va'eri xee ndaipotai penderovaigua kuery ovy'a rei, penderovaigua kuery ojekore vy aipoe'i e'ỹ aguã: 'Nhandepo py ae jaity, SENHOR e'ỹ rima ha'e nunga ha'e javi ombou va'ekue', he'i okuapy e'ỹ aguã.
- 28 Mba'eta xevygua kuery ma imongetaarã va'e'ỹ merami ikuai, ha'e kuery re noĩ 'arandu.
- 29 Ha'e kuery ma hi'arandu va'e tamo ra'e ikuai! Ha'e rami va'e rire ma oikuaa 'rãgue ha'e nunga, oikuaa pota 'rãgue opa taa re.
- 30 Mba'exa vy tu peteĩ'i va'eri ha'e kuery va'e regua mil omondyi, e'ỹ vy mokoĩ'i va'e dez mil omondyi. Ha'e kuery repyarã itaova oĩ va'ekue oeja ramo ae oiko ha'e rami, ha'e jopo py SENHOR omboaxa ramo.
- 31 Mba'eta hovaigua kuery pegua itaova ma nhande'itaova rami e'ỹ, nhanderovaigua eteve voi oikuaa.
- 32 Mba'eta ha'e kuery uvaty ma Sodoma py ikuai va'e ramigua, ha'e imba'ety ma Gomorra regua. Ha'e kuery uva ma veneno rami jojukaarã, ha'e ijaju va'e voi iro va'e meme.*
- 33 Ha'e kuery uva rykue ma onhembotyryry va'e veneno rami iro va'e, mboi guigua rami ete nda'evei va'e.
- 34 Ha'e rami aguã ma xejee e'ỹ ri ty'y amoĩ imoiny, mba'emo moĩ porãaty py rami?

* 32:32 Uvaty re ijayvua py Israel kuery re ae ijayvu, ha'e rã uva'a ma ha'e kuery reko porãrã va'ekue.

- 35 Mba'eta anhombopaga aguã rami aiko mba'emokue
 amboekovia vy,
 ha'evea ára py ha'e kuery onhepyxanga jave.
 Mba'eta ovaẽ rai'i ma ha'e kuery ojexavai aguã ára,
 ha'e kuery renonderã ou pojava.”
- 36 Mba'eta SENHOR oikuaa pota 'rã ojepegua kuery re,
 ha'e vy omboaxy 'rã guembiguai kuery,
 ha'e kuery mbaraeteague opa ma ovya ha'e oexa vy,
 mba'eta ha'e kuery va'e regua nonhenduvei 'rã, es-
 cravo ha'e escravo e'ỹ va'e ma voi.*
- 37 Ha'e ramo aipoe'i 'rã: “Mamo tu ikuai tuuete ramigua
 pemboete va'ekue,
 ha'e itaova re pejeroviaa va'ekue?
- 38 Ha'e va'e tuuete kuery nda'u ho'u 'rã mba'emo kyra
 peme'ẽ va'e,
 ha'e oy'u 'rã vinho peme'ẽ va'e?
 Ha'e kuery ae ha'vy topu'ãmba penepytyvõ aguã,
 peẽ kuery penhemi atyrã ojeapo vy!
- 39 Pexa ke aỹ, xee ae, xee anho'i aiko.
 Amboae regua tuuete ndoikoi, xee e'ỹ vy.
 Xee ma ajojuka ha'e anhomoiingove 'rã.
 Xee anhomoiingo axy ha'e anhomonguera ju 'rã.
 Ndoikoi guive xepo py ho'a va'ekue reraa jepearã.
- 40 Yvate katy xepo aupi reve
 xee ae rekove opa va'erã e'ỹ rupi aura vy aipoa'e:
- 41 Xekyxehendyrei va'e aĩmbe'e,
 ha'e xepo'akaa rupi aikuaa pota vy
 ambopaga 'rã xerovaigua kuery,
 amboekovia 'rã xere nda'ija'ei va'e kuery ojapoague.
- 42 Ajapo 'rã xeru'y tuguy omoẽ aguã rami,
 (xekyxehendyrei voi omomba 'rã ho'o,)

---

* 32:36 Romanos 12.19, Hebreus 10.30

omanogue ha'e ombo'a pyre kuery ruguy,
penderovaigua kuery akã hi'a vuku va'e regua voi",
he'i.

⁴³ Amboae regua kuery, perovy'a ke ixupegua kuery,
mba'eta SENHOR nhombopaga 'rã guembiguai kuery
ruguy omoëa ague re,
ombopaga 'rã hovaigua kuery,
ha'e vy oiky'a'o ju 'rã ojepegua kuery yvy.*

⁴⁴ Ha'e va'e ayvu mboraei regua ha'e javi Moisés
omombe'u heta va'e kuery remiendurã, Num ra'y Josué
reve.

⁴⁵ Ha'e va'e ayvu rupi Israel kuery pe Moisés ijayvupa ma
rire

⁴⁶ aipoe'ive ju:

— Penekuraxõ re pemoĩ porã 'rã ayvu aỹ penembyte
amombe'u va'e ha'e javi, pendera'y kuery pe pejapo uka
aguã kova'e lei re ayvu oĩ va'e ha'e javi.

⁴⁷ Mba'eta pova'e ma pendevy ayvu rive e'ỹ, ha'e rã
penemoingovearã ae. Pova'e ayvu rupi vy ae 'rã peiko
pukuve pendevyrã Jordão yakã rovai re peaxa ma vy
pendekuaia py.

Moisés rekove opa ma aguã ára pyguare

*Nebo vvyty apyte gui Moisés Canaã vvy oexa aguã re
ijayvuaque*

⁴⁸ Ha'e va'e árave SENHOR ijayvu Moisés pe. Ha'e vy
aipoe'i:

⁴⁹ — Eẽ ke Abarim vvyty rupi Nebo vvyty peve. Ha'e
va'e ma Moabe vvy re oĩ Jericó rexei'i katy. Ha'e vy rexa
'rã Canaã vvy, Israel kuery rekoarã ame'ẽ va'ekue.

⁵⁰ Ha'e gui vvyty reẽague áry ae 'rã remano, ha'e rã
nenhe'ẽ heraa 'rã neramoĩ kuerya py, nderyke'y Arão Hor

---

* 32:43 Romanos 15.10, Hebreus 1.6

yvyty py omano rã inhe'ẽ tamoĩ kuerya py heraa ague rami avi.

⁵¹ Mba'eta peẽ naxenhe'ẽ rendui va'ekue Israel kuery mbyte, Meribá yakã katy'i Cades re, Zim tekoa e'ÿa py. Mba'eta Israel kuery mbyte py ndapeikuaa ukai iky'a e'ÿ va'e aikoa.

⁵² Ha'e rami vy yvy nerenonde oĩ va'e rexa rive 'rã, nerevaẽi 'rã Israel kuery yvyrã ame'ẽ va'ekue py.

33

Moisés jogueroayvu porãague

¹ Po rami ma Nhanderujete remimbo'e Moisés omano ta jave ogueroayvu porã Israel kuery.

² Ha'e vy aipoe'i:

— SENHOR ma Sinai yvyty katy gui ou vy
 ha'e kuery pe ojekuaa Seir katy gui ko'ẽmba'i ouvya rami,
 Parã yvyty guive hexakãmba ouvya.
 Mbovy rei e'ÿ ojeupegua iky'a e'ÿ va'e kuery reve ou.
 Oiporu kuaa regua re tata rami ojekuaa ha'e kuery pegua lei.

³ Anhetẽ ete ae ra'e reayvu heta va'e kuery.
 Ndevygua kuery iky'a e'ÿ va'e ndepo py meme ikuai.
 Ndepy yvy'iry ha'e kuery onhemboja okuapy vy onhembo'e uka 'rã ndeayvua re.

⁴ Moisés ombopara va'ekue
 Jacó guigua kuery peguarã lei.

⁵ Ha'e gui SENHOR ae oĩ guembiayvu kuery ruvixarã,
 ha'e kuery regua yvatekueve onhemboatya py,
 Israel kuery regua ha'e javi reve.

⁶ — Rúben kuery ma tokuave, tomanomba eme.
 Ha'e va'e regua avakue mbovy'i e'ÿ ta'ikuai.

⁷ Judá kuery renonderã ma po rami omombe'u:
 — SENHOR, endu ke Judá kuery ojerurea,

epena heta va'e kuery ikuaia py ju ojevvy aguã rami.*
 Ndepo py ke ejoguero'a ha'e kuery repya rupi,
 eipytyvõ hovaigua kuery rovai rupi.

⁸ Ha'e gui Levi kuery va'e regua pe aipoe'i:

— Xeruete, Tumim ha'e Urim rupi ejekuaa uka ke
 ndevygua ava ojeroviapy va'e pe.
 Ha'e va'e reko ma Massá py reikuaa porã raka'e,
 ha'e Meribá yakã py ixupe ndeayvu ete.†

⁹ Ha'e va'e ma oxy ha'e nguu pe aipoe'i va'ekue
 peteĩgüeve oexa e'ỹa rami,

neĩ gúyvy kuery oexa e'ỹ va'ekue,
 gua'y kuery re voi openaa rupi ndoikoi.
 Ha'e rami 'rãgue py ojee omoĩ porã ndeayvuague,
 ha'e ndereve guarã rejapo va'ekue rupi anho oiko.‡

¹⁰ Ha'e vy ne'arandua re ombo'e oikovy Jacó kuery,
 Israel kuery ombo'e ndeguigua lei re.

Oapy avi heakuã porã va'e rejou porã aguã,
 mymba kuery voi oapy ndevygua altar áry.

¹¹ SENHOR, emoingo porã ke ha'e kuery imbarate aguã,
 erovy'a avi opo py ojapo va'e.

Ha'e rã emoingo axypa ha'e kuery re ija'e e'ỹ vy
 opu'ã rei va'e,
 raka'eve rã opu'ã ve'ỹ aguã.

¹² Ha'e gui Benjamim kuery va'e regua pe ma aipoe'i:

— SENHOR rembiayvu oĩ porã ete 'rã hexeve.

Ára nhavõ SENHOR opena porã 'rã.
 Ha'e ramo opytu'u 'rã ijyva áry rupi.

---

* 33:7 Judá kuery va'e regua ma heta va'e kuery renonde 'rã oje'oi joe opu'ã aguã katy (Números 2.9). † 33:8 Apy ma ijayvu sacerdote yvateve Levi regua oiko va'e re. Sacerdote jypygua ma Arão ae oiko raka'e. Ha'e gui Tumim ha'e Urim ma sacerdote kuery mba'ekuaa-arã oĩ (Êxodo 28.30). ‡ 33:9 Levi kuery ma pavẽ gui oayvuve Nhanderuete ayvu (Êxodo 32.25-29).

- 13 Ha'e gui José kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
 — SENHOR tomoingo porã pendeyvy,
 yva gui ho'a va'e iporãgueve py,
 yxapy ha'e yy yvy guy rupi oĩ va'e py guive,
- 14 kuaray omboaju va'e iporãgueve,
 ha'e jaxy nhavõ hi'a va'e py,
- 15 ha'e gui yvyty ymave guare,
 ha'e yvy'ã raka'eve rã peve oĩ va'e rupi henhoĩ
 porãgueve va'e py,
- 16 yvy gui oiko va'e iporãgueve va'e ha'e javi py,
 yvyra'a iporãgueve va'e py voi.
 Ha'e nunga ha'e javi tou José kuery re,
 tyvy kuery yvateve va'e rã. §
- 17 Ha'e kuery ipo'aka 'rã vaka jypy guare va'e rami,
 hakua ma vaka ka'aguy regua rakua rami.
 Ha'e va'e py ma ipo'aka 'rã yvy regua ha'e javi re,
 yvy apy peve voi.
 Ha'e rami ae mbovy e'ỹ ta'ikuai Efraim
 ha'e Manassés regua kuery.
- 18 Ha'e gui Zebulom kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
 — Pevy'a ke Zebulom kuery, ye'ẽ rembe rupi peoa py,
 ha'e peẽ Issacar kuery voi pendekoa py peĩa rupi.
- 19 Ha'e kuery mokoĩ regua ma oenoĩ 'rã amboae regua
 kuery yvyty áry oupa aguã.
 Ha'e py ma Nhanderujete pe ome'ẽ 'rã ha'evea
 ramigua.
 Mba'eta ha'e kuery okaru porã 'rã ye'ẽ rupigua re,
 ha'e mba'emo iporãve va'e ita ku'ia guýry oĩ va'ekue
 gui.*
- 20 Ha'e gui Gade kuery va'e regua pe ma aipoe'i:

§ 33:16 José ramymino kuery ma mba'emo ojopy retave aguã rami ikuai (1 Crônicas 5.1). * 33:19 Zebulom kuery ma ye'ẽ rembe rupi ikuai raka'e.

- Tovy'a porã Gade kuery yvyrã omboetavea rupi.
Ha'e kuery ma guary kunha rami 'rã ikuai,
jojyva ha'e nhoakã omboa'ypaa rupi.
- 21 Ha'e vy omba'erã ojopy 'rã iporãve va'e,
huvixa kuery peguarã ha'e py omoĩ porã mbyre.
Ha'e vy heta va'e kuery renonde rupi oguata vy
ojapo 'rã SENHOR oipotaa ha'evea ramigua,
Israel kuery re ijayvuague rami vy.
- 22 Ha'e gui Dã kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Dã kuery ma guary'i
Basã gui opo va'e rami 'rã ikuai.
- 23 Ha'e gui Naftali kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Naftali kuery ma SENHOR omoingo porãa rupi 'rã ovy'a
okuapy.
Opa mba'e py SENHOR ogueroayvu porãa rami vy
hekoa 'rã yupa rupi, kuaray puku-a katy.
- 24 Ha'e gui Aser kuery va'e regua pe ma aipoe'i:
— Aser kuery ma ta'ikuai porãve Jacó ra'y kuery ikuaia
mbyte.
Tyvy kuery rembiayvuve toiko,
ha'e ipy rupi tomoakỹ azeite py.
- 25 Ha'e kuery retã rokẽ jokoia ma ferro ha'e overa va'e
guigua toĩ.
Ta'ikuai porã okuave teria ja.
- 26 — Hembiaiyvu peiko va'e, Penderuete ramigua mboae
ndoikoi.
Yva áry rupi ha'e ou 'rã penepytyvõ aguã,
yvatevea rupi ou arai áry.
- 27 Nhanderuete imarã e'ỹ va'e re ae 'rã pendekoa,
ha'e ramo ojyva áry rupi penekuavã 'rã raka'e rã
peve guarã.
Penerononde katy gui oipe'a 'rã penderovaigua
kuery

“Pemomba katu”, he'i vy.

²⁸ Ha'e ramo Israel kuery ikuai porã 'rã,
Jacó ramymino kuery, ygua oĩ ae'i va'e rami 'rã ikuai,
yvy mba'emo aju ha'e vinho oĩa va'e re.
Yva gui ma ho'a 'rã yxapy imoakỹarã.

²⁹ Israel kuery, pevy'a ete 'rã!
Marã ramigua tu ikuai peẽ kuery ramigua?
SENHOR ogueraa jepe va'e peiko.
Ha'e ma mba'emo vai jokoã oĩ penepytyvõarã,
ha'e kyxe penembopo'akaarã.
Ha'e rami rire penderovaigua kuery ma peipotaa
rami meme 'rã ikuai,
ha'e rã peẽ ma pepyrõ 'rã ha'e kuery ombojeroviaaty
yvy'ã re ojapo va'ekue áry.

34

Moisés omanoague

¹ Ha'e gui Moabe yvy gui Moisés oẽ vy Nebo yvyty katy oo, Písga yvy'ã yvatevea py, Jericó rexei'i ae. Ha'e ramo ixupe SENHOR oexa uka yvy ha'e javi Gileade guive Dã peve,

² Naftali, Efraim ha'e Manassés kuery peguarã, ha'e gui Judá kuery peguarã yvy ha'e javi, ye'ẽ kuaray oikea katy oĩ va'e peve,

³ ha'e gui Neguebe ha'e Jericó tetã pindo ty va'e katy'i yvyugua oĩ va'e ha'e javi rupi, Zoar peve.

⁴ Ha'e rami vy SENHOR aipoe'i ixupe:

— Kova'e yvy ae ma Abraão, Isaque ha'e Jacó pe aura reve ame'ẽ aguã re xeayvuague va'e, “Peneramymino kuery pe ame'ẽ 'rã”, ha'eague ae. Ha'e va'e ma nderexa py rexa aguã rami ajapo va'eri ndereoi 'rã ha'e katy — he'i.

⁵ Ha'e pyve SENHOR rembiguai Moisés omano, Moabe yvy re, SENHOR ijayvuague rami vy.

⁶ Ha'e ramo onhono porã peteĩ yvy'ã guy py Moabe re, Bete-Peor rexei'i. Aỹ peve avave rei ndoikuaai teri onhono porãague.

⁷ Moisés omano jave py cento e vinte ma'etỹ oguereko va'ekue. Ha'e rami teĩ hexa ndoguepai teri va'ekue, imbaraete rei guive.

⁸ Peteĩ jaxy re Israel kuery ojae'opa okuapy Moisés re, Moabe yvy re ae, ojae'o aguã va'ekue opa peve.

⁹ Ha'e gui Num ra'y Josué re Moisés opo omoĩ rire hexe Nhe'ẽ imo'arandua anho oĩ. Ha'e ramo ijayvua re Israel kuery ojapyxaka vy ojapo okuapy Moisés rupi SENHOR ojapo ukaague rami.

¹⁰ Israel kuery mbyte ndoikovei teri profeta Moisés ramigua ju, mba'eta jova re oma'ẽ reve SENHOR ijayvu hexeve.

¹¹ Ndoikovei teri mba'emo kuaa ukaarã ha'e hexa pyrã SENHOR ojapo ukaa rami vy Egito yvy re ha'e ojapo va'ekue ramigua, Faraó re, ixupegua yvatekueve re, ha'e ijyvy ha'e javi rupi.

¹² Mba'eta Moisés ma opo'akaa rupi ojapo va'ekue mba'emo nda'evei ete ha'e tuvixave va'e, Israel kuery pavẽ oexaa py.

Nhanderuete ayvu iky'a e'ỹ va'e
New Testament in Guaraní, Mbyá

copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mbyá Guaraní (Guaraní, Mbyá)

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 853110565X

The New Testament

in Guaraní, Mbyá

© 2004, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06
